

Liene Neimane

**Noziedzīgi iegūtu līdzekļu
legalizācijas novēršanas
un apkarošanas krimināltiesiskā
un procesuālā problemātika
un pilnveidošanas perspektīvas**

Promocijas darba kopsavilkums zinātnes doktora grāda
“zinātnes doktors (*Ph. D.*)” iegūšanai

Nozaru grupa – sociālās zinātnes

Nozare – tiesību zinātne

Apakšnozare – krimināltiesības

Rīga, 2023

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Liene Neimane

ORCID 0000-0001-6967-6787

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu
legalizācijas novēršanas
un apkarošanas krimināltiesiskā
un procesuālā problemātika
un pilnveidošanas perspektīvas

Promocijas darba kopsavilkums zinātnes doktora grāda
“zinātnes doktors (*Ph. D.*)” iegūšanai

Nozaru grupa – sociālās zinātnes

Nozare – tiesību zinātne

Apakšnozare – krimināltiesības

Rīga, 2023

Promocijas darbs izstrādāts Rīgas Stradiņa universitātē, Latvijā

Promocijas darba vadītājs:

Dr. iur. profesors **Andrejs Vilks**,
Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

Oficiālie recenzenti:

Dr. iur. docente **Aldona Kipāne**,
Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

Dr. iur. asociētais profesors **Anatolijs Kriviņš**,
Daugavpils Universitāte, Latvija

Ph. D. profesors **Vladas Tumulavičius**,
Ģenerāļa Jonasa Žemaiša Lietuvas Militārā akadēmija

Promocijas darbs tiks aizstāvēts Rīgas Stradiņa universitātes Tiesību zinātnes
promocijas padomes atklātā sēdē 2023. gada 15. augustā plkst. 11.00
Hipokrāta auditorijā, Dzirciema ielā 16

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un RSU tīmekļa vietnē:
<https://www.rsu.lv/promocijas-darbi>

Promocijas padomes sekretāre:

Dr. iur. docente **Aldona Kipāne**

Saturs

Darbā izmantotie saīsinājumi.....	5
Ievads.....	8
Promocijas darba uzdevumi	12
Promocijas darba novitāte	13
1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija kā tiesību institūts	16
1.1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vēsturiskā attīstība	16
1.2. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jēdziens un izpratne	17
1.3. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā iesaistītie subjekti.....	20
2. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas un apkarošanas mehānisms un problemātika.....	23
2.1. Starptautiskais tiesiskais regulējums un tā ietekme uz nacionāliem tiesību aktiem.....	23
2.2. Lietuvas Republikas un Igaunijas Republikas tiesiskais regulējums un piemērošana praksē.....	28
2.3. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana un apkarošana kā tiesību sistēmas mehānisms un problemātika Latvijas Republikā.....	31
2.3.1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana un apkarošana kā tiesību sistēmas mehānisms	31
2.3.2. Tiesiskā regulējuma ieviešana un piemērošana praksē.....	32
3. Uzraugošo iestāžu loma nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā un apkarošanā.....	37
3.1. Finanšu izlūkošanas dienesta loma un darbības rādītāji.....	37
3.2. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas loma un darbības rādītāji	39
3.3. Kredītiestādes un finanšu iestādes loma un faktiskā darbība	40
4. Pierādīšanas problemātika noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanā.....	44
4.1. Pierādījumi kriminālprocesā	44
4.2. Pierādījumu izvērtēšanas un nodrošināšanas problemātika noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas kriminālprocesā	49
4.3. Pierādījumu izvērtēšanas un nodrošināšanas problemātika apgrieztajā procesā.....	51
5. Mantisko jautājumu pilnveidošana kriminālprocesā saistībā ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem	55
5.1. Ziņu sniegšanas par mantas izcelsmes likumību praktiskā nozīme kriminālprocesā.....	55

5.2. Mantas konfiskācijas mehānisms un problemātika.....	68
5.3. Personas tiesības un pienākumi, ja tās manta atzīta par noziedzīgi iegūtu.....	76
Secinājumi.....	80
Priekšlikumi	85
Publikāciju, ziņojumu un patentu saraksts par promocijas darba tēmu	90
Literatūras saraksts	92

Darbā izmantotie saīsinājumi

ASV	Amerikas Savienotās Valstis.
AT	Augstākā tiesa.
Direktīva Nr. 91/308/EEC	Padomes Direktīva 91/308/EEK (1991. gada 10. jūnijs) par to, lai novērstu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai.
Direktīva Nr. 2010/64/ES	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2010/64/ES par tiesībām uz mutisko un rakstisko tulkojumu kriminālprocesā.
Direktīva Nr. 2014/42/ES	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/42/ES (2014. gada 3. aprīlis) par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā.
Direktīva Nr. 2015/849	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK (dokuments attiecas uz EEZ).
Direktīva Nr. 2018/843	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849, par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES (dokuments attiecas uz EEZ).
ECB	Eiropas Centrālā banka.
ECT	Eiropas Cilvēktiesību tiesa.
ECTK	Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.
EK	Eiropas Komisija.

ENAP	Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvalde.
ES	Eiropas Savienība.
EST	Eiropas Savienības tiesa.
FATF	Finanšu darījumu darba grupa (<i>Financial Action Task Force</i>).
FID	Finanšu izlūkošanas dienests.
FinCEN	Finanšu noziegumu apkarošanas tīkls (<i>The Financial Crimes Enforcement Network</i>).
<i>Fintech</i>	Finanšu tehnoloģijas (<i>Financial technology</i>).
FM	Finanšu ministrija.
FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija.
KD	Kontroles dienests (Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests).
KiAP	Kibernoziegumu apkarošanas pārvalde.
KL	Krimināllikums.
KPL	Kriminālprocesa likums.
MK	Ministru kabinets.
NILL	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija.
Novēršanas likums	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums.
NILLTPFN	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršana.
Regula (ES) 2015/847	Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2015/847 (2015. gada 20. maijs) par līdzekļu pārvedumiem pievienoto informāciju un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1781/2006.
LV	Latvijas Republika.
Satversme	Latvijas Republikas Satversme.

Atlīdzības likums	Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likums.
Varšavas konvencija	Eiropas Padomes 2005. gada 16. maija Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju.
VID	Valsts ieņēmumu dienests.
VP	Valsts policija.
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija.
PLG	Patiesais labuma guvējs.
<i>Moneyval</i>	Eiropas Padomes noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas ekspertu komiteja.
AML / CFT	<i>Anti Money Laundering / Combating the Financing of Terrorism.</i>

Ievads

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana ir relatīvi jauna noziedzīgu grupu nelikumīga darbība, kas atstāj negatīvu ietekmi uz konkrētās valsts tautsaimniecību. Netīrā nauda, kas tiek iepludināta valsts tautsaimniecībā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas procesā, ir spējīga pakļaut valstij labvēlīgo ekonomisko stabilitāti negatīvām svārstībām. Šādas svārstības var izsaukt, piemēram, strauja organizētās noziedzības pārorientācija valsts nacionālajā tirgū. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana pēdējos gados ir kļuvusi par vienu no nopietnākajiem draudiem valstu normālai tautsaimniecības attīstībai.

Apvieno Nāciju Organizācijas X kongresā “Par noziedzības novēršanu un izturēšanos pret likumpārkāpējiem”¹, diskutējot par organizētās noziedzības apkarošanas problēmām pasaulē, tās delegāti īpaši uzsvēra, ka naudas atmazgāšanas novēršana ir viens no efektīviem veidiem, kā apkarot organizēto noziedzību. Latvijai, iesaistoties Eiropas politiskajos un ekonomiskajos procesos, kā arī integrējoties dažādās starptautiskajās organizācijās, aktuāla problēma ir kļuvusi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršana. Lai sekmīgi integrētos un aktīvi līdzdarbotos Eiropas politisko un ekonomisko procesu apritē, Latvija ir uzņēmusies noteiktas saistības, kas attiecas arī uz noziedzības novēršanas un apkarošanas jautājumiem. Kā viens no nozīmīgākajiem jautājumiem noziedzības novēršanas un apkarošanas ietvaros būtu jāaplūko pretdarbība noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai. Šim jautājumam būtu jāpievērš īpaša uzmanība, izvirzot to kā prioritāru. Tādējādi varētu teikt, ka valsts izstrādātie virzieni noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanai ir ne tikai ar nolūku pilnīgi līdzdarboties Eiropas politiskajos un

¹ General Assembly. 2000. Tenth United Nations Congress On the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. <https://digitallibrary.un.org/record/404748>

ekonomiskajos procesos, bet arī sekmēt un nodrošināt valsts tautsaimniecības patstāvīgu, normālu attīstību, kas nav pakļauta svārstībām, kuras var radīt transnacionālās organizētās noziedzības pretlikumīgā rīcība. Nozīmīgi ir veikt plašus pētījumus kā teorētiskajā, tā arī praktiskajā līmenī, kas atspoguļotu gan zinātnieku, gan arī praktiķu viedokli noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanas jautājumos. Tikpat būtiski ir veikt teorētisku un praktisku ārvalstu normatīvo aktu un tiesu prakses analīzi, kas saistīta ar šādu jautājumu risināšanu, īpaši tagad, kad Latvijai ir pienākums mērķtiecīgi līdzdarboties Eiropas Savienībā un citās starptautiskajās organizācijās. Lai gan noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana ir relatīvi jauns noziedzīga nodarījuma veids, salīdzinot ar citiem, tomēr jau šobrīd var secināt, ka Latvijā ir izveidojusies noteikta judikatūra un tiesību aizsardzības iestādēm ir pamats analizēt to, izdarot nepieciešamos secinājumus, tomēr realitātē, kā jau minēts iepriekš, konkrēti pētījumi šajā jomā tikpat kā nav veikti.²

Tiesiskajam regulējumam ir jānodrošina krimināltiesisko attiecību taisnīgs noregulējums. Viens no mērķiem ir panākt efektīvu un ekonomisku kriminālprocesu, nodrošinot krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez iejaukšanās personas privātajā dzīvē. Par nepieciešamību pēc iestāšanās Eiropas Savienībā turpināt realizēt jurisdikcijas tālāku demokratizāciju norāda arī Latvijas Universitātes profesors Uldis Krastiņš.³

Pēdējo gadu laikā arvien biežāk publikācijās tiek pausti dažādu ekspertu viedokļi par aresta uzlikšanu mantai, kuru tiesa vēlāk atzinusi par noziedzīgi iegūtu. Lēmumi un to argumentācija atšķiras, tomēr nemainīgi diskutabls ir jautājums par tiesas pieņemto lēmumu pamatotību. Pēdējā laikā pieņemtie

² Judins, A. 2008. Kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. *Jurista Vārds*. 3 (507). <https://juristavards.lv/doc/169498-kriminalatbildiba-par-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanu/>

³ Krastiņš, U. 2018. *Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi. Problēmas. Risinājumi (2015–2017)*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 215.

lēmumi, kas vērtējami tendenciozi, ir rezultējušies ar vairāku pieteikumu iesniegšanu Satversmes tiesā, kā arī ar virkni sūdzību Eiropas Cilvēktiesību tiesā par dažādiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās 2022. gada 6. decembra izdevumā “Jurista Vārds” tika apkopoti vairāku ekspertu un zinātnieku viedokļi, kas veicināja plašas diskusijas par relatīvi jaunā regulējuma ieviešanu un tā sekām. Nav šaubu, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās pieņemtie tiesas lēmumi tuvākajā nākotnē būtiski ietekmēs valsts budžetu, no kura valstij var tikt uzlikts pienākums atlīdzināt radītos zaudējumus. Promocijas darbā analizēti Kriminālprocesa likumā un Krimināllikumā veiktie grozījumi un to apjoms, kuri viennozīmīgi atsedz to, ka līdz ideālam un taisnīgam noregulējumam vēl jāpaiet ievērojamam laika posmam. Šo faktu apliecina arī tas, ka vēl joprojām nav ieviesta vienota tiesību normu interpretācija par to piemērošanu praksē. Nav vienotas izpratnes un kritēriju, kas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās būtu jānorāda paziņojuma saturā aizskartajam mantas īpašniekam, proti, konkrētu pierādījumu uzskaitījums ar vienlaicīgu norādi uz šo pierādījumu laika periodu. Saskaņā ar Grāmatvedības likuma 28. pantu grāmatvedības dokumenti glabājami desmit gadus, taču bieži procesa virzītāji interesējas par darījumiem, kuru apliecinātie dokumenti ievērojami pārsniedz šo termiņu. Saskaņā ar citu valstu normatīvajiem aktiem lietā esošo darījumu dokumentu glabāšanas ilgums atšķiras no Latvijas normatīvajos aktos noteiktās kārtības. Kriminālprocesa likums paredz, ja 45 dienu laikā persona neiesniedz pierādījumus vai darījuma pamatojošos dokumentus, tā nav tiesīga pieprasīt kompensāciju. Ja persona atrodas komandējumā un objektīvu iemeslu dēļ tai nav iespējams iesniegt pierādījumus vai darījumu pamatojošos dokumentus, persona varētu lūgt pagarināt iesniegšanas termiņu. Tomēr praksē uz šo jautājumu nav vienotas atbildes, jo trūkst šāda veida pieredzes, līdz ar to personai var tikt atteikts termiņa pagarinājums pierādījumu iesniegšanai. Vērtējot minēto, ir secināms, ka šajā

lietu kategorijā vienlīdzības princips netiek ievērots. Bieži vien praksē nākas saskarties ar nepamatotiem procesa virzītāja lēmumiem par iespēju iepazīties ar konkrētiem lietas materiāliem.

Kontroles dienestam, pārtopot par Finanšu izlūkošanas dienestu, vienlaikus tika paplašinātas tā funkcijas un pienākumi. Praksē diskusiju rosinošs ir arī apstāklis, ka izdotajos rīkojumos Finanšu izlūkošanas dienests tikai atsauca uz pantu, kurā minēts naudas iesaldēšanas termiņš, ko var pārsūdzēt īpaši pilnvarotajā prokuratūrā, taču netiek sniegta atbilde uz jautājumu, vai iespējams pārsūdzēt Finanšu izlūkošanas dienesta lēmumu tiesiski, ja persona nav tikusi informēta par dienesta redzējumā aizdomīgiem konkrētiem darījumiem. Arī šobrīd Finanšu izlūkošanas dienesta pieņemtie rīkojumi izraisa neizpratni un plašas diskusijas tiesību piemērotāju vidū. Turklāt no apsūdzības puses praksē ir vērojama tendence, ka gadījumos, ja Finanšu izlūkošanas dienests izdevis rīkojumu un nosūtījis materiālus uz Valsts policiju procesuālo darbību veikšanai, ir pamats uzskatīt, ka dienests pieņēmis lēmumu un konkrētajā lietā obligāti jāuzsāk process par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Tomēr šādam apgalvojumam (nerakstītai praksei) nevar piekrist, jo vairākumā gadījumu ar dažādām kriminālprocesuālām metodēm var savlaicīgi un profesionāli pārbaudīt, vai līdzekļi iegūti legāli, un visbiežāk nav vajadzības iesaldēt līdzekļus uz maksimālo termiņu. Finanšu izlūkošanas dienesta rīkojums par līdzekļu iesaldēšanu ir līdz 45 dienām. Vairāki faktori, tajā skaitā pieredzes, zināšanu, izpratnes vai pat atbildības uzņemšanās trūkums, liedz pieņemt ātrus un objektīvus lēmumus. Darba autorei ir liela pieredze starptautiskās izmeklēšanas lietās, tāpēc salīdzināšanas nolūkā iespējams minēt citu valstu pieredzi, piemēram, Šveici, kurā naudas līdzekļu aizturēšana, nevis iesaldēšana, tiek noteikta uz termiņu 5 darba dienas. Ja persona spēj pierādīt konkrētos darījumus 5 dienu laikā, tad šie līdzekļi tiek atbrīvoti. Neapšaubāmi, pareizas izpratnes veidošanai ir nepieciešams laiks, informācijas un pieredzes apmaiņa, kas sniegtu

pareizu priekšstatu par pareizu normu piemērošanu un interpretāciju noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas procesā. Viens no būtiskākajiem faktoriem lietas izskatīšanā ir lietu skatošā tiesneša iedziļināšanās būtībā un iepazīšanās ar visiem tajā esošajiem lietas materiāliem. Izmeklētāja atsevišķu procesuāli nostiprinātu pamatojumu vērtēšana atrauti no lietas materiāliem kopumā, autore ieskatā, dod tiesības personai, piemēram, aizdomās turētajam, nākotnē vērsties Eiropas Cilvēktiesību tiesā un lūgt atlīdzināt radītos zaudējumus.

Promocijas darba uzdevumi

Lai sasniegtu promocijas darba mērķi, tika izvirzīti šādi darba uzdevumi:

- 1) izziņāt noziedzīgi iegūtu līdzekļu kā tiesību institūta attīstību, jēdzienisko skaidrojumu un satura izpratni, kā arī noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā iesaistītos subjektus;
- 2) izpētīt un analizēt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas un apkaršanas starptautisko, tai skaitā Baltijas valstu, tiesisko regulējumu, Latvijas Republikas tiesiskā regulējuma izmaiņas un problemātiku;
- 3) izziņāt uzraugošo iestāžu, t. sk. Finanšu izlūkošanas dienesta un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, kredītiestādes un finanšu iestādes lomu, faktiskās darbības un sasniegto rezultātu rādītājus;
- 4) izpētīt un analizēt pierādījumu un pierādīšanas problemātiku noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas kriminālprocesos un apgrieztajos procesos;
- 5) izstrādāt ieteikumus mantisko jautājumu pilnveidošanā, analizējot ziņu sniegšanas par mantas izcelsmes likumību praktisko nozīmi, mantas konfiskācijas mehānismu, kā arī personas tiesības un pienākumus, ja tās manta atzīta par noziedzīgi iegūtu.

Promocijas darba novitāte

Aktuālākie pētījumi, kas saistīti ar darba tēmu, ir akadēmiskā līmenī izstrādāti pētnieciskie darbi bakalaura, maģistra un doktorantūras studijās, piemēram, 2020. gadā Latvijas Universitātē izstrādāts Ivo Afanasjeva bakalaura darbs “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas sastāvs un tā pierādīšanas problemātika”, 2020. gadā Ērikas Gribonikas izstrādāts maģistra darbs “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pierādīšana”⁴, 2020. gadā Biznesa augstskolā “Turība” izstrādāts Karīnas Kaclapas maģistra darbs “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas sastāva pierādīšana”⁵, 2019. gadā Rīgas Stradiņa universitātē aizstāvēts Jura Stukāna promocijas darbs “Mantas atzīšana par noziedzīgi iegūtu tiesiskais regulējums un tā piemērošanas problemātika”.⁶

Pēc Finanšu izlūkošanas dienesta pasūtījuma 2021. gadā tika pabeigts kvantitatīvs un kvalitatīvs pētījums “Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija. Robežšķirtne, tipoloģijas un tiesu prakse”, kuru izstrādāja SIA “Sorainen ZAB”⁷ un kura mērķis bija noskaidrot aktuālo situāciju attiecībā uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas gadījumiem, kuros predikatīvie noziedzīgie nodarījumi ir noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā. Pētījums vērsts predikatīvā noziedzīgā nodarījuma nodokļu jomā

⁴ Afanasjevs, I. 2020. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas sastāvs un tā pierādīšanas problemātika: bakalaura darbs*. Rīga. Gribonika, Ē. 2020. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pierādīšana: maģistra darbs*. Rīga.

⁵ Kaclapa, K. 2020. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas sastāva pierādīšana: maģistra darbs*. Rīga, “Turība”.

⁶ Stukāns, J. 2019. *Mantas atzīšanas par noziedzīgi iegūtu tiesiskais regulējums un tā piemērošanas problemātika: promocijas darbs*. Rīga. <https://dspace.rsu.lv/jspui/handle/123456789/2343>

⁷ Sorainen ZAB. 2021. *Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija*. Pētījums. http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Noziedz%C4%ABgi_nodar%C4%ABjumi_nodok%C4%BCu_jom%C4%81_PETIJUMS.pdf

un no tā izrietošās noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas robežšķirtnes izzināšanās⁸, kas starpdisciplināri saistīts arī ar šī promocijas darba mērķi.

Lai gan 2019. gadā Tieslietu ministrijā izstrādāta rokasgrāmata rīcībai ar mantu kriminālprocesā⁹, ietverot jautājumus par mantas konfiskāciju kā noziedzīgi iegūtu līdzekli atbilstoši likumdevēja izstrādātajiem normatīvajiem aktiem par mantas konfiskāciju kriminālprocesā, šāds instruments nav novērsis praksē radušos problemātiku mantiskajos jautājumos, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanu.

Šī promocijas darba novitāte akadēmiskā līmenī saistīta ar vēl praksē nepietiekami analizētiem jautājumiem par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas krimināltiesisko un procesuālo problemātiku un pilnveidošanas perspektīvu, kā rezultātā autores izdarītie secinājumi un izstrādātie priekšlikumi, kas izriet no autores darbā veiktajiem pētījumiem, iespējams, varētu kļūt par daļu no pamata kā krimināltiesību, tā arī kriminālprocesuālo tiesību attīstībai un tiesību doktrīnai. Darbs ir autores veiktais pētījums, kas balstās uz personīgo darba pieredzi (praksi), juridisko literatūru, vēsturiskā un spēkā esošā tiesiskā regulējuma izpēti.

Darbs tiek saistīts ar mantas izcelsmes jautājumos aizvien aktuālo pārbaudes perioda noteikšanas problemātiku. Ir gadījumi, kad personai pieprasa iesniegt dokumentus par darījumiem, kas notikuši pat pirms 10 un vairāk gadiem. Tāpat tiek novērota uzskatu atšķirība gadījumos, kad personai jāpierāda konkrētās mantas izcelsme, ievērojot procesuālās ekonomijas principu, kurā nav

⁸ Sorainen ZAB. 2021. *Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija*. Pētījums. http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Noziedz%C4%ABgi_nodar%C4%ABjumi_nodok%C4%BCu_jom%C4%81_PETIJUMS.pdf

⁹ Tieslietu ministrija. 2022. *Rokasgrāmata rīcībai ar mantu kriminālprocesā*. <https://www.tm.gov.lv/lv/media/4207/download>

vienotas un skaidras izpratnes par to, kas ir skaidri un ticami pierādījumi un kāds ir šo darbību apjoms, kas būtu jāveic, lai to pierādītu.

Darbā salīdzinātie un iegūtie secinājumi sniedz iespēju ieinteresētajām personām izprast noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas problemātiku un tās novēršanas un apkarošanas jaunākās tendences. Autore sniedz redzējumu, ka tiesību normu piemērošanā diemžēl nav vienotas izpratnes, kā arī nav vienprātīgi ievērotas personu tiesības uz taisnīgu tiesu.

1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija kā tiesību institūts

1.1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vēsturiskā attīstība

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu termins saistāms arī ar sarunvalodā bieži lietoto vārdu salikumu “naudas atmazgāšana”. Kā atšķirt naudas piesavināšanos, naudas zādzību, laupīšanu no naudas nelegālas iegūšanas. Autore šajā nodaļā pievērsīsies teorētiskam skatījumam par naudas atmazgāšanas vēsturisko attīstību.

Pirmo reizi termins “naudas atmazgāšana” tika minēts ASV 1972. gadā Votergeitas skandāla (*Watergate scandal*) ietvaros, kad pirmo reizi ASV vēsturē toreizējais Valsts prezidents Ričards Niksons pēc savas vēlmes priekšlaikus bija atstājis Valsts prezidenta amatu. Par galveno iemeslu prezidenta atlūgumam kļuva tas, ka Demokrātu partijas mītnes ēkā komiteja par prezidenta pārvēlēšanu saņēma nelegālus kampaņas līdzekļus, kuri sākotnēji tika nosūtīti uz Meksiku un caur Maiami dibinātu uzņēmumu tika atgriezti partijai.¹⁰ Pēc pamata apstākļiem secināms, ka persona iepludina naudu atpakaļ savam labumam, izmantojot fiktīvu trešo personu. Tieši šāda shēmas izveidošana un naudas atmazgāšana tiek dēvēta par balto apkaklīšu (*white collar crime*) noziegumu, jo tas pēc būtības ir sarežģīti izplānots noziegums, kurā mēdz būt iesaistītas arī amatpersonas. Ar šo nejuridisko terminu “balto apkaklīšu noziegumi” tiek apzīmēti noziegumi, kurus no citiem noziedzības veidiem atšķir šo noziegumu subjekta raksturojošās īpašības – to izdara valsts (valsts un pašvaldības) vai biznesa pārstāvji, amatpersonas un ierēdņi. Šiem noziegumiem ir finanšu motīvi – tieksme iegūt naudu, mantu vai pakalpojumus vai izvairīties no to zaudēšanas, vai nodrošināt sev kaut kādas personiskas vai lietišķas priekšrocības. “Balto apkaklīšu

¹⁰ A&E Television Networks. Original posted: 2009. Updated: 2022. *Watergate Scandal*. <https://www.history.com/topics/1970s/watergate>

noziegumu” rezultātā radītais kaitējums valsts un legālā biznesa interesēm desmitiem reižu pārsniedz kaitējumu, kas tiek radīts “tradicionālo” noziegumu pret īpašumu (zādzības, laupīšanas, izspiešanas, mantas iznīcināšanas vai bojāšanas) izdarīšanas rezultātā. Tieši “balto apkaklīšu noziegumi” veido tā saukto ēnu ekonomiku, ar kuru tik aktīvi šodien cīnās Latvijā.¹¹

Apzīmējuma “naudas atmazgāšana” (*money laundering*) izcelsme ir ASV. Darbības pamatā bija noziedznieku un dažādu bandu locekļu (tolaik sauktu gangsteru) business – naudas izspiešana, prostitūcija, azartspēles, alkohola kontrabanda. Noziedzīgās darbības tika slēptas aiz likumiskām biznesa aktivitātēm, piemēram, azartspēļu darbības. Tika veiktas finanšu darbības, sajaucot noziedzīgā ceļā iegūtos naudas līdzekļus (netīrā nauda) ar likumiskā ceļā gūtajiem naudas līdzekļiem (tīrā nauda). Šo darbību rezultātā pēc veiksmīgu finanšu transakciju virknes netīrā nauda tiek legalizēta, proti, atmazgāta. Cīņa ar naudas atmazgāšanu sākās 80. gadu beigās, piemērojot metodes, kas tika izmantotas, lai cīnītos ar nelegālas izcelsmes alkoholiskajiem dzērieniem.

1.2. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jēdziens un izpratne

Kā jau pirmajā nodaļā autore minēja, pirmo reizi pats jēdziens “naudas atmazgāšana” parādījās Votergeitas skandāla ietvaros ASV 1972. gadā¹², kad Demokrātu partijas komitejas mītnes ēkā tika veiktas nelegālas darbības ar naudas politiskās kampaņas līdzekļiem, kas noveda pie tā laika ASV prezidenta R. Niksona atkāpšanās no amata. Šie nelegālie līdzekļi sākotnēji tika nosūtīti uz Meksiku un caur Maiami dibinātu uzņēmumu vesti atpakaļ.

¹¹ Vaisla, E., Petrovs, S. 09.12.2020. *Balto apkaklīšu noziegumi*. <https://www.njordlaw.com/lv/balto-apkaklisu-noziegumi>

¹² A&E Television Networks. History. *Watergate Scandal. A June 1972 break-in to the Democratic National Committee headquarters led to an investigation that revealed multiple abuses of power by the Nixon administration*. 21.06.2022. <https://www.history.com/topics/1970s/watergate>

Naudas atmazgāšanas darbības sākotnēji saistīja ar līdzekļu legalizāciju, kas iegūti no naudas izspiešanas, prostitūcijas, nelegālām azartspēlēm, alkohola kontrabandas, taču 1980. gadā minēto darbību virkni papildināja arī narkotiku tirdzniecība un realizācija, kā arī ieroču kontrabanda. 2001. gadā parādījās arī jēdziens “terorisma finansēšana”.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana būtu jāuztver kā relatīvi jauna noziedzīgu grupu nelikumīga aktivitāte (darbība), kas nepārprotami vairākumā gadījumu ir cieši saistīta ar organizētās noziedzības ekonomiskajām aktivitātēm. Kā atzīmēja Latvijas Republikas (turpmāk – LV) Iekšlietu ministrijas Interpola biroja darbinieki, finansīalai noziedzībai un organizētai noziedzībai īpaši cieša saistība savā starpā ir vērojama tieši noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas jomā.¹³ Līdzīgi citiem noziedzīgiem nodarījumiem, arī noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai kā parādībai un procesam ir sava attīstības vēsture un šā noziedzīgā nodarījuma veicinošie apstākļi. Veiksmīgākajiem noziedzniekiem vienmēr ir izdevies atmazgāt netīro naudu (veikt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu), kura tika gūta no nelegāliem avotiem, lai vēlāk šo naudu varētu samērā droši apgrozīt legālā aprītē, tas ir, legalizēt. Kā teicis Gerald Moibens, Vācijas policijas superintendants, kurš aktīvi darbojās Interpola nodaļas cīņā pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu vadīšanā un koordinēšanā, “[..] vienmēr ir pastāvējis mērķis slēpt šo ienākumu kriminālo izcelsmi un atbrīvoties no tiesību sargājošo institūciju uzmanības”.¹⁴

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā parasti iedala trīs stadijas:

- I. **ievietošana** (*placement*), kad skaidra nauda vai tās ekvivalents tiek ievietots finanšu sistēmā (valūtas maiņa, nominālu maiņa, skaidras naudas transportēšana, skaidras naudas ieguldījumi);

¹³ Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Interpola birojs. 1996. Interpola Ģenerālā sekretariāta vērtējums jautājumā par nelegālā ceļā iegūto finanšu līdzekļu legalizēšanu Latvijā.

¹⁴ Фентон, Б. *Тайны службы мира*. 1996. Москва: Интерпол, 240–241.

- II. **izkārtošana** (*layering*), kad tiek veikta virkne sarežģītu finanšu darījumu, lai maskētu naudas izcelsmi (pēdu jaukšana jeb slāņošana; naudas pārskaitījumi, skaidras naudas izņemšana, skaidras naudas noguldījumi citās bankās, konta līdzekļu sadalīšana un apvienošana, fiktīvu līgumu un rēķinu sastādīšana). Šajā strukturēšanas stadijā noziedzīgi iegūtie līdzekļi, inscenējot dažādus darījumus: a) tiek pārvietoti un strukturēti ar mērķi tos attālināt no līdzekļu ieguves avota; b) radot priekšstatu par to, ka notiek civiltiesiski darījumi, piemēram:
- 1) līdzekļu pārskaitījumi starp valstīm vai starp daudzām kredītiestādēm, vai citām finanšu iestādēm;
 - 2) līdzekļu pārvietošana starp dažādiem kontiem vienas finanšu iestādes ietvaros;
 - 3) līdzekļu pārvēršana finanšu instrumentos;
 - 4) ekskluzīvu preču (dārglietas, mākslas priekšmeti) tālākpārdošana;
 - 5) čaulas veidojumu starpniecība un izmantošana; darbības pamatotas ar šķietami legāliem civiltiesiskiem darījumiem – preču, pakalpojumu apmaksa, aizdevumu saņemšana, atmaksa, investīcijas;
- III. **integrācija** (*integration*), kad līdzekļi tiek integrēti atpakaļ ekonomikā tā, lai izskatītos, ka to izcelsme ir likumīga. Integrācijas mērķis ir radīt acīmredzamu juridisko izcelsmi noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem (attaisnojums) (fiktīvi aizdevumi, apgrozījumi,

ieņēmumi no kapitāla, īpašumtiesību maskēšana, kriminālie līdzekļi trešo pušu darījumos).¹⁵

1.3. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā iesaistītie subjekti

Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas pret transnacionālo noziedzību 10. pants¹⁶ nosaka, ka katrai dalībvalstij ir jāveic tādi pasākumi, kuri ir nepieciešami saskaņā ar dalībvalsts tiesību principiem, lai noteiktu juridisko personu atbildību par līdzdalību panta pirmajā daļā minētajos noziegumos.

Arī Eiropas Padomes Konvencijas 10. pantā¹⁷ par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju ir noteikts, ka ikviens dalībvalsts pieņem tādus normatīvus un cita veida aktus, kas var būt nepieciešami, lai nodrošinātu to, ka saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju juridiskas personas var saukt pie atbildības par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuri ir konstatēti saskaņā ar šo konvenciju un kurus juridisko personu labā ir izdarījusi kāda fiziska persona, kas rīkojusies vai nu individuāli, vai juridiskās personas institūcijas sastāvā, veicot šīs juridiskās personas vadības pienākumus.

¹⁵ Finanšu izlūkošanas dienests. 2021. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes: metodoloģisks materiāls. 2. papildinātā redakcija. https://fid.gov.lv/uploads/files/2021/FID_Tipologiju%20materials_II_red.pdf

¹⁶ *United Nations Convention against transnational organized crime and the Protocols thereto*. 2004. New York, <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

¹⁷ Par Eiropas Padomes konvenciju par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 205, 30.12.2009. <https://likumi.lv/ta/id/203016-par-eiropas-padomes-konvenciju-par-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-finansēšanas-noversanu-ka-ari-so-lidzeklu-meklesanu-iznemsanu-un-konfiskāciju>

2005. gada 5. maijā Saeima papildināja Krimināllikuma (turpmāk – KL) vispārējo daļu ar VIII¹ nodaļu “Juridiskajām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi”. Šajā nodaļā ir ietverti četri piespiedu ietekmēšanas līdzekļi: likvidācija, tiesību ierobežošana, mantas konfiskācija un naudas piedziņa. No šīm sankcijām izriet, ka Saeima juridiskajām personām ir izvēlējusies piemērot atbildību ar privāttiesisku raksturu. Ja saskaņā ar KL juridiskai personai iestājas atbildība par noziedzīgu nodarījumu, tai primāri nebūs sodošā, bet gan kompensējoša funkcija. Tas ir nepieciešams, lai kompensētu finanšu sektoram nodarītos zaudējumus, kas radušies noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas rezultātā, jo juridiskai personai nav nolūka izdarīt noziedzīgu nodarījumu. Nolūks var būt tikai fiziskām personām, kuras darbojas juridiskās personas vārdā. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas (turpmāk – Novēršanas likums) 3. pantā ir uzskaitīti likuma subjekti:

- 1) kredītiestādes;
- 2) finanšu iestādes;
- 3) nodokļu konsultanti, ārpakalpojuma grāmatveži, zvērināti revidenti un zvērinātu revidentu komercsabiedrības;
- 4) zvērināti notāri, zvērināti advokāti, citi neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji, kad tie, darbojoties savu klientu vārdā un labā, sniedz palīdzību darījumu plānošanā vai veikšanā, piedalās tajos vai veic citas ar darījumiem saistītas profesionālas darbības sava klienta labā attiecībā uz:
 - a) nekustamā īpašuma, komercsabiedrības kapitāla daļu pirkšanu vai pārdošanu;
 - b) klienta naudas, finanšu instrumentu un citu līdzekļu pārvaldīšanu;

- c) visu veidu kontu atvēršanu vai pārvaldīšanu kredītiestādēs vai finanšu iestādēs;
 - d) juridisko personu vai juridisku veidojumu dibināšanu, vadību vai darbības nodrošināšanu, kā arī attiecībā uz juridiskās personas vai juridiska veidojuma dibināšanai, vadīšanai vai pārvaldīšanai nepieciešamo ieguldījumu veikšanu;
- 5) juridiska veidojuma vai juridiskās personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji;
 - 6) personas, kas darbojas kā aģenti vai starpnieki darījumos ar nekustamo īpašumu;
 - 7) izložu un azartspēļu organizētāji;
 - 8) personas, kas sniedz inkasācijas pakalpojumus;
 - 9) citas juridiskās vai fiziskās personas, kas nodarbojas ar transportlīdzekļu, kultūras pieminekļu, dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu vai cita veida preču tirdzniecību, kā arī ar starpniecību minētajos darījumos vai cita veida pakalpojumu sniegšanu, ja maksājumu veic skaidrā naudā vai skaidru naudu par šo darījumu iemaksā kredītiestādē pārdevēja kontā 10 000 EUR vai lielākā apmērā vai valūtā, kas saskaņā ar grāmatvedībā izmantojamo ārvalstu valūtas kursu darījuma veikšanas dienas sākumā ir ekvivalenta 10 000 EUR vai pārsniedz šo summu, neatkarīgi no tā, vai šo darījumu veic kā vienu operāciju vai kā vairākas savstarpēji saistītas operācijas;
 - 10) parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji.

2. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas un apkarošanas mehānisms un problemātika

2.1. Starptautiskais tiesiskais regulējums un tā ietekme uz nacionāliem tiesību aktiem

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) ir atzinusi, ka pastāv kopējie Eiropas un starptautiskie tiesiskie standarti, kas mudina veikt tāda īpašuma konfiskāciju, kas saistīts ar nopietniem noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram, korupciju, naudas atmazgāšanu, noziedzīgiem nodarījumiem saistībā ar narkotisko vielu apriti.¹⁸

2010. gada 1. jūnija saistošās Eiropas Padomes konvencijas legalizācijas jomā, kas pazīstama arī kā Varšavas konvencija, 3. panta 1. punkts uzliek Eiropas Padomes dalībvalstīm pienākumu pieņemt tādus normatīvos un cita veida aktus, kas var būt nepieciešami, lai tās varētu konfiscēt nozieguma rīkus un noziedzīgi iegūtos līdzekļus vai īpašumu, kura vērtība atbilst noziedzīgi iegūto līdzekļu un legalizētā īpašuma vērtībai.¹⁹ Līdzīgi arī Palermo konvencijas 12. panta 1. punkta “a” apakšpunkts uzliek tās dalībvalstīm pienākumu pēc iespējas lielākā mērā saskaņā ar to iekšējām tiesību sistēmām ieviest nepieciešamos pasākumus, lai varētu konfiscēt noziedzīgi iegūtus, proti, šajā konvencijā paredzēto noziedzīgo nodarījumu rezultātā iegūtus līdzekļus vai arī īpašumu, kura vērtība atbilst šo līdzekļu vērtībai.²⁰

¹⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 26. jūnija spriedums lietā *Telbis and Viziteu v. Romania*. No: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-184058%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-184058%22]})

¹⁹ Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju: starptautisks dokuments. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 205, 30.12.2009.

²⁰ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību: starptautisks dokuments. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 87, 06.06.2001.

Vīnes konvencijas 5. panta pirmā daļa uzliek valstīm pienākumu veikt nepieciešamos pasākumus, lai varētu konfiscēt ienākumus, kas gūti, izdarot šīs konvencijas 3. panta pirmajā daļā minētos noziedzīgos nodarījumus.²¹ Arī Finanšu darījumu darba grupas (turpmāk – FATF), kura izstrādā un sekmē politiskās nostādnes, tajā skaitā nostādnes pasaules finanšu sistēmas aizsardzībai pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, 4. rekomendācijā “Konfiskācija un pagaidu pasākumi” norādīts, ka valstīm ir jāapsver iespēja noteikt pasākumus, ar kuriem noziedzīgi iegūtus līdzekļus vai nozieguma izdarīšanas rīkus var konfiscēt, nepieņemot notiesājošu spriedumu krimināllietā.²²

Direktīvas 2014/42/ES 8. panta 6. punktā noteikts, ka dalībvalstīm personām, pret kurām tiek vērsta konfiskācija, ir jānodrošina efektīva iespēja šādu konfiskācijas rīkojumu pārsūdzēt. Direktīvā tiek analizēts jēdziens “konfiskācija”, norādot, ka tā ir galīga īpašuma atņemšana, ko tiesa norīkojusi saistībā ar noziedzīgu nodarījumu. Savukārt 2006. gada 6. oktobra Padomes pamatlēmumā 2006/783/TI par savstarpējas atzīšanas principa piemērošanu konfiskācijas rīkojumiem ir sniegta konfiskācijas rīkojuma definīcija. Tas tiek skaidrots kā galīgais sods vai tiesas noteiktais pasākums saistībā ar krimināllietu par noziedzīgu nodarījumu vai noziedzīgiem nodarījumiem, ar kuru paredz mantas galīgo atsavināšanu. No minētās definīcijas ir skaidri saprotams, ka lēmums par mantas konfiskāciju var būt tikai un vienīgi tiesas noteikts, kā to uzsvēra A. Voronko.²³

²¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti: starptautisks dokuments. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 133, 26.09.2003.

²² Eiropas Cilvēktiesību tiesa. 26.06.2018. *Confiscation of cash and property in bribery investigation was a reasonable measure*. file:///C:/Users/Liene%20Krezevska/Downloads/Judgment%20Telbis%20and%20Viziteu%20v.%20Romania%20-%20confiscation%20of%20assets%20in%20bribery%20case%20against%20member%20of%20family.pdf

²³ Turpat.

Direktīvas preambulas 21. apsvērumā ir teikts, ka paplašinātai konfiskācijai vajadzētu būt iespējamai, ja tiesa ir pārliecināta, ka attiecīgais īpašums ir gūts no noziedzīgas darbības, bet tas nenozīmē, ka tas ir jāpierāda. Dalībvalstis var prezumēt, ka, piemēram, varētu būt pietiekami, ja tiesa, izvērtējot iespējamību, uzskata vai pamatoti pieņem, ka ir daudz lielākas iespējas, ka attiecīgais īpašums ir drīzāk gūts no noziedzīgas darbības nekā no citām darbībām. Kontekstā ar šo tiesai ir jāņem vērā lietas konkrētie apstākļi, tostarp fakti un pieejamie pierādījumi, uz kuriem pamatojoties varētu pieņemt lēmumu par paplašinātu konfiskāciju. Tas, ka personas īpašums nav samērīgs ar personas likumīgajiem ienākumiem, varētu būt viens no faktiem, ar ko pamatot tiesas secinājumu, ka īpašums ir iegūts noziedzīgā veidā.

Saskaņā ar Direktīvas 5. pantu dalībvalstis pieņem nepieciešamos pasākumus, kuri ļauj pilnībā vai daļēji konfiscēt īpašumu, kas pieder personai, kura notiesāta par tādu noziedzīgu nodarījumu, kas var būt par pamatu ekonomiska labuma tiešai vai netiešai ieguvei, ja tiesa, pamatojoties uz lietas apstākļiem, tostarp konkrētiem faktiem un pieejamiem pierādījumiem, piemēram, ka attiecīgā īpašuma vērtība nav samērīga ar notiesātās personas likumīgiem ienākumiem, ir pārliecināta, ka attiecīgais īpašums ir iegūts noziedzīgā veidā. KL 70.¹¹ panta otrā daļa nav vērsta uz konkrētas personas vainas pierādīšanu, bet gan uz mantas izcelsmi un noziedzīgā nodarījuma raksturu, proti, vai noziedzīgais nodarījums, par kura izdarīšanu persona tiek turēta aizdomās, apsūdzēta vai notiesāta, ir vērsts uz materiāla vai citāda labuma gūšanu. Minētais attiecināms arī uz KL 70.¹¹ panta trešajā daļā paredzēto mantu. Teorētiski un arī praktiski ir norādījuši, ka apgrieztā pierādīšanas nasta, kas bija ietverta KPL 355. panta otrajā daļā (izslēgts no KPL ar grozījumiem KPL, kas stājās spēkā 2017. gada 1. augustā), būtu paplašināma, attiecinot to uz tādiem noziegumiem, kam ir mantisks raksturs. Sākotnēji, diskutējot par nepieciešamību paplašināt noziedzīgu nodarījumu loku, uz kuriem būtu

attiecināma noziedzīgi iegūtas mantas prezumpcija, tika apspriesta iespēja papildināt KPL 355. panta otrajā daļā ietverto uzskaitījumu ar vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem (kukuļošana, kontrabanda, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija utt.). Tomēr eksperti KPL darba grupā vienojās, ka ir nepieciešams minētajā uzskaitījumā ietvert visus noziedzīgus nodarījumus, kam ir mantisks raksturs. Tādēļ nav svarīgi, kurš KL paredzētais noziedzīgais nodarījums tika izdarīts. Ja noziedzīgs nodarījums bija vērsts uz materiāla labuma gūšanu, ir jāparedz iespēja piemērot prezumpciju, ka personai piederošie līdzekļi ir iegūti noziedzīgu darbību rezultātā. Turklāt jaunais regulējums, tāpat kā līdzšinējais (KPL 355. panta otrā daļa, kas bija spēkā līdz 2017. gada 31. jūlijam), attiecināms arī uz terorisma gadījumiem un organizētu grupu.²⁴

Varšavas konvencijas preambulā “Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju” ir teikts, ka cīņā pret smagiem noziegumiem, kas ir kļuvuši par arvien pieaugošu starptautisku problēmu, starptautiskā mērogā jāizmanto mūsdienīgas un efektīvas metodes.²⁵ Viena no šīm metodēm ir atņemt noziedzniekiem noziedzīgi iegūtos līdzekļus un nozieguma rīkus. Vienlaikus Direktīvas 2014/42/ES preambulā uzsvērts, ka visefektīvākais organizētās noziedzības apkarošanas veids ir stingru juridisko seku paredzēšana par šādu noziegumu veikšanu, kā arī nozieguma rīku un noziedzīgi iegūto līdzekļu efektīva atklāšana, iesaldēšana un konfiskācija.²⁶ Tātad noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas leģitīmo mērķi var definēt kā

²⁴ Tieslietu ministrija. 2022. *Rokasgrāmata rīcībai ar mantu kriminālprocesā*. <https://www.tm.gov.lv/lv/media/4207/download>

²⁵ Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju: starptautisks dokuments. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 205, 30.12.2009.

²⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa Direktīva 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā (2014). *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0042&from=RO>

noziedzīgā veidā iegūta īpašuma izņemšanu no legālās civiltiesiskās aprites, lai nepieļautu tās turpmāku apriti un tālāku noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, kā arī lai mazinātu finansiālo ieinteresētību veikt noziedzīgos nodarījumus.

Palermo konvencijā, Vīnes konvencijā, kā arī Direktīvā 2014/42/ES ar terminu “konfiskācija” saprot īpašuma atsavināšanu saskaņā ar tiesas vai citas kompetentas institūcijas lēmumu. Atbilstoši Varšavas konvencijai ar terminu “konfiskācija” saprot tādu sodu vai pasākumu, ko pēc tiesvedības saistībā ar noziedzīgu nodarījumu vai noziedzīgiem nodarījumiem nosaka tiesa un kuru piemērojot tiek atņemts īpašums. Materiālās normas mantas īpašajai konfiskācijai reglamentētas KL VIII² nodaļā “Mantas īpašā konfiskācija”, kas ietvertas KL grozījumos, kas stājās spēkā 2017. gada 1. augustā. Savukārt procesuālās normas rīcībai ar noziedzīgi iegūtu mantu, ar noziedzīgu nodarījumu saistītu mantu vai ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmetu ir reglamentētas KPL.²⁷

No judikatūrā un likumā norādītā autore secina, ka pastāv problēmas vienotā tiesu prakses veidošanā, izpratnē par to, kas tad īsti ir noziedzīgi iegūta manta un kādos gadījumos tā būtu konfiscējama vai atgriežama īpašniekam. Lai mazinātu plaisu starp atšķirīgo dalībvalstu praksi, kā arī nākotnē mazinātu prasības pret Latvijas valsti par nepamatotu mantas konfiskāciju, kuras pamatā ir nepienācīga izpratne par kriminālprocesuālo normu piemērošanu, normatīvais regulējums papildināms daudz precīzāk, lai izslēgtu jebkādu amatpersonas subjektīvo novērtējumu par konkrētiem apstākļiem.

²⁷ Tieslietu ministrija. 2022. *Rokasgrāmata rīcībai ar mantu kriminālprocesā*. <https://www.tm.gov.lv/lv/media/4207/download>

2.2. Lietuvas Republikas un Igaunijas Republikas tiesiskais regulējums un piemērošana praksē

Lietuvā, tāpat kā Latvijā, vairākkārt mainīta Kriminālkodeksa panta redakcija, kas paredz atbildību par naudas atmazgāšanu. Tā ir izteikta Lietuvas Republikas Kriminālkodeksa 216. pantā (*Laundering of Crime-Related Property*)²⁸, kurā noteikts, ka persona, kura nolūkā slēpt vai leģitimizēt savu vai citas personas mantu, vienlaikus apzinoties, ka tā iegūta noziedzīga nodarījuma rezultātā, iegūst, pārvalda, izmanto, nodod mantu citām personām, veic ar šo mantu saistītas finanšu operācijas, slēdz darījumus, izmanto to saimnieciskajā un komercdarbībā, citādi to pārveido vai nepatiesi norāda, ka tā iegūta no likumīgas darbības. Par šādām darbībām personu soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz septiņiem gadiem. Tāpat arī personu, kura slēpj savas vai citas personas mantas faktisko būtību, tās izcelsmi, atrašanās vietu, atsavināšanu un pārvietošanu vai īpašumtiesības, vai citas ar mantu saistītas tiesības, vienlaikus apzinoties, ka manta iegūta noziedzīgā kārtā, soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz septiņiem gadiem. Par šajā pantā paredzētajām darbībām pie atbildības ir saucama arī juridiska persona.

Iepazīstoties ar Lietuvas tiesu praksi, jānorāda, ka laika posmā no 2019. gada 1. janvāra līdz 2021. gada otrā ceturkšņa beigām Lietuvas Augstākajā tiesā nav izskatīta neviena noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lieta, kur predikatīvais noziegums ir izdarīts nodokļu jomā. Savukārt Lietuvas apelācijas tiesa ir izskatījusi četras šādas lietas. Nevienā no šīm četrām lietām predikatīvais noziegums netika izdarīts ārvalstīs.²⁹

²⁸ Lietuvas Republikas Kriminālkodekss: Nr. VIII-1968. 26.09.2000. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=rivvwzvpvg&documentId=a84fa232877611e5bca4ce385a9b7048&category=TAD>

²⁹ Finanšu izlūkošanas dienests. 27.08.2021. *Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija. Robežšķirtne, tipoloģijas un tiesu prakse.* http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Noziedz%C4%ABgi_nodar%C4%ABjumi_nodok%C4%BCu_jom%C4%81_PETIJUMS.pdf

Saskaņā ar Lietuvas valdības 2019. gada stratēģiju Lietuvas mērķis bija kļūt par spēcīgu Eiropas finanšu tehnoloģiju uzņēmumu centru.³⁰ Valsts īstenotā politika, nodrošinot *fintech* uzņēmumiem labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi, ir piesaistījusi investorus, un joprojām populāra ir banka “Revolut Bank” UAB (elektroniskās naudas iestāde), kas visā Eiropā šobrīd strādā ar Lietuvā saņemtu licenci. Sākot ar 2018. gadu daudzas Latvijas bankas sāka atturēties no darījumiem. Vairākās bankās nebija iespējas atvērt bankas kontu, jo viena banka atturējās, taču citas nevēlējās uzņemties riskus un atteica kontu atvēršanu. Lietuvas banka “Revolute Bank” UAB bija vienīgā pieejamā banka, kurā bija iespējams atvērt kontu arī attālināti. Šī banka guva popularitāti, arī piedāvājot daudz lētākas komisijas maksas, piemēram, par valūtas konvertāciju. 2022. gada 1. augustā “Revolute Bank” UAB elektroniskā naudas iestāde apvienojās ar banku “Revolute Bank”. Apvienošanās nodrošināja uz klientiem balstītu platformu, modernus un inovatīvus rīkus, vienkāršu, ātru un ērtu kontu atvēršanu neatkarīgi no personas atrašanās vietas.

Igaunijā, tāpat kā Latvijā, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma apkarošanas finansēšanas novēršanas likums paredz gadījumu, kad noziedzīgi iegūtu mantu var konfiscēt bez personas notiesājoša sprieduma.

Igaunijas Republikas Soda kodeksa 5. nodaļā noteikta atbildība par Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju § 394. nodaļā – nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, paredzot naudas sodu vai cietumsodu līdz pieciem gadiem. Ja to izdarījusi personu grupa vismaz divas reizes vai lielā apmērā, personai paredzēts sods – brīvības atņemšana no diviem līdz desmit gadiem. Ja to izdarījusi juridiska persona, tā tiek sodīta ar naudas sodu.³¹

³⁰ Lietuvas valdības 2019. gada stratēģija. <https://lithuaniatribune.com/fintech-in-lithuania-can-we-take-the-leading-position-already/>

³¹ Igaunijas Republikas Soda kodekss. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521082014001/consolide>

Līdzīgi Latvijai arī Igaunijā var konfiscēt mantu, kas atrodas pie trešās personas ar nosacījumu, ja:

- 1) manta vai tās daļa trešajai personai nodota ar ievērojami zemāku cenu nekā tirgus cena;
- 2) trešā persona zināja, ka tai manta nodota, lai izvairītos no konfiskācijas.

Skaļākā publiski izskanējusi lieta par naudas atmazgāšanas gadījumiem Igaunijā, kas, protams, satrauca arī Latvijas iedzīvotājus, bija dzirdama šā gada pavasarī, kad Igaunijas Finanšu inspekcija nāca klajā ar 2019. gadā veikto izmeklēšanu. Tās noslēgumā 2020. gada martā tika publicēts ziņojums par trūkumiem Igaunijas “Swedbank” naudas atmazgāšanas novēršanas procedūrās. Mātes banka Zviedrijā paziņoja, ka tās meitasuzņēmumam Igaunijā noteikts aizdomās turētā statuss izmeklēšanā par naudas atmazgāšanu un izmeklēšanā tiks noskaidrots, vai “Swedbank” ir notikusi naudas atmazgāšana vai jebkāda cita krimināli sodāma darbība.

Analizējot Lietuvas un Igaunijas tiesu praksi, tajā nav atrodami nolēmumi par dubultās noziedzības principa piemērošanu, izskatot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietas, kurās predikatīvais noziedzīgais nodarījums ir noziedzīgais nodarījums nodokļu jomā.

Tajā pašā laikā nevar secināt, ka kriminālprocesi par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju lietās, kurās predikatīvais noziegums nodokļu jomā ir veikts ārvalstīs, nav izplatīti. Pamatojoties uz autores praktisko pieredzi, ir zināma virkne Latvijā uzsāktu un arī izskatītu kriminālprocesu ar šādu pazīmi, taču piekļuve šādiem tiesu nolēmumiem ir ierobežota. Tas izskaidrojams ar apstākli, ka no šiem kriminālprocesi tiek izdalītas lietas par noziedzīgi iegūtu mantu, izskatot tās KPL 59. nodaļas (process par noziedzīgi iegūtu mantu) kārtībā slēgtās tiesas sēdēs, liedzot tiesas nolēmumiem publisku pieejamību.

2.3. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana un apkarošana kā tiesību sistēmas mehānisms un problemātika Latvijas Republikā

2.3.1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana un apkarošana kā tiesību sistēmas mehānisms

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana ir tiesisku darbību kopums, kas veicams, lai sasniegtu Novēršanas likuma mērķi, un kas kā tiesību sistēmas mehānisms ir iedalāms divās secīgās, strukturālās daļās: 1) noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana; 2) noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. Pirmā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas sistēmas mehānisma daļa – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana – faktiski ir vērsta uz iespējamā noziedzīgā nodarījuma identificēšanu uz personas sniegtas informācijas pamata. Proti, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana pamatā tiek īstenota ar Novēršanas likuma 3. pantā uzskaitīto likuma subjektu, lielākoties kredītiestāžu un finanšu iestāžu, palīdzību, likuma subjektiem veicot normatīvajos aktos noteiktas procedūras noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas nolūkā, tajā skaitā likuma subjektiem izveidojot iekšējo kontroles sistēmu un veicot klientu risku novērtējumu, savukārt, konstatējot, ka ar darījumu, iespējams, notiek noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija, atturoties no darījuma veikšanas un informējot par to tiesībaizsardzības iestādi – Finanšu izlūkošanas dienestu (turpmāk – FID). Otrā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas sistēmas mehānisma daļa – apkarošana – tiek uzsākta, kad Novēršanas likuma subjektu sākotnēji sniegtā informācija un FID izvērtētā informācija dod pietiekamu pamatu secināt, ka, visticamāk, ir noticis noziedzīgs nodarījums, veicot noziedzīgi iegūtu naudas līdzekļu legalizāciju.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas blokā ietilpst:

- 1) tiesībsardzības iestādes, kas veic operatīvās darbības, uzsāk un veic kriminālprocesu, pārbauda informāciju, vāc un nostiprina pierādījumus;
- 2) prokuratūra, kas nodrošina uzraudzību pār kriminālprocesi, uzsāk kriminālvajāšanu, nodod krimināllietu tiesai, uztur apsūdzību;
- 3) tiesa, kas pieņem notiesājošu spriedumu vai personu attaisno.³²

Tātad ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu ir saprotams tāds tiesībsardzības iestāžu, prokuratūras un tiesas veiktu darbību kopums, kas ir vērsts uz Novēršanas likuma subjektu sniegtās informācijas par iespējamo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un FID izvērtētās informācijas procesuālu pārbaudi, lai noskaidrotu, vai ir noticis noziedzīgs nodarījums, kā arī lai noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas gadījumā un notiesājoša sprieduma krimināllietā gadījumā sasniegtu Novēršanas likumā paredzēto mērķi novērst noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, personas atturot no turpmākas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas.

2.3.2. Tiesiskā regulējuma ieviešana un piemērošana praksē

Līdz 2005. gada 1. oktobrim Latvijā spēkā bija 1961. gada Latvijas PSR Kriminālprocesa kodekss (turpmāk – KPK) ar neskaitāmiem grozījumiem, kas pēc neatkarības atgūšanas pārdēvēts par Latvijas KPK. Saskaņā ar jaunā KPL likumprojekta anotācijā noteikto bija paredzēts radīt iespēju Latvijas tiesībsargājošajām iestādēm darboties atbilstoši Eiropas Padomes un Eiropas Savienības (turpmāk – ES) kriminālās justīcijas pašreizējām nostādnēm un izmantot pasaulē atzītu modernāku kriminālprocesuālo attiecību risinājumu; novērst pieaugošo neizlemto lietu uzkrājumu pirmstiesas izmeklēšanas iestādēs

³² Helmane, I. 2023. *Kā darbojas netīrās naudas apkarošanas sistēma.* <https://lvportals.lv/skaidrojumi/348310-ka-darbojas-netiras-naudas-apkarosanas-sistema-2023>

un tiesās, kā arī saīsināt ilgstošus tiesvedības procesus; samazināt pamatu sūdzībām par cilvēka tiesību aizskārumiem.³³

1997. gada 18. decembrī Saeima pieņēma likumu “Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu”, kas stājās spēkā 1998. gada 1. jūnijā, kad savu darbu uzsāka Latvijas finanšu izlūkošanas vienība – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, kura tā brīža otrais oficiālais (saīsinātais) nosaukums bija Kontroles dienests (turpmāk – KD). Minētajā likumā tika iekļautas tiesību normas atbilstoši ES Direktīvām Nr. 91/308/EEC³⁴ un Nr. 2001/97/EC. Likums “Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu”, kas zaudēja spēku 2008. gada 13. augustā, tika aizstāts ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumu.

Gadu gaitā cīņa ar “atmazgāšanu” bijusi dažāda. Pēc KD vadītāja V. Burkāna nomaņas ar I. Znotiņu FID kļuva “redzams” un “dzirdams”. 2019. gada 29. jūnijā spēkā stājās virkne būtisku likuma grozījumu. Būtiskākie no tiem – mainīts Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma nosaukums uz Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumu (Novēršanas likums) un KD nosaukuma maiņa uz FID.

Vienlaikus ar likuma grozījumiem mainījās KD sniegto ziņojumu kārtība, paredzot atteikties no neparasta darījuma jēdziena un paredzot ziņojumu iesniegšanu tikai par aizdomīgiem darījumiem. Tāpat likuma grozījumi paredzēja nepatiesu ziņu sniegšanas novēršanu par uzņēmumu patiesajiem labuma guvējiem. Likuma subjektiem, piemēram, zvērinātiem advokātiem, ārpakalpojuma grāmatvežiem, kredītiestādēm un citiem, tika noteikts, ka būs

³³ Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. 20.04.2003. https://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP0286_0.htm

³⁴ Eiropas Kopienų Padomes 1991. gada 10. jūnija Direktīva 91/308/EEK par to, lai novērstu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:31991L0308>

jāziņo Uzņēmumu reģistram par gadījumiem, kuros izpētes gaitā secināts, ka informācija par klienta patieso labuma guvēju (turpmāk – PLG) neatbilst Uzņēmumu reģistrā fiksētajam. Likuma izmaiņu galvenais pamatojums – pārņemt nacionālajos aktos Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2018/843 jeb tā saukto AML (cīņa ar naudas līdzekļu legalizāciju; *anti-money laundering*) V direktīvu un ieviest *Moneyval* novērtējuma rekomendācijas. Vienlaikus ar likumprojektu tika virzīti grozījumi KPL.³⁵ Pēc likumprojekta pieņemšanas bija nepieciešami papildinājumi Administratīvo pārkāpumu kodeksā, paredzot atbildību par ziņu nesniegšanu Valsts ieņēmumu dienestam (turpmāk – VID). Bija nepieciešams izdarīt arī grozījumus likumā “Par Valsts ieņēmumu dienestu”, papildinot VID uzdevumus un ierēdņiem noteiktās tiesības, lai VID varētu nodrošināt nefinanšu sektora uzraudzību un kontroli, kā arī bija nepieciešams no jauna izdot vai attiecīgi grozīt Ministru kabineta un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (turpmāk – FKTK) noteikumus.³⁶ Vēlāk tam sekoja arī vairākkārt veiktie grozījumi KL.

Latvijā līdz šim ir bijuši pieci *Moneyval* novērtējumi – pirmie četri bija tehniski (likuma atbilstība direktīvai), kas sniedza labus rezultātus, taču, tiklīdz piektajā novērtējumā tika skarta šo normu darbības efektivitāte, tā arī novērtējums kļuva neapmierinošs.³⁷

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija tika kriminalizēta, Latvijas Republikas Saeimai 1998. gada 2. aprīlī Latvijas Kriminālkodeksā iekļaujot jaunu pantu – 151.⁴ pantu, kurš paredzēja kriminālatbildību par noziedzīgi iegūtu

³⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva (ES) 2018/843, ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES (dokuments attiecas uz EEZ). *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843>

³⁶ Likuma projekta teksts Saeimā. 2022. https://www.saeima.lv/Likumdosana/9S_DK/lasa-dd=LP0581_0-1.htm

³⁷ Turpat.

līdzekļu legalizēšanu. 1999. gada 1. aprīlī Latvijas Kriminālkodeksam zaudējot spēku un tā vietā stājoties spēkā KL, šobrīd atbildību par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju nosaka KL 195. pants, 195.¹ pants, 195.² pants. Tādējādi tiek secināts, ka kopš 1998. gada 1. jūnija noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas un apkarošanas joma Latvijā tiek likumiski reglamentēta.

Normatīvo aktu regulējums noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā nosaka, ka par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem ir uzskatāmi līdzekļi:

- 1) kas tieši vai netieši iegūti personas īpašumā vai valdījumā, izdarot noziedzīgu nodarījumu;
- 2) citos KL noteiktajos gadījumos.

Papildus minētajam par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem uzskatāmi arī tādi līdzekļi, kuri pieder personai vai kurus tieši vai netieši kontrolē persona:

- 1) kura ir iekļauta kādā no MK noteiktu valstu vai starptautisko organizāciju sastādītajiem personu sarakstiem, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai ar masveida iznīcināšanas ieročiem saistītās darbībās;
- 2) kura ir iekļauta uz Starptautisko un Latvijas nacionālo sankciju likuma pamata MK sastādītajā sankciju subjektu sarakstā ar nolūku cīnīties pret teroristiskajām darbībām un ar masveida iznīcināšanas ieročiem saistītām darbībām;
- 3) par kuru operatīvās darbības subjektiem, izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai vai tiesai ir informācija, kas dod pietiekamu pamatu šo personu turēt aizdomās par nodarījumu, kas saistīts ar terorismu.

Atbilstoši normatīvajam regulējumam par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju tiek uzskatītas:

- 1) noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršanas citās vērtībās, to atrašanās vietas vai piederības mainīšana, zinot (apzinoties), ka šie līdzekļi ir noziedzīgie līdzekļi, vai mēģinot apslēpt šādu līdzekļu patieso izcelsmi; līdzdalība minētajās darbībās;
- 2) noziedzīgi iegūtu līdzekļu patiesā rakstura, izcelsmes, atrašanās vietas, izvietojuma, kustības, piederības slēpšana vai maskēšana, zinot (apzinoties), ka šie līdzekļi ir gūti noziedzīgā ceļā;
- 3) citas personas noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā, ja šo tiesību rašanās brīdī ir zināms (apzinoties), ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti.

Ievērojot Latvijā spēkā esošos normatīvos aktus, ja tiek konstatētas nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas darbības, persona tiek saukta pie kriminālatbildības.

3. Uzraugošo iestāžu loma nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā un apkarošanā

3.1. Finanšu izlūkošanas dienesta loma un darbības rādītāji

FID ir neatkarīga MK pārraudzībā esošā iestāde, kas ir vadošā un uzraugošā iestāde noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā. Tās galvenais mērķis ir veikt darbības, kas novērstu iespēju izmantot Latvijas finanšu sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai un terorisma un proliferācijas finansēšanai. FID pamatuzdevums – apkopot un analizēt finanšu datus, kad tiek saņemti ziņojumi par aizdomīgu darījumu konstatēšanu, lai tālāk saņemto informāciju varētu nodot attiecīgajām tiesībsardzības iestādēm noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas lietu izmeklēšanai (FID). Atbilstoši Novēršanas likumam FID ir tiesības likuma subjektam vai valsts informācijas sistēmas pārzinim izdot rīkojumu par līdzekļu iesaldēšanu, ja rodas pamatotas aizdomas par to, ka notiek vai ir veikts noziedzīgs nodarījums, tai skaitā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija, terorisma un proliferācijas finansēšana vai šo noziedzīgo nodarījumu mēģinājums.³⁸

Jau kopš 1999. gada KD ir starptautiskas finanšu izmeklēšanas vienību grupas *Egmont* grupas biedrs. Kopumā *Egmont* grupa šobrīd apvieno 159 finanšu izlūkošanas vienības no visas pasaules, turklāt grupas biedru skaits ar katru gadu pieaug. Dalība *Egmont* grupā KD dod iespēju sazināties un apmainīties ar informāciju, izmantojot drošu un aizsargātu informācijas apmaiņas kanālu ar visiem grupas biedriem, ko dienests arī aktīvi izmanto, jo viena no nozīmīgākajām dienesta starptautiskās sadarbības funkcijām ir atbilžu sagatavošana uz analoģu ārvalstu dienestu pieprasījumiem, kā arī KD

³⁸ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 116, 30.07.2008.

pieprasījumu sagatavošana ārvalstu dienestiem. 2018. gadā KD ir saņēmis 644 ārvalstu kolēģu pieprasījumus no kopumā 57 valstu dienestiem, savukārt 443 informācijas pieprasījumi ir tikuši nosūtīti 56 valstu dienestiem. Jāatzīmē, ka 2018. gadā nosūtīto pieprasījumu skaits ir lielākais dienesta pastāvēšanas vēsturē.

2018. gadā KD ir noteicis stratēģisko virzību uz informāciju tehnoloģijās balstītu informācijas analīzi, kas nodrošina KD spēju veikt operatīvu un stratēģisku ziņojumu analīzi, automatizējot manuāli veicamos darbus. KD kā centrālā NILLTPFN novēršanas iestāde 2018. gadā izstrādājusi inovatīvu risinājumu datu pseidoanonimizētai apstrādei, kas ļauj jebkurai pirmstiesas izmeklēšanas iestādei iegūt informāciju no KD, neatklājot interesējošo personu vārdus vai to kontu numurus. Kā arī izstrādāts iepriekš nebijis Vienkāršotās klienta izpētes noteikšanas rīks (atrodams KD mājaslapā).³⁹

Lai sekmētu FID darbību un koordinētu tā sadarbību ar izmeklēšanas iestādēm, prokuratūru, tiesu un šā likuma subjektiem, izveidota FID Konsultatīvā padome.

2020. gadā FID saņēma 4833 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem. 11 FID sagatavotie materiāli nosūtīti Finanšu policijas pārvaldei, 209 – Ekonomisko noziegumu un apkarošanas pārvaldei (turpmāk – ENAP), 10 – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam (turpmāk – KNAB). 2021. gadā FID saņēma 5729 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem. 8 FID sagatavotie materiāli nosūtīti Finanšu policijas pārvaldei, 166 – ENAP, 10 – KNAB. Minētie materiāli sagatavoti un nodoti atbilstoši Novēršanas likuma 55. panta pirmajai daļai. 2020. gadā FID sagatavoja materiālus, kuros figurē darījumu shēmas ar lielu iesaistīto personu skaitu (20–50 un vairāk juridiskās un fiziskās personas). Lielas naudas summas (miljons un vairāk EUR) šajās darījumu shēmās figurē

³⁹ <http://kd.gov.lv/index.php/metodiskiemateriali/zinosanas-sistema>

20 lietās, 2021. gadā – 31 lietā. 2020. gadā FID izdeva 440 rīkojumus par finanšu iesaldēšanu par kopējo summu 429 410 000 EUR, bet 2021. gadā 363 rīkojumus par summu 209 634 000 EUR.⁴⁰

3.2. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas loma un darbības rādītāji

FKTK ir pilntiesīga autonoma valsts iestāde, kas regulē un pārrauga Latvijas kredītiestāžu un finanšu iestāžu, privāto pensijas fondu, finanšu instrumentu tirgus dalībnieku, citu finanšu struktūru darbību. Iestādes mērķis ir rūpēties par sabiedrības interesēm, regulējot un pārraugot finanšu un kapitāla tirgus locekļu darbību, veicinot ieguldītāju un noguldītāju interešu aizsardzību, kā arī finanšu un kapitāla tirgus attīstību un stabilitāti.⁴¹

FKTK uzdevums ir samazināt iespēju izmantot Latvijas finanšu sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai, kā arī mērķtiecīgi darboties, lai saglabātu un paaugstinātu Latvijas finanšu sistēmas reputāciju. FKTK atbilstoši starptautiskajiem standartiem, ES direktīvu un labās prakses prasībām pastāvīgi pilnveido un attīsta finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku uzraudzības un pārraudzības procedūras. FKTK kontrolē finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku iekšējās kontroles sistēmu, lai novērstu iespēju izmantot Latvijas finanšu sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai.⁴²

Pēdējais skaidrākais FKTK pieņemtais lēmums saskaņā ar iestādes mājaslapā publicēto ziņu: “Rūpējoties par Latvijas finanšu sektora stabilitāti un bankas klientu interešu aizsardzību, FKTK padome 12. decembrī ārkārtas sēdē ir

⁴⁰ Iekšlietu ministrija. 2021. *Jauna ziņošanas sistēma aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliedzīga deklarāciju iesniegšanai FID*. <https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/jauna-zinosanas-sistema-aizdomigu-darijumu-zinojumu-un-slieksna-deklaraciju-iesniegsana-i-fid>

⁴¹ Finanšu un kapitāla tirgus komisija. <https://www.fktk.lv/par-mums/>

⁴² Finanšu un kapitāla tirgus komisija. <https://www.fktk.lv/klientu-aizsardziba/noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-noversana/>

pieņēmusi lēmumu apturēt finanšu pakalpojumu sniegšanu “Baltic International Bank” SE. FKTK atzinusi “Baltic International Bank” SE par tādu finanšu iestādi, kas ir nonākusi vai nonāks finanšu grūtībās (*failing or likely to fail*), un lēmusi neveikt “Baltic International Bank” SE noregulējumu, proti, neīstenot pasākumus bankas darbības stabilizēšanai.”

3.3. Kredītiestādes un finanšu iestādes loma un faktiskā darbība

Visā ES minimālās prasības attiecībā uz AML (*Anti Money Laundering*) ir vienādas, tomēr pastāv jautājums, kā Latvijā un citās ES dalībvalstīs tās tiek interpretētas un piemērotas. Autores ieskatā, līdz 2016. gadam Latvijā bija pārāk liberāla attieksme pret nerezidentu naudu un arī regulators nebija pietiekami kritisks, taču šobrīd ir pilnīgi pretēji – tiek izvirzītas pārspīlētas prasības.

Ņemot vērā to, ka finanšu iestādes un kredītiestādes, galvenokārt bankas, tiek izmantotas kā galvenais rīks, īstenojot dažādas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas shēmas, Latvijā spēkā esošais normatīvais regulējums (galvenokārt Novēršanas likums) paredz ne tikai virkni striktu nosacījumu iestādēm attiecībā uz esošo un potenciālo klientu pārbaudi, bet arī piešķir virkni tiesību, ko iestāde īsteno, veicot minētās pārbaudes. Finanšu iestādēm un kredītiestādēm saskaņā ar likumu ir strikti jāievēro tā sauktais princips “zini savu klientu” (*Know Your Customer*). Lai saprastu, kas ir tās klienti, kādiem konkrētiem nolūkiem klienti izmanto vai vēlas izmantot pakalpojumus, jāsaprot klientu veikto darījumu ekonomiskā būtība, kā arī atsevišķos gadījumos – jānoskaidro klientu naudas līdzekļu izcelsme un jāpārlicinās par tās leģitimitāti. Šāds normatīvais

regulējums attiecībā uz pienākumu iestādēm veikt to klientu pārbaudes izriet no ES Direktīvas Nr. 2015/849, kuras mērķis ir vērsties pret un ierobežot nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu.⁴³

Atbilstoši likuma prasībām gadījumā, ja tiek konstatēts aizdomīgs darījums vai ir aizdomas, ka konkrēti līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā, kā arī gadījumos, ja tiek sniegta nepatiesa informācija, iestādes pienākums ir ziņot par minēto noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam – FID.⁴⁴ Kārtība, kādā iestādes sniedz ziņojumus FID, noteikta 2021. gada 17. augustā pieņemtajos MK noteikumos Nr. 550 “Noteikumi par aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu”, kas stājušies spēkā 2021. gada 1. oktobrī.⁴⁵

2018. gada 4. jūlijā Eiropas Padomes *Moneyval* komitejas plenārsēdē tika apstiprināts un 2018. gada 23. augustā publicēts 5. kārtas ziņojums par Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma novēršanas sistēmas efektivitāti. *Moneyval* 5. kārtas novērtēšana balstās uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas sistēmas efektivitātes vērtējumu pēc 11 rādītājiem. Plāns tika strukturēts pēc starptautiski atzītas Finanšu darījumu darba grupas (FATF) metodoloģijas, un tā rīcības virzieni atbilst *Moneyval*

⁴³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Direktīva (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK (dokuments attiecas uz EEZ). *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32015L0849>

⁴⁴ Neimane, L. 2022. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tendences. *Forbes Latvija*. <https://forbesbaltics.com/lv/viedokli/raksts/noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-tendences>

⁴⁵ Ministru kabineta noteikumi Nr. 550 “Noteikumi par aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu”. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 159, 19.08.2021.

novērtējuma sistēmas 11 efektivitātes rādītājiem, izvirzot šādas galvenās prioritātes:

- 1) uz risku balstītas uzraudzības stiprināšana un preventīvo pasākumu ieviešana, t. sk. AS “ABLV” bankas kontrolēta, caurspīdīga un profesionāla likvidācijas procesa vadība;
- 2) efektīva informācijas apmaiņa izmeklēšanas veicināšanai, pieeju un vadlīniju vienādošana;
- 3) atbilstošu cilvēkresursu nodrošināšana uzraudzības, kontrolējošām un tiesību aizsardzības iestādēm, paaugstinot to analītisko kapacitāti un rīcībspēju;
- 4) informācijas tehnoloģiju risinājumu ieviešana savlaicīgai un efektīvai datu pārvaldībai;
- 5) mērķētu finanšu sankciju sistēmas pilnveidošana, veidojot sadarbības partneru vienotu izpratni par šo sistēmu un tās darbības nepieciešamību.⁴⁶

Rūpējoties par Latvijas finanšu sektora stabilitāti un bankas klientu interešu aizsardzību, FKTK padome 2022. gada 12. decembrī ārkārtas sēdē pieņēma lēmumu apturēt finanšu pakalpojumu sniegšanu “Baltic International Bank” SE. FKTK atzinusi “Baltic International Bank” SE par tādu finanšu iestādi, kas ir nonākusi vai nonāks finanšu grūtībās (*failing or likely to fail*), un lēmusi neveikt “Baltic International Bank” SE noregulējumu, proti, neīstenot pasākumus bankas darbības stabilizēšanai. FKTK savu lēmumu atzīt “Baltic International Bank” SE par tādu finanšu iestādi, kas ir nonākusi vai nonāks finanšu grūtībās, ir pamatojusi ar to, ka banka ilgstoši nevar nodrošināt dzīvotspējīgas stratēģijas ieviešanu. Līdzšinējā darbības stratēģija neatbilst

⁴⁶ Ministru kabineta noteikumi Nr. 550 “Noteikumi par aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu”. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 159, 19.08.2021.

bankas iespējām un nav īstenojama, tāpēc banka ilgstoši nenodrošina pelnītspējīgu biznesa modeli. Tāpat bankai ir nopietni iekšējās pārvaldības trūkumi, tostarp noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas jomā. Neraugoties uz FKTK centieniem panākt uzlabojumus šajās jomās, banka nav nodrošinājusi to, ka tās darbība atbilst kredītiestāžu darbību regulējošo normatīvo aktu prasībām, kā arī tā turpina pastāvošo tendenci – banka strādā ar zaudējumiem, nespēj atjaunot pelnītspēju, nenodrošina atbilstošu iekšējās kontroles sistēmu un stabilu nākotnes redzējumu.⁴⁷

Problēmai par finanšu pakalpojumu pieejamību pievērsies arī tiesībsargs, norādot, ka kredītiestāžu un to potenciālo vai esošo klientu izvēles brīvība mēdz nebūt sabalansēta, jo gadījumā, ja viena kredītiestāde bez paskaidrojumiem atsakās uzsākt vai turpināt darījuma attiecības ar personu, citas līdzīga biznesa profila kredītiestādes visbiežāk arī atsakās sniegt pakalpojumus konkrētai personai, kas noved pie tā, ka personai nav pieejami tai nepieciešamie finanšu pakalpojumi ar samērīgiem nosacījumiem.⁴⁸

⁴⁷ Finanšu un kapitāla tirgus komisija. *Finanšu pakalpojumu apturēšana: Finanšu un kapitāla tirgus komisija aptur finanšu pakalpojumu sniegšanu Baltic International Bank SE*. <https://www.fktk.lv/jaunumi/fktk-aptur-finansu-pakalpojumu-sniegsanu-baltic-international-bank-se/>

⁴⁸ Latvijas Republikas Tiesībsargs. 26.01.2021. *Vai pastāv problēma ar privātpersonu piekļuvi finanšu pakalpojumiem sakarā ar kredītiestāžu prasībām?* <https://www.tiesibsargs.lv/news/lv/vai-pastav-problema-ar-privatpersonu-piekluvi-finansu-pakalpojumiem-sakara-ar-kreditiestazu-prasibam>

4. Pierādīšanas problemātika noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanā

4.1. Pierādījumi kriminālprocesā

KPL 123. pantā ir noteikts, ka pierādīšana ir kriminālprocesā iesaistītās personas darbība, kas izpaužas kā pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo faktu esamības vai neesamības pamatošana, izmantojot pierādījumus.⁴⁹ No minētā izriet, ka pierādīšanā kā kriminālprocesuālā darbībā ir iekļauti trīs vienlaikus konstatējami aspekti: 1) persona, kura veic darbību; 2) pašas darbības saturs; 3) tajā izmantotie tiesiskie līdzekļi.

KPL 124. pants nosaka, kas ir pierādīšanas priekšmets, paredzot:

- (1) Pierādīšanas priekšmets ir visu kriminālprocesa gaitā pierādāmo apstākļu kopums un ar tiem saistītie fakti un palīgfakti.
- (2) Kriminālprocesā pierādāma noziedzīga nodarījuma sastāva esamība vai neesamība, kā arī citi Krimināllikumā un šajā likumā paredzētie apstākļi, kuriem ir nozīme konkrēto krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā.
- (3) Saistītie fakti nav kriminālprocesā pierādāmie apstākļi, bet ir ar tiem saistīti un dod pamatu izdarīt secinājumu par pierādāmajiem apstākļiem.
- (4) Ar palīgfaktiem tiek pamatota kāda cita pierādījuma ticamība vai neticamība, kā arī iespējamība vai neiespējamība to izmantot pierādīšanā.
- (5) Pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā izslēgtas jebkādas saprātīgas šaubas par to esamību vai neesamību.

⁴⁹ Kriminālprocesa likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 74 (3232), 11.05.2005.

- (6) Kriminālprocesā un procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā ir pamats atzīt, ka mantai, visticamāk, ir noziedzīga, nevis likumīga, izcelsme.
- (7) Lai pierādītu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, nav nepieciešams pierādīt, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi iegūti.⁵⁰

Minētais pants vēltīts tādiem pierādīšanas teorijā ietilpstošiem jautājumiem kā pierādīšanas priekšmets un pierādīšanas standarts (jeb pierādīšanas, pierādītības līmenis).⁵¹ Kriminālprocesā pierādāmie apstākļi (fakti) *factum probandum* no citiem var tikt nošķirti sakarā ar to īpašu nozīmi kriminālprocesa mērķa sasniegšanā – krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā. Šie ir fakti, no kuriem ir tieši atkarīgs galīgais lietas krimināltiesiskais un kriminālprocesuālais risinājums.⁵² Komentējamā pantā norādīts, ka kriminālprocesā pierādāmo faktu grupā ietilpst: 1) noziedzīga nodarījuma sastāvs; 2) citi KL un KPL minētie fakti, no kuriem atkarīgs krimināltiesisko attiecību taisnīgs noregulējums. Tādējādi šīs faktu grupas raksturojamam lietots t. s. piepildāms jēdziens, kura saturs nosakāms katrā konkrētā kriminālprocesā. Šāda pieeja ir atbalstāma, jo ir piemērota prakses gadījumu mainīgajiem apstākļiem un dažādajām prakses situācijām.

⁵⁰ Kriminālprocesa likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 74 (3232), 11.05.2005.

⁵¹ Strada-Rozenberga, K. 2002. *Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa*. Rīga: Biznesa augstskola "Turība", 64–95. Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. 2020. *Kriminālprocess. Raksti 2005–2010*. Rīga: *Latvijas Vēstnesis*, 114–120.

⁵² Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. 2020. *Kriminālprocess. Raksti 2005–2010*. Rīga: *Latvijas Vēstnesis*, 384–387. Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. 2017. *Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās – 2017. gada grozījumi. Jurista Vārds*. (43).

Kriminālprocesa likuma 127. pants definē pierādījumus, nosakot:

- (1) Pierādījumi kriminālprocesā ir jebkuras likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai.

Minētā panta pirmajā daļā iekļauta pierādījumu definīcija, kurā nozīmīgi ir trīs aspekti: 1) pierādījuma funkcija; 2) pierādījumu saturs; 3) jēdzienu “pierādījums” un “pierādīšanas līdzeklis” nošķiršana.⁵³

Savukārt KPL 128. pants vērsts uz pierādījumu ticamības izvērtēšanu, paredzot: “Pierādījuma ticamība ir kādas ziņas patiesuma konstatēšanas pakāpe. To, cik ticamas ir pierādīšanā izmantojamās ziņas par faktiem, izvērtē, aplūkojot visus kriminālprocesa laikā iegūtos faktus vai ziņas par faktiem kopumā un savstarpējā sakarībā. Nevienam no pierādījumiem nav iepriekš noteikta augstāka ticamības pakāpe nekā pārējiem pierādījumiem.”⁵⁴

Pierādījumu ticamība ir viena no pierādījumu pazīmēm jeb īpašībām, kas attiecas uz pierādījumu saturu un atbilstoši loģiskai pierādījumu pazīmju izvērtējuma secībai izvērtējama kā trešā – pēdējā.

KPL 128. pantā lietots skaidrojums, ka pierādījumu ticamība ir ziņas patiesuma konstatēšanas pakāpe. Citiem vārdiem, kā pierādījumu var izmantot tikai tādu ziņu, par kuras patiesumu esam pārliecināti. Nepatiesām ziņām nav ticamības un tās nevar izmantot pierādīšanā. Izvērtējot iespējamā pierādījuma ticamību, jāņem vērā divi būtiski priekšnoteikumi: 1) ziņas ticamības izvērtēšana

⁵³ Strada-Rozenberga, K. 2002. *Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa*. Rīga: Biznesa augstskola “Turība”, 164–174. Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. *Kriminālprocess. Raksti 2005–2010*. Rīga: *Latvijas Vēstnesis*, 2010, 120–121.

⁵⁴ Kriminālprocesa likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 74 (3232), 11.05.2005.

tikai kopsakarā ar citām ziņām; 2) iepriekš noteiktas augstākas ticamības pakāpes nepiešķiršana nevienam no pierādījumiem.

KPL 129. pants definē pierādījumu attiecināmību. Pierādījumu attiecināmība ir viena no pierādījumu pazīmēm (īpašībām). Tā attiecināma uz pierādījuma saturu un loģiskā pierādījumu pazīmju izvērtēšanas secībā tiek izvērtēta pirmā. Atzīts, ka attiecināmība ir gan tieši, gan netieši pierādāma. Tādējādi par attiecināmiem uzskatāmi visi pierādījumi, kuri tiesiski izmantoti kāda no pierādīšanas priekšmetā ietilpstoša fakta pierādīšanā. Šis fakts var būt gan kriminālprocesā pierādāmais fakts, gan saistītais fakts, gan palīgfakts. Pierādījums apstiprina kriminālprocesā pierādāmo faktu “tieši”, ja tas izmantojams tā pierādīšanā “bez starpposmiem”, tas ir, pierādīšanā neizmantojot saistītos faktus. Pierādījums attiecas uz pierādāmiem apstākļiem “netieši”, izmantojot ar tiem saistītus faktus, no kuriem var izdarīt secinājumus. Par attiecināmiem uzskatāmi tādi pierādījumi, kam ir tiesiska nozīme. Tieši tiesiskās attiecināmības noteikšana ir svarīga, lai no procesa izslēgtu visu, kas uz to juridiski neattiecas. Pierādījumu attiecināmības izvērtēšanā nozīme ir tikai pierādījuma objektīvai saistībai ar pierādīšanas priekšmetu.

KPL 130. pants norāda uz pierādījumu pieļaujamību:

- (1) Kriminālprocesa laikā iegūtās ziņas par faktiem ir pieļaujams izmantot kā pierādījumus, ja tās iegūtas un procesuāli nostiprinātas šajā likumā noteiktajā kārtībā.
- (2) Par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām atzīstamas tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas: 1) izmantojot vardarbību, draudus, šantāžu, viltu vai spaidus; 2) procesuālajā darbībā, ko veikusi persona, kurai saskaņā ar šo likumu nebija tiesību to veikt; 3) pieļaujot šajā likumā īpaši norādītos pārkāpumus, kas liedz konkrētā pierādījuma izmantošanu; 4) pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus.

- (3) Ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pieļaujot citus procesuālos pārkāpumus, uzskatāmas par ierobežoti pieļaujamām un var tikt izmantotas pierādīšanā tikai tādā gadījumā, ja pieļautie procesuālie pārkāpumi ir nebūtiski vai var tikt novērsti, tie nevarēja ietekmēt iegūto ziņu patiesumu vai ja to ticamību apstiprina pārējās procesā iegūtās ziņas.
- (4) Interesu konflikta situācijā iegūtie pierādījumi ir pieļaujami tikai tad, ja apsūdzības uzturētājs spēj pierādīt, ka interešu konflikts nav ietekmējis kriminālprocesa objektīvu norisi.⁵⁵

Pierādījumu pieļaujamība ir viena no pierādījumu pazīmēm, kura to izvērtēšanas loģiskajā secībā izvērtējama kā otrā – pēc attiecināmības pazīmes un pirms ticamības pazīmes. Būtiski, ka šīs pierādījumu pazīmes – pierādījumu pieļaujamības – attiecināšana uz aizstāvības izmantotiem pierādījumiem ir ierobežota. Raksturojot pieļaujamības prasības, norādāms uz diviem aspektiem: 1) ziņas iegūtas KPL noteiktajā kārtībā; 2) ziņas procesuāli nostiprinātas KPL noteiktajā kārtībā. Tādējādi KPL 130. pantā iekļauta norāde, ka kriminālprocesuālā pierādīšanā izmantojamas ziņas var iegūt un procesuāli nostiprināt tikai KPL noteiktajā kārtībā. Tātad ziņām, lai tās varētu izmantot pierādīšanā, jābūt iegūtām no likumā paredzēta ziņu avota. Likumdevējs paredz ierobežotu faktisko ziņu avotu loku, kas izriet no likumā pieļautajiem pierādījumu veidiem. Katram no pierādījumu veidiem ir savs iespējamais avots, piemēram, liecībām – liecinošā persona, eksperta atzinums – eksperts un tamlīdzīgi. Pieļaujamības kritēriju izvērtējot, būtiski pārbaudīt, vai ziņas no personas iegūtas atbilstošā statusā, piemēram, vai persona nav pratināta kā liecinieks, faktiski esot situācijā, kad tai bija piešķirams tāds statuss, kas paredz tiesības uz aizstāvību.

⁵⁵ Kriminālprocesa likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 74 (3232), 11.05.2005.

4.2. Pierādījumu izvērtēšanas un nodrošināšanas problemātika noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas kriminālprocesā

Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca terminu “pierādījumu novērtē” skaidro šādi – novērtēt pierādījumus nozīmē atklāt to vērtību un nozīmi krimināllietā. Pierādījumu vērtība un nozīme atklājas procesa virzītāja domāšanā un spriedumos. Pierādījumu novērtē notiek visās kriminālprocesa stadijās. Likums ir noteicis vispārīgās pierādījumu novērtē prasības, kas ir vienotas visos procesa posmos. Pierādījumu novērtē ir procesa virzītāju domāšanas un spriešanas norise, kurā tie tiek novērtēti brīvi un pēc iekšējās pārlicības, kas pamatojas uz vispusīgi, pilnīgi un objektīvi izskatītiem lietas apstākļiem to kopumā, bāzējoties uz likumu un tiesisko apziņu, nenosakot kādam pierādījumam iepriekš noteiktu spēku.

Saskaņā ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma (turpmāk – NILLTPFN likums)

5. panta pirmo daļu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir šādas darbības:

- 1) atbilstoši NILLTPFN likuma 5. panta pirmās daļas 1. punktam – noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršana citās vērtībās (piemēram, skaidras naudas maiņa citā valūtā, skaidras naudas pārvēršana mantā, mantas pārvēršana naudas līdzekļos), to atrašanās vietas mainīšana (piemēram, finanšu pārskaitījumi starp saviem kontiem, noglabāšana seifā), piederības mainīšana (piemēram, noziedzīgi iegūta īpašuma reģistrēšana uz trešās personas vārda), ja šīs darbības izdarītas ar speciālu nolūku slēpt vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi (radīt šķietamu iespaidu, ka līdzekļi ir likumīgi jeb jebkura rīcība ar šiem līdzekļiem kā ar likumīgiem), vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta (predikatīvā) noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības;

- 2) atbilstoši NILLTPFN likuma 5. panta pirmās daļas 2. punktam – noziedzīgi iegūtu līdzekļu patiesā rakstura, izcelsmes, atrašanās vietas, izvietojuma, kustības, piederības slēpšana vai maskēšana (jebkura rīcība, kas apgrūtina līdzekļu sākotnējās izcelsmes identifikāciju vai rada iespaidu par likumīgu izcelsmi), apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;
- 3) atbilstoši NILLTPFN likuma 5. panta pirmās daļas 3. punktam – citas personas noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā vai to realizēšana, apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti.

NILLTPFN likuma 5. panta pirmās daļas 1. un 2. punktā paredzēto noziedzīgo darbību izdarītājs var būt gan persona, kura pati izdarījusi predikatīvo noziedzīgo nodarījumu un turpmāk veic šo līdzekļu legalizāciju (krimināltiesību teorijā šādu legalizācijas veidu sauc par pašlegalizāciju – *self-laundering*), gan arī persona, kura veic tādu līdzekļu legalizāciju, ko ir ieguvusi citas personas noziedzīgā nodarījuma rezultātā (krimināltiesību teorijā šādu legalizācijas veidu sauc par trešās personas legalizāciju (*third-party laundering*), tostarp arī persona, kura veic tā saukto profesionālo legalizāciju.

Praksē gan FID ziņojumos, gan procesa virzītāja lēmumos darījumu analīzē ir atsauce uz kādu no NILLTPFN likuma 5. panta pirmās daļas punktiem, bet procesa virzītājs izmeklēšanā nav pietiekami pierādījis aprakstītās darbības, pierādot uzskaitīto saikni ar noziegumu. Procesā virzītājam jābūt pārliecībai par savu darbību un izmeklēšanas rezultātu pareizību. Tiesā praktiķi, balstoties uz profesionālo pieredzi un zināšanām, apzinās, kad procesa virzītājs, prokurors un arī kāds no tiesnešiem nav pilnībā pārliecināts par saviem pieņēmumiem un secinājumiem.

2022. gadā aktualizējās jautājums, vai ekspertu, finanšu speciālista (analītiķa) atzinums, ziņojums, izziņa, uzziņa ir pierādījums kriminālprocesā. Citas kategorijas lietā tiesa norādīja, ka “eksperta atzinumam nav augstāka ticamība kā citiem pierādījumiem. Jebkura pierādījuma, arī eksperta atzinuma, ticamība pārbaudāma saskaņā ar KPL 128. panta otrās daļas prasībām – aplūkojot visus kriminālprocesa laikā iegūtos faktus vai ziņas par faktiem kopumā un savstarpējā sakarībā”.⁵⁶

4.3. Pierādījumu izvērtēšanas un nodrošināšanas problemātika apgrieztajā procesā

Jēdziena “pierādījumi” izpratne kriminālprocesa zinātnē nav vienveidīga. Ņemot vērā, ka šis jēdziens ir viens no centrālajiem pierādījumu teorijas jēdzieniem, tā izpratne ir cieši saistīta un nav izolēti skatāma no pašas pierādīšanas izpratnes un traktējuma. Citiem vārdiem sakot, pierādījuma izpratne ir nosacīta ar pierādīšanas kā procesa izpratni, jo pierādījums ir tieši tas, ar ko “darbojas”, ko izmanto pierādīšanas procesā. Tā kā atšķirīga ir paša pierādīšanas procesa izpratne, zinātnē atšķiras arī pierādījuma jēdziena definējums.⁵⁷ Jāatzīmē, ka šāda pierādījumu izpratnes polemika sastopama tikai kriminālprocesa zinātnē, jo termins “pierādījums” ir praktiski vienīgais pierādījumu teorijā ietilpstošais legālais termins jeb termins, kura skaidrojums dots likumdošanā.⁵⁸

⁵⁶ Senāta Krimināllietu departamenta 2022. gada 20. janvāra lēmums lietā 11380033718, SKK-22/2022. No: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba>

⁵⁷ Meikališa, Ā., Strada, K. 2000. *Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: RAKA, 187.

⁵⁸ Turpat.

Ar apgriezto pierādīšanas procesu kriminālprocesā ir saprotams tāds mehānisms, kuram atbilstoši procesa virzītājam nav jāpierāda, ka līdzekļiem ir nelegāla izcelsme (bet pietiek ar procesa virzītāja subjektīvu pieņēmumu par līdzekļu iespējamo nelegālo izcelsmi), savukārt personai ir jāpierāda, iesniedzot attiecīgus pierādījumus, ka līdzekļiem ir legāla izcelsme.

Kā norāda Augstākās tiesas Krimināllietu departaments savā 2018. gada 4. oktobra lēmumā lietā Nr. 11520035214, pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā izslēgtas jebkādas saprātīgas šaubas par to esamību vai neesamību. Pierādīšanas priekšmetā ietilpstošos apstākļus pierāda ar pieļaujamiem, attiecināmiem, ticamiem un pietiekamiem pierādījumiem, kas iegūti, pārbaudīti un novērtēti Kriminālprocesa likuma noteiktajā kārtībā. KPL neparedz pierādījumu vērtēšanas veidu – objektīva vērtēšana vai objektīvās patiesības noskaidrošana.⁵⁹ No šādas atziņas izriet, ka Augstākā tiesa atzīmē vēl vienu pierādījumu īpašību – pietiekamība.

Pietiekamība nozīmē, ka ar pierādījumiem tiek izslēgtas jebkuras saprātīgas šaubas par pierādīšanas priekšmetā esošo apstākļu esamību vai neesamību. Šī īpašība gan var nepiemest katram atsevišķam pierādījumam, bet gan visam pierādījumu kopumam. Piemēram, liecinieka liecība, ka viņš redzējis aizdomās turamo izdarām noziedzīgo nodarījumu, var nebūt pietiekama, lai pierādītu aizdomās turamā vainu, bet, ja šo liecību apliecina arī citi pierādījumi, piemēram, aizdomās turamā atstātas pirkstu pēdas nozieguma vietā un pie viņa atrastās nozagtās mantas, tad pierādījumu kopums kopā ir pietiekams, lai tiesa varētu taisnīgi atrisināt krimināltiesiskās attiecības šajā procesā.

⁵⁹ Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2018. gada 4. oktobra lēmums lietā Nr. 11520035214. No: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminalprocesa-likums/9nodala-pieradisana-un-pieradijumi-123-137pant>

Ja neviens no lietas dalībniekiem nav pieteicis lūgumu pārbaudīt kādu pierādījumu lietā, tad tiesai, nepārbaudot pierādījumus tiesas sēdē, jābūt pārliecinātai, ka tie atbilst visām iepriekš minētajām prasībām un lēmums tos nepārbaudīt neietekmēs krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu. Jāuzsver, ka arī ECT savos lēmumos saistībā ar Eiropas Cilvēku pamattiesību un brīvību konvencijas 6. panta pārkāpumiem norāda, ka tiesām jāveic rūpīga pušu iesniegto pierādījumu un argumentu izpēte un novērtēšana, objektīvi risinot jautājumu par šo pierādījumu attiecināmību uz lietu. Pierādījumi jāizvērtē tiesām, kuras ir atbildīgas par faktu konstatēšanu. Pierādījumi jāizvērtē atklātā tiesas procesā, klātesot apsūdzētajam, ievērojot sacīkstes principu.⁶⁰

Šajā nodaļā autore vēlas norādīt uz būtiskāko pierādījumu problemātiku procesos par noziedzīgi iegūtu mantu – Augstākā tiesa noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietu kategorijas neskata, līdz ar to judikatūrā noteiktie pierādīšanas standarti konkrēto kategoriju lietās nav nostiprināti, kā arī to ievērošana nenonāk Augstākās tiesas izvērtēšanā, jo gala nolēmums ir jau otrajā tiesu instancē – apgabaltiesā.

ECT ir atzinusi, ka, konstatējot mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu, pierādīšanas standarta “ārpus saprātīgām šaubām” piemērošana nav nepieciešama; gluži pretēji – pierādījumu pārsvars un pārliecinoša varbūtība par mantas nelikumīgo izcelsmi, kā arī īpašnieka nespēja pierādīt pretējo ir pietiekami, lai konfiscētu mantu. ECT ieskatā, konkrētās lietas ietvaros konfiscētā manta bija saistīta ar noziedzīgu nodarījumu, tāpēc konfiskācija ir attiecināma arī uz ģimenes locekļu un tuvu radnieku aktīviem, ja netiek pierādīts pretējais – mantas izcelsmes likumība. Šāda veida konfiskācijai, kā uzskata ECT, ir divējāds raksturs – kompensējošs, lai atlīdzinātu radīto kaitējumu, un

⁶⁰ Брянская, Е. В. 2014. Исследование доказательств по уголовным делам в суде первой инстанции. *Сибирский юридический вестник* N. 3 (66), 85–91.

preventīvs, lai noziedzīgas izcelsmes īpašuma izmantošana neradītu priekšrocības iepretim sabiedrības interesēm korupcijas apkarošanas jomā.⁶¹

Aplūkojot ECT spriedumu, secināms, ka ECT ir atzinusi, ka šāda pierādīšanas standarta mantas atzīšanai par noziedzīgi iegūtu izmantošana, kas nepieprasa izslēgt jebkādas saprātīgas šaubas, bet par pietiekamu atzīst procesa virzītāja pamatotas aizdomas par mantas izcelsmi, nerada cilvēktiesību aizskārums. Līdz ar to, lemjot par mantas noziedzīgo izcelsmi un konfiskāciju, tādējādi ierobežojot personas tiesības uz īpašumu, ECT ieskatā, izmantojams zemāks pierādīšanas standarts – pierādījumu pārsvars – vai pat pārliecinoša varbūtība par mantas nelikumīgo izcelsmi. Tāpat arī īpašnieka nespēja pierādīt pretējo ir pietiekama, lai konfiscētu mantu.

Tādējādi secināms, ka procesos par noziedzīgi iegūtu mantu gan pirmajā, gan otrajā, gan galējā instancē aktīvi jārikojas un jāizmanto visas iespējas, ko sniedz tiesiskais regulējums, un jāizsmel visas iespējas pierādījumu iesniegšanā un mantas likumīgās izcelsmes pierādīšanā nacionālajā tiesvedības procesā. Tikai joprojām savu aktualitāti nav zaudējis diskutablais jautājums par to, cik liels pierādījumu apjoms ir pietiekams, lai pierādītu mantas likumīgo izcelsmi.

⁶¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 26. jūnija spriedums lietā *Telbis and Viziteu v. Romania*. No: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-184058%22%5D%7D>

5. Mantisko jautājumu pilnveidošana kriminālprocesā saistībā ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem

5.1. Ziņu sniegšanas par mantas izcelsmes likumību praktiskā nozīme kriminālprocesā

Ekonomisko lietu tiesa 2022. gada 24. maijā, pamatojoties uz KL 70.¹¹ panta pirmo un ceturto daļu, KPL 358. panta pirmo daļu, 630. panta pirmo daļu, 631. panta pirmo daļu, nolēma atzīt arestētos personas naudas līdzekļus par noziedzīgi iegūtu mantu, konfiscēt un ieskaitīt valsts budžetā.⁶²

Procesa virzītājas (izmeklētājas) ieskatā, pierādījumu kopums ļauj secināt, ka arestētie naudas līdzekļi iegūti no darījumiem, kuru ekonomiskais pamatojums ir neskaidrs. Turklāt darījumu noteikumos un faktiskajā izpildē konstatējamas vairākas pretrunas. Personas iesniegtie pierādījumi nav pietiekami, lai kļiedētu šaubas par arestēto naudas līdzekļu likumīgu izcelsmi. Izmeklētājas ieskatā, kriminālprocesā iegūtie pierādījumi dod pamatu uzskatīt, ka ir izveidota plaša, starptautiska shēma, kurā iesaistīts aizskartais mantas īpašnieks, kura kontos veikta nenoskaidrotas izcelsmes finanšu slēpšana un maskēšana, mainot to atrašanās vietu, ar mērķi legalizēt nenoskaidrota noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtus līdzekļus. Izmeklēšanā iegūto pierādījumu kopums ļauj secināt, ka arestētajiem naudas līdzekļiem, visticamāk, ir noziedzīga izcelsme.

Tiesa nolēmumā norādījusi, ka tā konstatē, ka procesa virzītājas lēmumā ir norādītas ziņas par faktiem, kas pamato mantas noziedzīgu izcelsmi, kā arī ir norādīts, kādi materiāli no izmeklēšanā esošā kriminālprocesa ir izdalīti procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. Lietā ir pierādījumi, kas *prima facie* pamato procesa virzītājas pieņēmumus par mantas noziedzīgu izcelsmi. Tāpat tiesa

⁶² Ekonomisko lietu tiesas 2022. gada 24. maija lēmums kriminālprocesā Nr. 11905002520, nav publicēts.

konstatē, ka izmeklētājas lēmumā atbilstoši KPL 627. panta otrajai daļai ir norādīta persona, kura ir saistīta ar konkrētu mantu, kā arī norādīts, kādu rīcību procesa virzītāja ierosina ar noziedzīgi iegūtu mantu. Procesā virzītājas lēmumā ierosināts atzīt arestēto mantu par noziedzīgi iegūtu, pamatojoties uz KL 70.¹¹ panta pirmo daļu.

KL 70.¹¹ panta pirmā daļa noteic, ka noziedzīgi iegūta manta ir jebkāds ekonomisks labums, kas personas īpašumā vai valdījumā tieši vai netieši nonācis noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā. Ar izmeklētājas iesniegtajiem pierādījumiem nav pierādīts, ka aizskartā mantas īpašnieka rīcībā arestētā manta nonākusi noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā, lietas materiālos neatrodas nedz tieši, nedz netieši pierādījumi šādam izmeklētājas pieņēmumam. No tiesas lēmuma satura nav saprotams, kādi tieši pierādījumi lietā tiesas ieskatā dod pamatu procesā virzītājas pieņēmumam par mantas noziedzīgu izcelsmi. Vispārīgas izmeklētājas norādes uz kriminālprocesu, kurā notiek izmeklēšana par personu vainīgumu pēc KL 195. panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, no kura izdalīts process par noziedzīgi iegūtu mantu, un bez konkrētas norādes uz aizskartā mantas īpašnieka lomu šajā kriminālprocesā konstatētajās prettiesiskajās darbībās, nav pietiekamas, lai pamatotu pieņēmumu par līdzekļu noziedzīgu izcelsmi.

Tiesa nolēmumā atsaukusies uz KPL 124. panta sesto daļu un norādījusi, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu nav ārpus saprātīgām šaubām jāpierāda kādas personas vaina noziedzīgā nodarījumā vai jākonstatē konkrēta noziedzīga nodarījuma sastāva elementi, bet jāizlemj jautājums tikai par mantas iespējami noziedzīgu izcelsmi. Lai atzītu mantu par noziedzīgi iegūtu, pierādījumiem par mantas izcelsmi jābūt tādiem, ka iespējamības pārsvars drīzāk liecina par mantas noziedzīgu, nevis likumīgu, izcelsmi. Tiesa atsaukusies uz Satversmes tiesas atziņām 2017. gada 23. maija spriedumā lietā Nr. 2016-13-01, kurā norādīts, ka

procesā par noziedzīgi iegūtu mantu netiek noskaidrota personas vaina, bet gan tiek lemts par mantas noziedzīgu izcelsmi.⁶³

Šādam tiesas secinājumam nevar piekrist. Tiesa nepareizi tulkojusi KPL normas, un tieši 124. panta sesto daļu, kas nosaka, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā ir pamats atzīt, ka mantai, visticamāk, ir noziedzīga, nevis likumīga, izcelsme. Minētā KPL norma tulkojama šādi: lai mantu atzītu par noziedzīgi iegūtu, vispirms ārpus saprātīgām šaubām ir nepieciešams konstatēt noziedzīga nodarījuma esību. Savukārt sasaistei starp attiecīgo noziedzīgo nodarījumu un mantas izcelsmi jābūt tādai, ka pierādījumu pārsvars drīzāk liecina par mantas noziedzīgu, nevis likumīgu, izcelsmi.⁶⁴

Tiesa nolēmumā norādījusi, ka tā konstatē, ka naudas plūsmu aizskartā mantas īpašnieka kontā "A" veido saņemtie maksājumi no "Uzņēmuma A" un maksājumi no aizskartā mantas īpašnieka konta "B". Naudas līdzekļu atlikums šajā kontā ir arestēts kriminālprocesa ietvaros. Izvērtējot ar mantu saistītās personas un viņa pilnvaroto pārstāvju paskaidrojumus un iesniegtos dokumentus kopsakarā ar izdalītā procesa lietas materiāliem, tiesa secina, ka nav pierādīta arestēto naudas līdzekļu likumīga izcelsme. Tiesa konstatē, ka ienākošo naudas plūsmu aizskartā mantas īpašnieka kontā "B" veido saņemtie maksājumi galvenokārt no sešiem citiem uzņēmumiem.

Šādam tiesas secinājumam nevar piekrist, un tam nav likumīga pamata. Tāpat tiesa nav paskaidrojusi, kas tieši vērtēts kopsakarā, lai nonāktu pie secinājuma, ka naudas līdzekļiem nav likumīgas izcelsmes. Procesa gaitā

⁶³ Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija spriedums lietā Nr. 2016-13-01. No: https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/07/2016-13-01_Spriedums.pdf

⁶⁴ Ekonomisko lietu tiesas 2022. gada 13. jūnija lēmums krimināllietā Nr. 11112012217, nav publicēts.

aizskartais mantas īpašnieks un viņa pārstāvji lietā ir iesnieguši ticamus un, viņu ieskatā, pietiekamus pierādījumus tam, ka “Uzņēmums A” un aizskartais mantas īpašnieks nav iesaistīts nevienā noziedzīgā nodarījumā un pret viņu nav taisīts neviena notiesājošs spriedums par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Tāpat aizskartais mantas īpašnieks un viņa pārstāvji lietā ir iesnieguši pierādījumus tam, ka “Uzņēmums A” darbojas un vēl joprojām veic saimniecisko darbību. Tāpat kontā “B” saņemtajiem naudas līdzekļiem arī nav nekādas saistības ar noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, lai tos būtu pamats atzīt par noziedzīgi iegūtiem, ko aizskartais mantas īpašnieks ir pierādījis ar lietā iesniegtajiem pierādījumiem.

Tiesa lēmumā norādījusi, ka, pārbaudot aizskartā mantas īpašnieka un tā pārstāvju iesniegtos pierādījumus (trasta līgumu, nomas līgumus, liecinieku liecības, kas iegūtas no Ukrainā izbeigta kriminālprocesa, ekspertīzi) un sniegtos paskaidrojumus, tiesa konstatē apstākļus par veikto pārskaitījumu neatbilstību noformētajiem darījumu dokumentiem, uz kā pamata secina, ka visi ārzonas uzņēmumi, visticamāk, veido vienu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas ķēdi. Tiesa norāda, ka vērtējusi aizskartā mantas īpašnieka un tā pārstāvja iesniegtos pierādījumus, un tieši no ekspertīzes slēdziena izriet, ka maksājumi pamatoti ar līgumiem, taču netika vērtēts, vai šie līgumi tika reāli noslēgti un izpildīti. Tāpat ekspertei nebija pieejami izdalītā procesa lietas materiāli, t. sk. kontu atvēršanas dokumenti, no kuriem izriet, ka atsevišķi līgumi tajos norādītajos datumos nemaz nevarēja būt noslēgti. Ņemot vērā minēto, iesniegtie dokumenti nepierāda arestēto naudas līdzekļu likumīgu izcelsmi. Tiesa norāda, ka fakts, ka aizskartais mantas īpašnieks ir labi materiāli nodrošināts, ka viņam nav sodāmības un ka pret viņu nedz Ukrainā, nedz Izraēlā nav uzsāktu kriminālprocešu un nenotiek izmeklēšana, neatspēko tiesas secinājumus par naudas līdzekļu kustību viņa kontos fiktīvo darījumu aizsegā, kā arī nepierāda naudas līdzekļu legālo

izcelsmi. Tiesas secinājumus neatspēko arī fakts, ka aizskartais mantas īpašnieks un citas procesā iesaistītās personas nav iekļautas sankciju reģistrā.

Šis tiesas secinājums apstrīdams arī tādēļ, ka tas nav nostiprināts ar konkrētiem pierādījumiem un argumentiem. Tiesa nav norādījusi, kāds likumīgs pamats ir lielākas ticamības došanai procesa virzītājas pieņēmumiem, nekā aizskartā mantas īpašnieka un viņa pārstāvju paskaidrojumiem un pierādījumiem. No nolēmuma satura neizriet, kāpēc tieši procesa virzītājas apgalvojumi ir ticami un pierāda mantas noziedzīgo izcelsmi, bet aizskartā mantas īpašnieka iesniegtie apjomīgie pierādījumi un paskaidrojumi norāda uz mantas noziedzīgo izcelsmi un nepierāda tās legālo izcelsmi. Tiesu praksē procesā par noziedzīgi iegūtu mantu tiesa ir norādījusi, ka atsevišķi trūkumi darījumu dokumentos paši par sevi nav iemesls, lai uzskatītu darījumu par fiktīvu. Tādēļ tiesai visi pierādījumi un paskaidrojumi jāpārbauda un jāapsver kopsakarā.⁶⁵ Lietā nav nekādu pietiekamu norāžu tam, ka arestētajiem naudas līdzekļiem ir noziedzīga izcelsme, turklāt aizskartais mantas īpašnieks ir sniedzis pietiekami apjomīgu pierādījumu kopumu, kas pierāda, ka aizskartajam mantas īpašniekam un viņa ģimenes locekļiem pieder īpašumi un tie tiek nomāti un nodoti apakšnomā. Šīs ziņas apstiprina un pierāda aizskartā mantas īpašnieka un tā pārstāvju iesniegtie pierādījumi (Ukrainā izbeigtā kriminālprocesa materiālu kopijas, kompleksās tiesu ekonomiskās ekspertīzes slēdziens, iesniegtie līgumi). Nav saprotams pamatojums tiesas secinājumam, ka procesā konstatētie darījumi noformēti dokumentāli, darījumi reāli nav notikuši (iztrūkst naudas plūsma). Nav saprotams, kā tiesa varējusi vērtēt, pārbaudīt un nonākt pie secinājuma, ka citā jurisdikcijā reāli darījumi nav notikuši, ja aizskartais mantas īpašnieks par darījumu faktisku esamību ir norādījis savos paskaidrojumos, kurus pierāda iesniegtie pierādījumi.

⁶⁵ Ekonomisko lietu tiesas 2022. gada 13. jūnija lēmums krimināllietā Nr. 11112012217, nav publicēts.

2022. gada 3. oktobrī tika pieņemti KPL grozījumi, kas stājās spēkā 2022. gada 3. novembrī, KPL 627. panta otrās daļas 1. punktu izsakot šādā redakcijā: “ziņas par faktiem, kas pamato mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu vai mantas noziedzīgo izcelsmi, kā arī to, kādi lietas materiāli pamato šādu ziņu esību un tiek izdalīti no izmeklēšanā esošās krimināllietas par noziedzīgu nodarījumu”.

KPL 627. panta ceturto daļu izsakot šādā redakcijā: “Procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums. Ar materiāliem, kas minēti lēmumā par procesa uzsākšanu par noziedzīgi iegūtu mantu, nepieļaujot pierādījumos minēto personu pamattiesību apdraudējumu, nodrošinot sabiedrības interešu aizsardzību un neapdraudot tā kriminālprocesa mērķa sasniegšanu, no kura izdalīti materiāli, var iepazīties lietas dalībnieki. Procesa virzītājs rakstveidā brīdina par ziņu neizpaušanu saskaņā ar šā likuma 396. pantu,” – izslēdzot KPL 627. panta piekto daļu.⁶⁶

Tas nav vienīgais iemesls, kāpēc tiesu lēmumi ir nekvalitatīvi un tiesības uz taisnīgu tiesu pārkāpjoshi. Kvalitatīvas lietas izskatīšanas pamatā ir laiks. KPL 629. panta otrajā daļā noteikts tiesas nozīmēšanas termiņš – 10 dienu laikā pēc procesa virzītāja lēmuma saņemšanas tiesā.⁶⁷ Praksē ir konstatēts, ja lieta ir apjomīga un tajā esošie darījumi (vismaz 100) ir jāanalizē, tad, protams, rodas retorisks jautājums, vai lēmums būs kvalitatīvs un tiešām tiks izvērtēts katrs arguments. Praksē diemžēl tiek novērots pretējais.

Pēc skaļiem paziņojumiem tikai 2019. gada 21. novembrī Saeimā tika pieņemti likuma grozījumi, kur tika izteikta KPL 356. panta piektā daļa šādā redakcijā: “Ja tiek izteikts pieņēmums, ka manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu, procesa virzītājs paziņo personai, ka šī persona

⁶⁶ Grozījumi Kriminālprocesa likumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 204, 20.10.2022.

⁶⁷ Kriminālprocesa likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 74 (3232), 11.05.2005.

45 dienu laikā no paziņošanas brīža var iesniegt ziņas par attiecīgās mantas izcelsmes likumību, kā arī informē personu par šādu ziņu neiesniegšanas sekām.”⁶⁸ Līdz ar šo grozījumu veikšanu tika grozīts KPL 125. pants “Fakta legālā prezumpcija”, papildinot to ar trešo daļu un nosakot: “Ja kriminālprocesā iesaistītā persona nespēs ticami izskaidrot izcelsmi mantai, ar kuru veiktas legalizēšanas darbības, un pierādījumu kopums procesa virzītājam dos pamatu pieņēmumam, ka manta, visticamāk, ir noziedzīgi iegūta, tas būs uzskatāms par pierādītu.”⁶⁹ Grozījumi stājās spēkā 2019. gada 24. decembrī.

Kā noteikts likumprojekta anotācijā, 2017. gadā Saeima, ievērojot Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa Direktīvas 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā, Starptautību organizācijas Finanšu darījumu darba grupas (FATF) 4. rekomendāciju “Konfiskācija un pagaidu pasākumi”, kā arī vairāku citu starptautisko tiesību avotu prasības, izdarīja grozījumus KPL 124. un 126., un 356. pantā attiecībā uz procesu par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, ieviešot šā procesa realizēšanā pazemināto pierādīšanas standartu “iespējamības pārsvars”⁷⁰ (likumprojekts “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” Nr. 630/Lp12). Lai stiprinātu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas atklāšanas iespējas un personu saukšanu pie kriminālatbildības par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu (KL 195. pants un KL 314. pants), proti, nolūkā radīt efektīvu mehānismu legalizēšanas fakta (KL 195. pantā un 314. pantā ietvertais nozieguma sastāvs), tostarp “*stand alone*” gadījumos pierādīšanai, likumprojekts paredz KPL 125. panta (Legālā prezumpcija) papildināšanu ar

⁶⁸ Grozījumi Kriminālprocesa likumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 248A, 10.12.2019.

⁶⁹ Turpat.

⁷⁰ Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. <https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=630/Lp12>

trešo daļu, kas definē jaunu faktu legālo prezumpciju. Proti, izpildoties būtiskiem priekšnosacījumiem – procesa virzītājs ir savācis pierādījumus (“sākuma” pierādījumus – *prima facie*), kas ir pietiekami aizdomu izvirzīšanai vai arī personas saukšanai pie kriminālatbildības par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu (KL 195. pants un KL 314. pants), un vienlaikus ir pierādījis mantas (tostarp noziedzīgi iegūtu līdzekļu) noziedzīgo izcelsmi, un persona ticami neizskaidro vai nepamato finanšu vai citas mantas likumīgo izcelsmi, tiek uzskatīts (prezumēts) par pierādītu, ka naudas līdzekļiem vai citai mantai, visticamāk, ir noziedzīga izcelsme.

Jaunā fakta legālā prezumpcija ir attiecināma vien uz personām, kuras tiek turētas aizdomās un turpmāk sauktas pie kriminālatbildības par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Turklāt likumprojekta mērķis ir arī piemērot šo prezumpciju gadījumos, ja persona sākotnēji netika atzīta par aizdomās turēto, bet kriminālvajāšanas laikā procesa virzītājs (prokurors) ir savācis pietiekamus pierādījumus šādas personas saukšanai pie kriminālatbildības – “Ja persona tiek turēta aizdomās vai apsūdzēta [..]”.

Likumprojektā ietvertā norma (KPL 125. panta trešā daļa) personas pierādīšanas pienākumu attiecina tikai uz mantu – skaidrot mantas likumīgo izcelsmi, proti, kādā veidā persona ir bijusi pārliecināta, ka tā saņēma valdījumā likumīgi iegūtu mantu, turklāt kā pienākums no valsts puses (izmeklētāja, prokurora) ir paredzēta arī sākotnējo pierādījumu esamība, lai nodrošinātu aizdomu vai apsūdzības izvirzīšanu. Tiek paredzēts, ka persona, kura pakļauta šīs normas iedarbībai pilnā mērā, var realizēt savas tiesības uz aizstāvību, tā zina par izvirzītajām aizdomām vai apsūdzības apjomu.

Ar likumprojektu tiek precizēta KPL 356. panta piektā daļa, nosakot, ka personai ir jāpierāda mantas likumīgā izcelsme, kā arī šāds pienākums ir izpildāms noteiktā termiņā, bet par šo pienākumu nepildīšanu persona zaudē tiesības saņemt atlīdzību par tai nodarīto kaitējumu.⁷¹

Saistībā ar minēto var apgalvot, ka KPL 356. panta piektajā daļā noteiktajā kārtībā sūtītajos paziņojumos, ar kuriem procesu virzītāji aicina personas 45 dienu laikā iesniegt ziņas par attiecīgās mantas izcelsmes likumību, vairumā gadījumu netiek ietverta pietiekama informācija, lai persona spētu efektīvi un bez īpašiem sarežģījumiem izpildīt šo savu pierādīšanas pienākumu. Tādēļ izskatās, ka pārāk vienkāršots ir 2017. gada 22. jūnijā pieņemto KPL grozījumu anotācijā ietvertais pieņēmums – ja mantas izcelsme ir likumīga, tās īpašniekam nevajadzētu būt grūtībām to pierādīt.

Joprojām nav vienotas tiesu prakses mantisko jautājumu taisnīgā noregulēšanā. Lai veidotu vienotu izmeklētāju, prokuroru un tiesas izpratni par noziedzīgiem nodarījumiem, FID izstrādāja metodoloģisko materiālu “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes”, kurā norādīts, ka atbilstoši KPL 124. panta septītajai daļai noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas izmeklēšanu var veikt patstāvīgi. Lai pierādītu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, nav nepieciešams pierādīt konkrēti, no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi ir iegūti. Tas nozīmē to, ka KL 195. pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums var tikt izmeklēts “*stand alone*” – autonoma vai patstāvīga noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija, balstoties uz netiešajiem pierādījumiem, kas norāda uz mantas noziedzīgu izcelsmi, noziedzīgi iegūtu

⁷¹ Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/webSasaiste?OpenView&restrict_tocategory=630/Lp12

līdzekļu legalizācijas izdarīšanas tipoloģiju un pazīmēm, kā arī personas nespēju pierādīt mantas likumīgo izcelsmi.⁷²

KPL 126. panta 3.¹ daļā noteikts, ja kriminālprocesā iesaistītā persona apgalvo, ka manta nav uzskatāma par noziedzīgi iegūtu, pienākums pierādīt attiecīgās mantas izcelsmes likumību ir šai personai. Ja persona noteiktā termiņā nesniedz ticamas ziņas par mantas izcelsmes likumību, šai personai tiek liegta iespēja saņemt atlīdzību par kaitējumu, kas tai nodarīts saistībā ar kriminālprocesā noteiktajiem ierobežojumiem rīkoties ar šo mantu.⁷³ KPL 125. pantā (fakta legālā prezumpcija) noteikts, ka ir uzskatāms par pierādītu, ka manta, ar kuru veiktas legalizēšanas darbības, ir noziedzīgi iegūta, ja kriminālprocesā iesaistītā persona nespēj ticami izskaidrot attiecīgās mantas likumīgo izcelsmi un ja pierādījumu kopums procesa virzītājam dod pamatu pieņēmumam, ka mantai, visticamāk, ir noziedzīga izcelsme.⁷⁴

Līdz likuma grozījumiem atbalstoši KPL 627. panta ceturtajai un piektajai daļai ar materiāliem drīkstēja iepazīties procesa virzītājs, prokurors un tiesa, kas izskata šo lietu, savukārt pārējie lietas dalībnieki ar lietā esošajiem materiāliem varēja iepazīties ar procesa virzītāja atļauju tā noteiktajā apjomā. Līdz ar to procesa virzītāja lēmumu par lūguma par iepazīšanos ar lietas materiāliem noraidīšanu var pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesā, kas izskata procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Minētā kārtība tika noteikta ar grozījumiem KPL, kas stājās spēkā 2018. gada 1. septembrī saistībā ar Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija spriedumu lietā Nr. 2016-13-01, kas stājās spēkā 2017. gada 25. maijā un ar ko KPL 629. panta piektā daļa, ciktāl tiesa nevar pārvērtēt procesa virzītāja

⁷² Finanšu izlūkošanas dienests. 2020. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes: metodoloģisks materiāls*. https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Vadl%C4%ABnijas%2C%20rekomend%C4%81cijas/FID_Tipologiju_materials_2020.pdf

⁷³ Kriminālprocesa likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 74 (3232), 11.05.2005.

⁷⁴ Turpat.

lēmuma par personas tiesībām iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem tiesiskumu un pamatotību, tika atzīta par neatbilstošu Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Atbilstoši KPL 627. panta otrās daļas 1. punktam turpmāk procesa virzītājam lēmumā uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu un nodot materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu izlemšanai tiesai jānorāda arī, kādi lietas materiāli pamato ziņu par mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu vai mantas noziedzīgo izcelsmi esību un tiek izdalīti no izmeklēšanā esošās krimināllietas par noziedzīgu nodarījumu. Jābūt norādītam, kādi lietas materiāli pamato konkrētās ziņas par mantas izcelsmi. Atbilstoši minētā panta ceturtajai daļai ar lēmumā par procesa uzsākšanu par noziedzīgi iegūtu mantu minētiem materiāliem, nodrošinot pierādījumos minēto personu pamattiesību apdraudējuma nepieļaušanu, sabiedrības interešu aizsardzību un neapdraudot kriminālprocesa, no kura izdalīti materiāli, mērķa sasniegšanu, var iepazīties lietas dalībnieki. Tādējādi lietas dalībniekiem ir pieejami visi lietas materiāli, kas tiek nodoti tiesai, nodrošinot kriminālprocesa mērķa sasniegšanu, personu pamattiesību aizsardzību un sabiedrības intereses, piemēram, nepieciešamības gadījumā anonimizējot liecinieku personas datus. No minētā izriet, ka procesa virzītājs tikai objektīvu apsvērumu, proti, pantā minēto interešu apdraudējuma, dēļ var liegt personai iepazīties ar konkrētiem lietas materiāliem. Turklāt nepieciešamība šādus materiālus iekļaut izdalītajā lietā ir rūpīgi jāizvērtē: lai nodrošinātu personas, tostarp aizskartā mantas īpašnieka, tiesības uz taisnīgu tiesu un pušu līdztiesību, nav pieļaujams, ka tiesa pieņem lēmumu par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, pamatojoties uz tādiem pierādījumiem, kas nav pieejami lietas dalībniekiem. Tiesības uz pušu līdztiesību krimināllietās nozīmē, ka katrai pusei jābūt iespējai iepazīties ar otras puses iesniegtajiem komentāriem un pierādījumiem un sniegt savus paskaidrojumus par tiem. Tomēr neatkarīgi no izvēlētās metodes, kā šīs prasības izpildi nodrošina nacionālajā tiesību sistēmā,

tai jānodrošina, ka otra puse uzzina par iesniegtajiem paskaidrojumiem un ka šai pusei tiek dota reāla iespēja par tiem iesniegt savus paskaidrojumus.⁷⁵

Grozījumi KPL 629. panta ceturtajā daļā paredzēja ierobežot laiku, kādā tiesā ir iesniedzami pierādījumi attiecībā uz mantu. Ar grozījumiem noteikts, ka lietas dalībniekiem ir tiesības pierādījumus iesniegt tikai rajona (pilsētas) tiesā. Tādējādi tiks nodrošināts, ka gan rajona (pilsētas) tiesa, gan apgabaltiesa sūdzības iesniegšanas gadījumā vērtēs vienus un tos pašus pierādījumus, nodrošinot taisnīgu un objektīvu lietas izskatīšanu. Norādāms, ka atbilstoši KPL 626. panta pirmās daļas 1. punktam izmeklētājam ar uzraugošā prokurora piekrišanu vai prokuroram ir tiesības izdalīt no krimināllietas materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu un uzsākt procesu, ja pierādījumu kopums dod pamatu uzskatīt, ka manta, kura izņemta vai kurai uzlikts arests, ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu. Tādējādi pierādījumiem krimināllietas materiālos ir jābūt savāktiem līdz procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izdalīšanai. Savukārt saskaņā ar KPL 356. pantu, ja tiek izteikts pieņēmums, ka manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu, procesa virzītājs paziņo personai, ka šī persona 45 dienu laikā no paziņošanas brīža var iesniegt ziņas par attiecīgās mantas izcelsmes likumību, kā arī informē personu par šādu ziņu neiesniegšanas sekām. Turklāt personai ir tiesības iesniegt pierādījumus par mantas izcelsmi pirmstiesas procesā arī pēc minēto 45 dienu termiņa noteicējuma, proti, tik ilgi, kamēr mantai ir spēkā esošs arests. Tāpat tiek saglabātas tiesības pierādījumus iesniegt pēc procesa nodošanas tiesai, līdz rajona (pilsētas) tiesa pieņem vienu no KPL 630. pantā noteiktajiem lēmumiem. Tādējādi arī aizskartajam mantas īpašniekam ir iespējams laikus iesniegt pierādījumus par mantas izcelsmi līdz lietas izskatīšanai apgabaltiesā. Ievērojot minēto un lai nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu, tostarp efektīvu lēmuma par

⁷⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991. gada 28. augusta spriedums lietā *Brandstetter v. Austria*.

noziedzīgi iegūtu mantu pārsūdzību, bija nepieciešams ierobežot jaunu pierādījumu iesniegšanu, paredzot to tikai rajona (pilsētas) tiesā.

Grozījumi KPL 630. pantā, to papildinot ar ceturto daļu, paredzēja papildināt regulējumu ar vēl vienu procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izbeigšanas pamatu. Atbilstoši KPL 626. panta pirmajai daļai procesu par noziedzīgi iegūtu mantu izdala no krimināllietas tikai gadījumos, ja nepieciešams nodrošināt kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu savlaicīgu atrisināšanu un procesa ekonomijas intereses, proti, gadījumos, kad krimināllietā vēl atrodas izmeklēšanas vai kriminālvajāšanas stadijā un to nav iespējams nekavējoties virzīt uz tiesu, bet ir nepieciešams risināt mantiskos jautājumus pēc iespējas ātrāk, piemēram, ja tuvojas aresta uzlikšanas termiņa beigas. Tomēr var būt situācijas, kad krimināllietā tiek nodota tiesai, bet process par noziedzīgi iegūtu mantu vēl nav izskatīts. Ņemot vērā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu mērķi, nav pamata turpināt atsevišķi izskatīt šo jautājumu, jo tādā gadījumā mantiskie jautājumi ir risināmi ar galīgo tiesas nolēmumu krimināllietā. Tādējādi bija nepieciešams noteikt, ka gadījumā, ja krimināllietā, no kuras izdalīti materiāli, nodota tiesai, tiesa pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Vienlaikus norādāms, ka visi uzliktie aresti mantai turpinās krimināllietā, no kuras izdalīti materiāli, un jauns lēmums par aresta uzlikšanu mantai nav jāpieņem.

Grozījumi KPL 631. pantā, to papildinot ar ceturto daļu, paredz noteikt vēl vienu apgabaltiesas rīcību, izskatot sūdzību vai protestu. Gadījumā, ja rajona (pilsētas) tiesa, pieņemot lēmumu par noziedzīgi iegūtu mantu vai lietas izbeigšanu, nav ievērojusi visus KPL 630. panta pirmajā un otrajā daļā minētos nosacījumus, apgabaltiesa var atcelt tiesas lēmumu un nosūtīt materiālu jaunai izskatīšanai. Tādējādi tiek nodrošinātas personas tiesības jautājumu pēc būtības izskatīt vismaz divās instancēs, nodrošinot taisnīgu procesu. Piemēram, šobrīd gadījumā, ja rajona (pilsētas) tiesa, pieņemot lēmumu, nav izvērtējusi

pierādījumus, apgabaltiesa var pieņemt tikai divus lēmumus – atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu vai izbeigt procesu, veidojoties situācijām, kad lieta pēc būtības tiek vērtēta tikai vienā instancē. Lai minēto situāciju novērstu, bija nepieciešams veikt grozījumus, nosakot apgabaltiesai vēl vienu rīcību, izskatot sūdzību vai protestu, tā nodrošinot taisnīgu procesu.

Kā uzsvēris tiesību zinātnieks Juris Juriss, “legalizācija ir process, kas var būt vienkāršāks vai komplicētāks, taču nemainīgi šajā procesā pastāv mērķis, pirmkārt, slēpt šo ienākumu kriminālo izcelsmi un, otrkārt, atbrīvoties no tiesību sargājošo institūciju uzmanības. Tātad pats jēdziens “legalizācija” jau norāda uz personas vēlmi – nolūku radīt maldīgu priekšstatu par legalizējamo līdzekļu izcelsmi jeb padarīt legalizējamus līdzekļus par šķietami legāliem [...] Nozieguma nosaukums un panta dispozīcijā lietotais vārds “legalizācija” skaidri norāda uz personas mērķi panākt, lai nelikumīgais kļūtu par likumīgu (legālu)”.⁷⁶

5.2. Mantas konfiskācijas mehānisms un problemātika

Latvijas Republikā kriminālprocesu veic tam pilnvarota amatpersona KPL noteiktajā kārtībā. Laika gaitā KPL nemiīgi ticis grozīts, cenšoties to uzlabot, lai it kā atvieglotu tā lietošanu, tomēr praksē nākas saskarties ar to, ka likums kļuvis sarežģītāks un procesa virzītāja darbs netiek atvieglots, nespējot izsekot biežajām KPL izmaiņām.

Kriminālprocess sastāv no trim posmiem: izmeklēšana (procesa virzītājs ir izmeklētājs vai izņēmuma gadījumā prokurors); kriminālvajāšana (procesa virzītājs – prokurors); iztiesāšana (tiesnesis, tiesas sastāvs).

⁷⁶ Juriss, J. 2012. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana: promocijas darbs*. Rīga: Latvijas Universitāte, 118. https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5198/33657-juris_juriss_2013.pdf?sequence=1

Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu tieši lēmums par procesa uzsākšanu faktiski ir svarīgākais dokuments, kas norāda uz apstākļiem un pamatu, kāpēc procesa virzītājs apgalvo, ka manta ir noziedzīgi iegūta. No lēmuma satura ir atkarīgs, vai ar mantu saistītās personas tiesības netiks pārkāptas un vai personai būs reāla, nevis šķietama, iespēja īstenot savas tiesības un aizsargāt savas intereses. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu lietas dalībnieku tiesībām ir jābūt taisnīgi līdzsvarotām, nodrošinot, ka persona, kura ir saistīta ar mantu, zina apstākļus, kāpēc procesa virzītājs apgalvo, ka manta ir noziedzīgi iegūta.^{77,78}

Iespējams, ir jāizvērtē KPL izmaiņas, lai pēc iespējas mazinātu procesa virzītāja, tiesas noslodzi ar virkni pārsūdzībām, dodot iespēju personai līdzdarboties, pierādot līdzekļu legālo izcelsmi. Persona, saņemot rīkojumu, nesaprot, ar kādiem darījumiem banka ir atturējusies no darījumiem. Lai pēc iespējas ātrāk un efektīvāk nodrošinātu tiesības uz aizstāvību, līdzīgi citām ES valstīm persona sniedz apliecinājumu par informācijas neizpaušanu un iesniedz izmeklētāja pieprasītos dokumentus. Lielākoties rīkojums, kas satur tikai informāciju par to, ka ir pamats pieņemumam par iespējamo noziedzīgo nodarījumu, personai nav pietiekams un saprotams. Autores ieskatā, visas bankas kontā esošās naudas summas arests, naudas summu deklarējot kā iespējami noziedzīgi iegūtus naudas līdzekļus, nepamatoti un nesamērīgi aizskar personas tiesības un ir nepieciešams veikt tādas likuma izmaiņas, kas personai sniegtu iespēju saprast, kādi personas darījumi, cik sen veikti darījumi un par kādām summām tiek vērtēti. Turklāt, autores ieskatā, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas kontekstā nav pamata vērtēt tādus darījumus, kas ir veikti pirms 10 un vairāk gadiem, cita starpā vadoties no procesuālās ekonomijas principa un

⁷⁷ Stukāns, J. 2014. Pierādījumi un to pārbaude iztiesāšanā – krimināltiesiskās politikas attīstība. Tiesiskā politika sabiedrības attīstībai. *Starptautiskās zinātniskās konferences (Rīgā 2014. gada 23. aprīlī) tēzes*. Rīga: RSU, 44.

⁷⁸ Ovey, C. White, R. Jacobs and White. 2006. *The European Convention on Human Rights. Fourth Edition*. Oxford: Oxford University Press, 176, 35.

apstākļa, ka pirms 10 gadiem bankas kontā saņemtā naudas summa šajā bankas kontā, visticamāk, vairs neatrodas.

Ekonomisko lietu tiesa 2022. gada 25. aprīlī pieņēmusi lēmumu atzīt personas īpašumā reģistrēto transportlīdzekli par noziedzīgi iegūtu mantu, konfiscēt to un iegūtos naudas līdzekļus ieskaitīt Latvijas valsts budžetā.⁷⁹ Ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2022. gada 31. augusta lēmumu nolemts atstāt negrozītu Ekonomisko lietu tiesas 2022. gada 25. aprīļa lēmumu.⁸⁰

Lieta izskatīta divās instancēs, un gan pirmajā, gan otrajā instancē tiesa nav vērtējusi darījumu būtību un naudas plūsmu no sākuma līdz beigām, bet tikai apskatījusi aizdomās turētā finansiālās iespējas iegādāties transportlīdzekli un konkrētu darījumu par transportlīdzekļa iegādi. Tiesa nav vērtējusi aizdomās turētā aizstāves norādīto, ka naudai, kuru aizdomās turētais saņēmis no kādas personas, kura savukārt naudu saņēmusi no Šveices, iespējams, ir saikne ar minēto valsti un kura likumīgi saņem ienākumus no minētās valsts, ir legāla izcelsme.

Minētā lieta ir nozīmīga vairāku apsvērumu dēļ.

2020. gada 6. maijā persona tika aizturēta, aizturēšanas protokolā norādot aizturēšanas motīvu: novērst izvairīšanos no izmeklēšanas un jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Persona tika aizturēta par it kā dzīvokļa zādzību. Persona tika aizturēta kopā ar savā valdījumā esošu transportlīdzekli. Vēlāk, 2022. gada 28. februārī, minētais kriminālprocess pret personu tika izbeigts. Būtiski norādīt, ka kriminālprocess par iespējamu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu tika konstatēts dienu ātrāk, pirms persona tika aizturēta citā

⁷⁹ Ekonomisko lietu tiesas 2022. gada 25. aprīļa lēmums krimināllietā Nr. 11513000720, nav publicēts.

⁸⁰ Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2022. gada 31. augusta lēmums krimināllietā Nr. 11513000720, nav publicēts.

kriminālprocesā 2020. gada 5. maijā. Analizējot konkrētās lietas materiālus, autore nonāca pie secinājuma, ka izbeigtā lieta citā kriminālprocesā bija pamats, lai pret personu uzsāktu lietu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un legāli konfiscētu mantu.

2020. gada 8. maijā pēc Krimināllikuma 195. panta pirmās daļas par iespējamu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kas tika konstatēta 2020. gada 5. maijā, VP iecirknī uzsākts kriminālprocess Nr. 11513000720.

Kriminālprocesa Nr. 11513000720 uzsākšanas pamats bez papildu pārbaudes ir bijis VP darbinieka ziņojums. Tikai 2022. gada 27. janvārī persona tika nopratināta kā persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, sniedzot savu skaidrojumu par mantas likumīgo izcelsmi. Vienlaikus tiek arī sniegtas personiska rakstura atbildes par personas saistību ar citām personām un par tās iemaksu veikšanu “veikalam un ārstēšanai”. Konkrētai personai, atrodoties apcietinājumā, ļoti pasliktinājās veselības stāvoklis un bija nepieciešami naudas līdzekļi medikamentu iegādei, ārstēšanai un speciālās pārtikas iegādei. Līdz ar to draugiem un paziņām tika lūgts veikt iemaksu personas ārstēšanās nolūkam. Atsaucoties uz personas lūgumu, tika veikta iemaksa attiecīgajā bankas kontā. Iepazīstoties ar izsniegtajiem konta pārskatiem, varēja secināt, ka pēdējais maksājums, kas saņemts no Šveices, bija 2018. gada 19. martā. Tāpat no bankas konta izrakstiem bija konstatējams, ka no Šveices pārskaitītie naudas līdzekļi nebija vienīgie naudas līdzekļi, kurus saņēma persona, maksājumus veica arī citas personas. Konstatētie maksājumi nebija pamats pieņemumam, ka naudas līdzekļi, kas saņemti no Šveices, ir noziedzīgi iegūti. Lietā arī nebija nekādu norāžu par to, ka personai ienākošajos maksājumos izmatoto līdzekļu izcelsme būtu kaut kādā veidā saistīta ar noziedzīgiem nodarījumiem.

Būtiski atzīmēt, ka personai iepriekš bija noteiktas tiesības uz pasīvu lomu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, proti, pierādīšanas pienākumu nepilnus divus gadus realizēja tikai procesa virzītāja, un tikai tad, kad pienāca

procesuālais termiņš atcelt arestu arestētajai mantai, procesa virzītāja 2022. gada 11. februārī pieņēma lēmumu personu atzīt par aizdomās turēto un 2022. gada 15. februārī pieņēma lēmumu par procesa uzsākšanu par noziedzīgi iegūtu mantu un procesu par noziedzīgi iegūtu mantu nodošanu izlemšanai tiesā. Tikai tad, kad procesa virzītāja lietu nodeva tiesai, personai tika nosūtīts paziņojums ar lūgumu 45 dienu laikā sniegt paskaidrojumu par mantas legālo izcelsmi, kaut gan procesa virzītāja no šīs personas bija saņēmusi divas liecības dažādos procesos un pierādījumus par mantas legālo izcelsmi. Vērā ņemams apstākļi – procesa virzītāja divu gadu laikā nebija noskaidrojusi lietas faktiskos apstākļus, nebija personai prasījusi sniegt paskaidrojumus. No minētā var secināt, ka personai tika liegtas tiesības divu gadu laikā iesniegt pierādījumus par mantas legālo izcelsmi.

Saskaņā ar KPL 389. panta pirmo daļu pirmstiesas kriminālprocesa stadijā mantas aresta termiņš var sasniegt trīsdesmit vienu mēnesi, un šis termiņš tiek apturēts pēc lietas nodošanas tiesā, t. i., no personas viedokļa un faktiskās situācijas mantas arests tiek pagarināts uz tiesvedības procesa laiku, kas padara kopējo aresta termiņu nenosakāmi ilgu. Uz nenosakāma ilguma personas tiesību uz īpašumu ierobežošanas nepieņemamību kriminālprocesā norādījusi ECT, uzsverot, ka arestam kā pagaidu nodrošinājuma līdzeklim jābūt ierobežotam laikā.⁸¹

LU Juridiskās fakultātes profesores Ā. Meikališa un K. Strada-Rozenberga, komentējot 2017. gada grozījumus, ar kuriem KPL 389. panta otrajā daļā tika ietvertas papildu tiesības pagarināt uzliktā aresta mantai termiņu, norādīja, ka: “[..] šāda maksimālo termiņu pagarināšanas tendence, kas pēdējā laikā raksturīga, nav atbalstāma un tikai veicina procesa ieilgšanu un legalizē procesa nepietiekamas / neprofesionālas praktiskās organizācijas / iesaistīto

⁸¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2020. gada 21. oktobra spriedums lietā: *Benet Czech, Spol. S R. O. pret Čehiju*.

personu neprofesionalitātes u. c. negatīvu cēloņu radītos rezultātus. Tādējādi faktiski tiek domāts nevis par to, kā paātrināt procesus, to reglamentāciju un praktisko piemērošanu kvalitatīvi pilnveidot u.tml., bet gan kā tiesiski “attaisnot” nespēju dotos uzdevumus izpildīt”.⁸²

Autore pievienojas tiesību zinātnieku viedoklim, jo līdz lietas izskatīšanas brīdim nekas nebija mainījies, tiesiski “attaisnojot” procesa novilcināšanu, nespējot valsts dotos uzdevumus izpildīt laikus.

Atbilstoši KPL 124. panta piektajai daļai pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā izslēgtas jebkādas saprātīgas šaubas par to esību vai neesamību. Savukārt saskaņā ar KPL 124. panta sesto daļu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā ir pamats atzīt, ka mantai, visticamāk, ir noziedzīga, nevis likumīga, izcelsme. Tātad, lai mantu atzītu par noziedzīgi iegūtu, vispirms ārpus saprātīgām šaubām ir nepieciešams konstatēt noziedzīga nodarījuma esību. Savukārt sasaistei starp attiecīgo noziedzīgo nodarījumu un mantas izcelsmi jābūt tādai, ka pierādījumu pārsvars drīzāk liecina par mantas noziedzīgu, nevis likumīgu, izcelsmi.

Lietai nonākot tiesā, tika konstatēts, ka konkrētajā lietā un laikā tiesneša palīga pienākumus pildīja procesa virzītāja, kas sākotnēji bija uzsākusi pret personu kriminālprocesu par it kā zādzības faktu, vēlāk par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Konstatētais deva pietiekamu pamatu uzskatam, ka konkrēti šajā procesā būs personai negatīvs lēmums, kāds tas arī bija abās tiesu instancēs. Neviena tiesa nevēlējās izvērtēt būtiskas nianse lietā un ar saviem lēmumiem pieļāva, iespējams, negodprātīgu tiesību normu piemērošanu un varas izrādīšanu, legāli atņemt mantu.

⁸² Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. 2017. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās – 2017. gada grozījumi. *Jurista Vārds*. (43).

Apskatot konkrēto tiesas procesu par noziedzīgi iegūtu mantu divās instancēs, rodas priekšstats, ka viss, uz ko norāda tiesībsargājošo iestāžu pārstāvji, ir atzīstams par pamatotu un pierādītu, savukārt viss, uz ko norāda un ar saviem rīcībā esošiem pierādījumiem pierāda aizdomās turētais un viņa aizstāve, ir nepamatots un nepietiekams, lai atspēkotu lietā konstatēto. Ievērojot minēto, rodas jautājums, kas, tiesībsargājošo iestāžu ieskatā, ir “pietiekams pierādījums”. KPL 124. panta pirmajā daļā noteikti pierādījumi kriminālprocesā ir jebkuras likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai. Minētā panta otrajā daļā noteikts, ka kriminālprocesā iesaistītās personas kā pierādījumus var izmantot tikai ticamas, attiecināmas un pieļaujamas ziņas par faktiem. Minētā panta trešajā daļā noteikts, ka operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem, tai skaitā ziņas, kas norāda uz citas personas izdarītu noziedzīgu nodarījumu, arī ziņas, kas fiksētas ar tehnisku līdzekļu palīdzību, drīkst izmantot kā pierādījumu tikai tad, ja tās iespējams pārbaudīt šajā likumā noteiktajā procesuālajā kārtībā. Bet ceturtajā daļā noteikts, ja krimināllietā kā pierādījumu izmanto šā panta trešajā daļā minētās ziņas, tai pievieno uzziņu par to, kura iestāde, kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu. Uzziņu procesa virzītājam izsniedz operatīvās darbības pasākuma veikšanu akceptējušās iestādes vadītājs vai viņa pilnvarota amatpersona. Minētais pants veltīts tādiem pierādīšanas teorijā ietilpstošiem jautājumiem kā pierādīšanas priekšmets un pierādīšanas standarts jeb pierādīšanas līmenis.

Komentējamā pantā iekļauta viena no teorijā atzītām pierādīšanas izpratnēm, kura skata pierādīšanas priekšmetu plaši, tajā ietilpina trīs faktu grupas: kriminālprocesā pierādāmie apstākļi (fakti); saistītie fakti un palīgfakti. Šādā kārtībā pierādīšanas priekšmets konstruēts nevis tāpēc, lai visu trīs grupu

faktiem piešķirtu izšķirošu nozīmi procesa gala iznākumā, bet gan tāpēc, lai uzsvērtu, ka visi šie fakti, ja tādā vai citā veidā ir nozīmīgi pierādīšanas procesā, ir jāpierāda. Tie nevar palikt pieņēmuma formā, bet gan jāpamato ar pierādījumiem. Vienīgie fakti, kuri ir nozīmīgi kriminālprocesam, bet var netikt pierādīti kriminālprocesa gaitā, ir tie, kas likumā norādīti kā patiesi bez papildu procesuālo darbību veikšanas.⁸³

Ievērojot to, ka izmeklētājam ir speciālās zināšanas par minēto pierādījumu līmeni kriminālprocesā, savukārt aizskartajam mantas īpašniekam pārsvarā nav juridiskas izglītības un attiecīgu zināšanu kriminālprocesā, pastāv pamats apšaubīt, vai iepriekš minētie pierādīšanas standarti var tikt attiecināti uz tā saukto apgriezto pierādīšanas procesu. Aizskartajam mantas īpašniekam, kuram nav zināšanu par pierādīšanas standartiem kriminālprocesā, ir grūtības izprast, kāds pierādījumu apjoms ir uzskatāms par pietiekamu, lai pierādītu naudas līdzekļu likumīgo izcelsmi, līdz ar ko aizskartais mantas īpašnieks “apgrieztajā” pierādīšanas procesā tiek nostādīts nevienlīdzīgā stāvoklī ar valsti. Turklāt nav saprotams, kas nostiprinās pierādījumus, lai tie tiktu atzīti par ticamiem, pieņemot, ka persona pierāda šo līdzekļu izcelsmi.

Tiesu prakses analīze norāda uz to, ka iepriekš aplūkotās situācijas cēlonis var būt procesa virzītāju nepietiekamās zināšanas ekonomisko jautājumu jomā, kā arī bailes uzņemt atbildību par mantas atzīšanu par likumīgu. Šis novērojums ļauj secināt, ka KL 195. pants ir efektīvs līdzeklis, lai personai konfiscētu mantu, taču to, vai lēmums ir pamatots un izsvērts, nākotnē noteikti vērtēs ECT.

Pierādīšanas standarts ir jēdziens, kas tiek izmantots, lai raksturotu, kādā līmenī, kādam faktam jābūt pamatotam ar pierādījumiem, lai to atzītu par pierādītu kriminālprocesā (t. s. fakta pierādītības līmenis). Termins

⁸³ Strada-Rozenberga, K. 2002. *Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa*. Rīga: Biznesa augstskola “Turība”, 64–71.

“pierādīšanas standarts” (*standard of proof*) attiecas uz to līmeni vai pakāpi, kādā jātiek īstenotai pierādīšanas nastai. Tas ir pārliecības vai iespējamības līmenis, ko pierādījumiem jārada fakta izlēmēju prātā; tas ir standarts, kādā fakta izlēmējam ar pierādījumu starpniecību jātiek pārliecinātam no tās strīdus puses, uz kuru gulstas pierādīšanas nasta. Minimālās prasības, kuras likumdevējam jāievēro, nosakot kriminālprocesuālo regulējumu attiecībā uz pierādīšanas standartu, ir ietvertas nevainīguma prezumpcijā. Tomēr nevainīguma prezumpcijas kā universāla principa saturs dažādās tiesību sistēmās var atšķirties. Piemēram, ne visur nepieciešams pierādīt personas vainu “ārpus saprātīgām šaubām”. Vispārīgi nevainīguma prezumpcija norāda uz aizliegumu notiesāt personu uz aizdomu pamata. Šis princips ir akceptēts un piemērojams visur.⁸⁴

5.3. Personas tiesības un pienākumi, ja tās manta atzīta par noziedzīgi iegūtu

Personai rodas tiesisks pamats pieprasīt tai radītā kaitējuma atlīdzināšanu Novēršanas likumā noteiktajā kārtībā arī situācijā, kad FID rīcība ir bijusi nepamatota. Atbilstoši Novēršanas likuma 64. panta otrajai daļai “Finanšu izlūkošanas dienesta rīcība ir nepamatota, ja tas rīkojies atbilstoši šā likuma noteikumiem, taču vēlāk ir radies viens no šā likuma 68. pantā noteiktajiem zaudējumu atlīdzināšanas tiesiskajiem pamatiem”. Nepamatotas rīcības pamatošanai nepieciešams pierādīt, ka ir iestājies kāds no Novēršanas likuma 68. pantā noteiktajiem zaudējumu atlīdzināšanas tiesiskajiem pamatiem.

⁸⁴ Stukāns, J. 2022. Pierādīšanas standarta nošķiršanas jautājumi – “ārpus saprātīgām šaubām” un “iespējamības pārsvars”. *Jurista Vārds*. 49 (1263). <https://m.juristavards.lv/doc/282425-pieradisanas-standarta-noskirsanas-jautajumi-arpus-sapratigam-saubam-un-iespejamibas-parsvars/>

Piemēram, izdots ģenerālprokurora vai īpaši pilnvarota prokurora lēmums, ar kuru tiek atcelts FID rīkojums u. c.⁸⁵

Vairākās ES dalībvalstīs finanšu izlūkošanas iestādes atbildība par kaitējumu ir piemērojama gadījumā, ja tiek pierādīts, ka darbība vai bezdarbība ir veikta ļaunticīgi (*bad faith*) jeb pretēji labai ticībai. Piemēram, atbilstoši Maltas likuma par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanu⁸⁶ 17. pantam Finanšu izlūkošanas analīzes vienība, tās amatpersonas un darbinieki nav atbildīgi par kaitējumu par darbību vai bezdarbību, veicot jebkuru funkciju saskaņā ar šo likumu, ja vien nav pierādīts, ka darbība vai bezdarbība ir veikta ļaunticīgi (*bad faith*) jeb pretēji labai ticībai.

ES dalībvalstu prakse attiecībā uz trešo personu tiesībām pieprasīt kaitējuma kompensāciju no likuma subjekta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā nav vienprātīga. Tikai atsevišķu ES dalībvalstu normatīvais regulējums tieši vai netieši definē personu, kas ir tiesīga prasīt kaitējuma kompensāciju. Aplūkojot šo valstu normatīvo regulējumu, ir redzams, ka vairāku ES dalībvalstu normatīvajā regulējumā netieši tiek atzītas arī trešo personu tiesības pieprasīt kaitējuma kompensāciju. Piemēram, atbilstoši Horvātijas Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma⁸⁷ 77. panta otrās daļas “c” apakšpunktam ziņojuma sniedzējs (likuma subjekts) un tā darbinieki nav atbildīgi par kaitējumu, kas izraisīts

⁸⁵ Kārklīņš, J. Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte. 2020. *Tiesu prakses apkopojums. Tiesu prakse kaitējuma kompensāciju lietās. Eiropas Savienības tiesību un tiesu prakses salīdzinājums 4. Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšana 4.2. Civiltiesību joma 2013.–2020. gads.* https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2021/4_2%20Noziedzigu-lidzeklu-legaliz_civiltiesu_Kaklins_2020.pdf

⁸⁶ Chapter 373, Prevention of money laundering act. <https://legislation.mt/eli/cap/373/eng>

⁸⁷ Anti-money laundering and terrorist financing law https://www.legislationline.org/download/id/8465/file/Croatia_antimoney_laundering_terrorist_financing_1_aw_2017_en.pdf

klientiem vai trešajām personām, ja tas labā ticībā (*bona fide*) un saskaņā ar šī likuma noteikumiem un noteikumiem, kas pieņemti, pamatojoties uz šo likumu, izpilda noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas biroja rīkojumu par aizdomīga maksājuma (darījuma) pagaidu apturēšanu. Atšķirīga pieeja attiecībā uz personu, kas ir tiesīga prasīt kaitējuma kompensāciju, ir paredzēta Igaunijas normatīvajā regulējumā. Igaunijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma⁸⁸ 52. pants paredz vairākus izņēmumus no likuma subjekta atbildības piemērošanas par kaitējumu, kas nodarīts personai vai klientam, kurš piedalās maksājumā (darījumā), kas veikts ekonomiskajā vai profesionālajā darbībā, veicot profesionālu darbību vai sniedzot profesionālu pakalpojumu, ja atbildīgais subjekts, tā darbinieks, pārstāvis un persona, kas rīkojas tā vārdā, labā ticībā pildījis šā likuma pienākumus. Savukārt likuma subjekta atbildība attiecībā uz trešajām personām, kuras nepiedalās attiecīgajā maksājumā (darījumā), šajā likumā netiek aprakstīta.

Atbildības likuma mērķis ir nodrošināt privātpersonai Satversmē noteiktās tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu par zaudējumu un nemantisko kaitējumu, kas tai nodarīts kriminālprocesā vai administratīvā pārkāpuma lietvedībā iestādes, prokuratūras vai tiesas prettiesiskas vai nepamatotas rīcības dēļ.⁸⁹ Saskaņā ar likuma 14. pantu nemantiskā kaitējuma atlīdzību nosaka līdz 7000 EUR, kā arī līdz 10 000 EUR, ja personai nodarīts smags nemantisks kaitējums, un līdz 30 000 EUR, ja nodarīts kaitējums dzīvībai vai sevišķi smags kaitējums veselībai.⁹⁰

⁸⁸ Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/517112017003/consolide>

⁸⁹ Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 252, 19.12.2017.

⁹⁰ Turpat.

Atbilstoši Atlīdzības likuma 18. panta pirmajai daļai privātpersona rakstveida iesniegumu par kriminālprocesā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu iesniedz lēmējīestādei atbilstoši likuma 17. panta pirmajā daļā minētajai kompetencei, ievērojot likumā noteikto iesnieguma iesniegšanas termiņu (6 mēnešu laikā no likumā noteikto apstākļu iestāšanās) un saturu.⁹¹ Attiecībā uz reputācijas aizskāruma atlīdzības apmēru pēdējais satraucošais gadījums ir Ģenerālprokuratūras pieņemtais lēmums valsts amatpersonām atlīdzināt par nemantisko kaitējumu saistībā ar sāktu un vēlāk izbeigto kriminālprocesu – 32 EUR katrai.⁹² Autores ieskatā, šāds atlīdzinājuma apmērs nav uzskatāms par samērīgu un atbilstošu nodarītajam aizskārumam, kas negatīvi ietekmējis personas reputāciju.

Ja persona uzskata, ka tai par kaitējumu nav noteikts atbilstīgs atlīdzinājums, tā saskaņā ar Atlīdzības likuma 23. pantu lēmējīestādes lēmumu par kaitējuma atlīdzināšanu var pārsūdzēt tiesā saskaņā ar Administratīvā procesa likumu.⁹³

⁹¹ Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 252, 19.12.2017.

⁹² Neatkarīgā Rīta Avīze. 27.12.2021. <https://nra.lv/latvija/367551-robezсарdes-prieksniekam-par-izbeigto-kriminalprocesu-atvainosies-un-izmaksas-32-eiro-kompensaciju.htm>

⁹³ Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 252, 19.12.2017.

Secinājumi

1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas mehānisms nacionālo tiesību sistēmā ir ieviests strauji un pārsteidzīgi, cenšoties nodrošināt ātru starptautisko normu integrēšanu nacionālajos tiesību aktos. Tomēr mehānisma noregulējuma ātrās ieviešanas rezultātā ir radušās problēmas tā piemērošanai praksē: a) vairākkārt grozīts Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums; b) iesniegti vairāki pieteikumi Satversmes tiesā; c) Eiropas Savienības tiesai lūgts sniegt prejudiciālu nolēmumu jautājumā par Kriminālprocesa likuma 627. panta ceturtās un piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.
2. Lai novērstu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas mehānisma piemērošanas prakses problemātiku, jāgroza nacionālie tiesību akti, nodrošinot ne tikai ātru naudas līdzekļu un mantas konfiskāciju, bet arī izveidojot efektīvu tiesību mehānismu, atturot personas no vēlmes legalizēt noziedzīgā ceļā iegūtus naudas līdzekļus.
3. Tiesa, pieņemot lēmumu, ar kuru manta tiek atzīta par noziedzīgi iegūtu, lēmumu bieži pamato ar Finanšu izlūkošanas dienesta izstrādāto metodoloģiju “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes”. Ievērojot to, ka kārtību, kādā manta atzīstama par noziedzīgi iegūtu, reglamentē Kriminālprocesa likums un Krimināllikums, savukārt metodika kā zinātniskās pētniecības stingrības metožu un paņēmieni sērija ir uzskatāma tikai par pētniecības palīglīdzekli, kurai nevar tikt piešķirts augstāks juridiskais spēks pār likumu, lēmuma pamatošana ar metodiku nav pieļaujama. Lēmumam jābūt pamatotam ar procesuālo un materiālo tiesību normām.

4. Kriminālprocesa likumā veiktie grozījumi (kas stājās spēkā 2022. gada 3. novembrī) par apgriezto pierādīšanas mehānismu neatbilst Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/42/ES (03.04.2014.) “Par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā” prasībām, jo uzliek personai nesamērīgu vai pat neizpildāmu pierādīšanas pienākumu, kas cita starpā neatbilst tiesiskas valsts pamatprincipiem.
5. Analizējot tiesu nolēmumus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās, konstatēts, ka šo lietu kategorijas tiek izskatītas divpakāpju tiesā, tas ir, divās instancēs, turklāt apelācijas instances tiesa nolēmumu pieņem rakstveida procesā. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās ir apgrieztais pierādīšanas mehānisms, pierādīšanas slogu pārliedzot no izmeklēšanas iestādes uz personu. Ievērojot minēto, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietu ar apgriezto pierādīšanas mehānismu izskatīšana tikai divās tiesu instancēs personai liedz tiesības uz taisnīgu tiesu – lai realizētu sacīkstes principu krimināllietā un efektīvi izmantotu savas tiesības piedalīties lietas iztiesāšanā un būt uzklausītam mutvārdu procesā.
6. Nav vienotas tiesu prakses par to, kas ir uzskatāma par noziedzīgi iegūtu mantu, kādos gadījumos tā konfiscējama un kādos – atgriežama īpašniekam, kā rezultātā tiesu varai un izpildvarai nav izveidojusies arī vienota izpratne par pierādījumu pieļaujamību un attiecināmību pirmstiesas izmeklēšanā Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas kārtībā.
7. Pierādījumu pārbaudes ietvaros, noskaidrojot, vai naudas līdzekļi nav iegūti noziedzīgi, tiek pārbaudīti ne tikai personas ienākumi par konkrētu laika periodu un apjomu, bet arī citi personas veikti darījumi, kas neattiecas uz pārbaudāmo naudas līdzekļu izcelsmi, tādējādi neattaisnoti iejaucoties personas dzīvē un pārkāpjot personas Satversmes 96. pantā noteiktās tiesības uz privātās dzīves un korespondences neaizskaramību.

8. Atbilstoši Finanšu darījumu darba grupas (FATF) 4. rekomendācijā “Konfiskācija un pagaidu pasākumi” ietvertajam valstij uzliktajam pienākumam legalizācijas procesā konstatēt predikatīvos nodarījumus, lai prezumētu, ka ir notikusi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija, kriminālprocesa ietvarā ir jābūt noskaidrotam un pierādītam, kāda noziedzīga nodarījuma (predikatīva) rezultātā līdzekļi ir iegūti.
9. Tiesa un procesa virzītājs, vērtējot desmit gadu vecus darījumus un tos pamatojošos dokumentus, praktiski neievēro Krimināllikuma 5. panta (spēks laikā) pirmajā daļā noteikto, kļūdaini piemērojot tiesību normas, kas ir spēkā uz lēmuma pieņemšanas brīdi, kaut gan piemērojamas ir tādas tiesību normas, kas bijušas spēkā darījuma noslēgšanas brīdī. Tādējādi tiesai un procesa virzītājam nav vienotas izpratnes par tiesību normu piemērošanu un interpretēšanu praksē.
10. Kriminālprocesa likuma 627. panta ceturtdā daļa paredz, ka procesu par noziedzīgi iegūtu mantu lietās esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums. Lietas materiāli ir tas dokumentu kopums, kas tiek nodots tiesai, tomēr protokols un tiesas sēdes audioieraksts nav uzskatāmi par lietas materiāliem šī panta izpratnē. Tādējādi neatkarīgi no formālās izmeklēšanas noslēpuma piemērošanas juridiskās palīdzības sniedzējam, kurš ir lietas dalībnieks, nevar tikt liegta iespēja piekļūt tiesas sēdes audioierakstam un tiesas sēdes protokolam, kuri nav uzskatāmi par lietas materiāliem Kriminālprocesa likuma 627. panta ceturtdās daļas izpratnē.
11. Likumdevējs, uzliekot personai par pienākumu pierādīt, ka mantai ir legāla izcelsme, pārkāpj Kriminālprocesa likuma 19. pantā noteikto nevainīguma prezumpcijas principu, kas nosaka, ka neviena persona netiek uzskatīta par vainīgu, kamēr tās vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā netiek konstatēta šajā likumā noteiktajā kārtībā.

12. Latentās noziedzības īpatsvars dominē pār ierosinātajiem kriminālprocesiem un to ietvaros iekļautajiem pārbaudītajiem gadījumiem. Kriminālprocesos vērojama nesamērīga bardzība pret aizskartajiem mantas īpašniekiem, izmeklēšanas iestādes tērē nesamērīgus resursus konkrētu apstākļu pārbaudīšanā, krimināllietās, esošie pierādījumi tiek vērtēti kopsakarā ar vispārīgām un konkrētā lietā neesošām ziņām par situāciju finanšu darījumos. Minētajos gadījumos, kad tiek konfiscēti noziedzīgi iegūti līdzekļi, lietu īpatsvars nekompensē ekonomikai, valstij un privātpersonām radītā kaitējuma apmēru ar reģistrētajām izdarītajām noziedzīgajām darbībām.
13. Tiesas lēmumos tiek izmantota norāde *“ar iespējamības pārsvaru atzīts, ka arestētajai mantai, visticamāk, ir noziedzīga izcelsme”*, tomēr tāda norāde nevar tikt uzskatīta par pietiekamu pamatu secinājuma izdarīšanai par to, ka manta ir noziedzīgi iegūta. Nolēmumam ir jābūt pamatotam ar atbilstošām tiesību normām, tā motīvu daļai ir jāsaturs atsauce uz likumu un pamatoti secinājumi, kā nosaka Kriminālprocesa likuma 320. panta ceturrtā daļa.
14. Analizējot tiesu nolēmumus un vadoties no personīgās darba pieredzes, secināms, ka pēc grozījumu izdarīšanas Kriminālprocesa likumā, kas stājās spēkā 2019. gada 24. decembrī, ar kuru pierādīšanas nasta tika pārlikta no izpildvaras uz subjektu, novērojama jauna tendence noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas piemērošanas praksē – kriminālprocesi tiek uzsākti “automātiski”, objektīvi neizvērtējot kriminālprocesa uzsākšanas iemeslu un pamatu. Nav pieļaujama situācija, kad zināšanu (atbilstošu metodoloģisku zināšanu) trūkuma dēļ neviens pierādījums nav uzskatāms par ticamu un viss tiek uzskatīts par noziedzīgi iegūtu.

15. Vadoties no citu Eiropas Savienības dalībvalstu, piemēram, Nīderlandes, prakses, gadījumā, kad konstatējami apstākļi, kas liecina, ka naudas līdzekļi ir iegūti noziedzīgā ceļā, ne vienmēr tiek ierosināts kriminālprocess, proti, personai tiek dota iespēja 30 dienu laikā iesniegt pierādījumus par naudas līdzekļu izcelsmi. Ja persona pierāda, ka naudas līdzekļiem ir legāla izcelsme, tad tie tiek atgriezti personai. Savukārt gadījumā, ja persona līdzekļu izcelsmi nespēj pierādīt, pret personu tiek uzsākts administratīvais process, naudas līdzekļus ieskaitot valsts budžetā, tādējādi ne tikai nenoslogojot izpildvaru un tiesu varu, bet arī ekonomējot valsts resursus.
16. Lai nodrošinātu taisnīgu kriminālprocesa norisi, kā arī kvalitatīvu un pilnvērtīgu aizstāvības procesa nodrošināšanu, atsevišķu Eiropas Savienības dalībvalstu, piemēram, Vācijas un Nīderlandes, tiesību akti nosaka advokāta tiesības iepazīties ar visiem lietas materiāliem, tajā skaitā ar tiem, kuri satur izmeklēšanas noslēpumu. Iepazīstoties ar izmeklēšanas noslēpumu, advokāts apzinās, ka šī informācija un dokumenti nav izpaužami personai, kuras interesēs tiek nodrošināta aizstāvība. Pretēji Eiropas Savienības dalībvalstu tiesiskajam regulējumam Latvijā Kriminālprocesa likums neparedz advokātam tiesības iepazīties ar visiem lietas materiāliem.

Priekšlikumi

1. Lai novērstu nacionālo tiesību sistēmā pārsteidzīgi ieviestā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas mehānisma piemērošanas prakses problemātiku: 1) jāgroza nacionālie tiesību akti, pilnveidojot mantas konfiskācijas mehānismu; 2) noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās Eiropas Savienības dalībvalstu līmenī būtu jāizstrādā vienotas vadlīnijas, pēc kurām veidojami vienoti izmeklēšanas standarti noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas tiesību normu piemērošanā, tajā skaitā nosakot pierādīšanas sliksni, tādējādi arī veidojot vienotu Eiropas Savienības dalībvalstu tiesu praksi.
2. Ievērojot to, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietu kategorijas tiek izskatītas divpakāpju tiesā, lai efektīvizētu lietu izskatīšanas procesu, nodrošinot personas tiesības uz taisnīgu tiesu, izdarīt grozījumus Kriminālprocesa likuma 631. panta ceturtajā daļā, izsakot to jaunā redakcijā:
*“631. pants. Tiesas lēmuma par noziedzīgi iegūtu mantu pārsūdzēšana
(4) Izskatot sūdzību vai protestu, tiesa atceļ rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūta materiālus jaunai izskatīšanai, ja konstatē kādu šā likuma pārkāpumu, kuru tiesa pati nevar novērst. Lēmums ir pārsūdzams apgabaltiesā, iesniedzot protestu.”*
3. Lai nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu, pilnvērtīgu un kvalitatīvu aizstāvību un veicinātu arī vienādu tiesu praksi, ņemot vērā, ka zvērināti advokāti ir tiesu sistēmai piederīgas personas un likumā noteiktajā kārtībā sniedz arī citu juridisko palīdzību, nepieciešams veikt grozījumus

Kriminālprocesa likuma 86. panta pirmās daļas 1. punktā, izsakot to šādā redakcijā:

“(1) Aizstāvim ir visas tiesības, kādas ir viņa aizstāvamajai personai attiecīgajā procesā, kā arī tiesības: 1) normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pieprasīt un saņemt personas aizstāvēšanai nepieciešamās ziņas un iepazīties ar visiem lietā esošajiem materiāliem.”

4. Lai uzlabotu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas mehānisma efektivitāti, nacionālo tiesību sistēmā izveidojama specializēta struktūra: a) kurā strādātu speciālisti ar analītiskām spējām un specializētām zināšanām noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā; 2) struktūras pamata mērķis – izvērtēt pirmstiesas izmeklēšanā pieņemtos lēmumus par kriminālprocesa uzsākšanu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, un dodot norādījumus procesa virzītājam par pieļautajiem procesuālo un materiālo tiesību normu pārkāpumiem pirmstiesas izmeklēšanas laikā, tai skaitā nepamatoti uzsāktu kriminālprocesu. Šādas struktūras ieviešana nodrošinātu tiesiskas valsts pamatprincipus, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa Direktīvas 2014/42/ES “Par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā” izpildi.
5. Lai mazinātu neattaisnotu iejaukšanos personas privātajā dzīvē, nepieciešams konkrēti noteikt, kādi darījumi un par kādu laika periodu ir pieļaujami noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā nosakāms konkrēts termiņš darījumu pārbaudei: noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās – 5 gadi (par pēdējiem pieciem gadiem no darījuma noslēgšanas dienas), iespējamajos terorisma

gadījumos – 10 gadi (par pēdējiem desmit gadiem no pēdējā finansētā darījuma).

6. Procesa virzītājam, pieņemot lēmumu par to, vai ir notikusi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija, ir jāvadās no Finanšu darījumu darba grupas (FATF) 4. rekomendācijā “Konfiskācija un pagaidu pasākumi” ietvertā valstij uzliktā pienākuma legalizācijas procesā konstatēt predikatīvo nodarījumu, sākotnēji noskaidrojot un pierādot, tieši kāda noziedzīga nodarījuma rezultātā līdzekļi ir iegūti, kas savukārt dod pamatu atzīt tos par noziedzīgi iegūtiem, pretējā gadījumā neuzsākot kriminālprocesu.
7. Tiesai un procesa virzītājam, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās vērtējot darījumus un tos pamatojošos dokumentus, atbilstoši Krimināllikuma 5. panta (spēks laikā) pirmajai daļai, darījuma iztulkošanā ir jāpiemēro tiesību normas, kuras ir bijušas spēkā uz darījuma noslēgšanas brīdi.
8. Lai procesa virzītājam nebūtu pamata neizsniegt lietas materiālus, formāli aizbildinoties ar izmeklēšanas noslēpumu, Latvijai, vadoties no citu valstu prakses, ir pienācis laiks grozīt tiesību aktus, Kriminālprocesa likumā piešķirot advokātam plašākas pilnvaras iepazīties ar lietas materiāliem, kas satur arī izmeklēšanas noslēpumu, tādējādi nodrošinot kvalitatīvu un Eiropas Savienības tiesību aktiem atbilstošu aizstāvību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās, kā arī citos kriminālprocesos.
9. Kriminālprocesa likumā nav noteikts apgabaltiesas sēdes noteikšanas termiņš pēc procesa sūdzības vai prokurora protesta saņemšanas apgabaltiesā. Analizējot tiesu prakses nolēmumus, konstatējams, ka apgabaltiesa pēc procesa sūdzības vai prokurora protesta saņemšanas apgabaltiesā tiesas sēdi nozīmē aptuveni pēc gada. Lai veicinātu ātrāku

noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietu izskatīšanu, jāizdara grozījumi Kriminālprocesa likuma 629. panta otrajā daļā, to izsakot šādā redakcijā:

“629. pants. Tiesas process par noziedzīgi iegūtu mantu

(2) Tiesas sēdei jānotiek 10 dienu laikā pēc procesa virzītāja lēmuma saņemšanas tiesā. Tiesas sēdei jānotiek 90 dienu laikā pēc procesa sūdzības vai prokurora protesta saņemšanas apgabaltiesā.”

10. No KPL ietvertā regulējuma, tai skaitā KPL 629. panta ceturtās daļas, izriet, ka tiesas procesā par noziedzīgi iegūtu mantu iesaistītajām personām pierādījumi ir iesniedzami tikai rajona (pilsētas) tiesā, pastāvošais KPL regulējums neparedz iespēju pierādījumus iesniegt apelācijas instances tiesā. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietas tiek izskatītas tikai divās tiesu instancēs (divpakāpju lietas izskatīšana), un apelācijas instances tiesa pieņem galīgo nolēmumu kriminālprocesā. Lai nodrošinātu aizskartā mantas īpašnieka tiesības uz taisnīgu tiesu, dodot iespēju efektīvi aizstāvēt savas tiesības un iesniegt pierādījumus arī apelācijas instances tiesā, kas ir pēdējā tiesu instance, kura pieņem galīgo nolēmumu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, ir nepieciešams veikt izmaiņas pastāvošajā KPL regulējumā, paredzot, ka tiesas procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pierādījumi var tikt iesniegti arī apelācijas instances tiesā.
11. Vienlaikus nepieciešams izstrādāt tiesisko regulējumu, lai būtu iespēja aresta saglabāšanai līdzekļiem līdz krimināllietas iztiesāšanai pēc būtības, jo vairākos atsevišķos kriminālprocesos aresta saglabāšanai ir būtiska nozīme iespējamā noziedzīgā nodarījuma esamības izvērtēšanai, vadoties no Kriminālprocesa likuma normām, kuras paredz kriminālprocesa izbeigšanu uz rehabilitējoša pamata: a) KPL 377. panta 1. punkts – nav noticis noziedzīgs nodarījums; b) KPL 377. panta 2. punkts – izdarītajā noziedzīgajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva; c) KPL 519. panta 1. punkts – nav noticis noziedzīgs nodarījums vai apsūdzētā

izdarītajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva; d) KPL 519. panta 2. punkts – apsūdzētā piedalīšanās noziedzīgā nodarījumā nav pierādīta.

12. Vadoties no Nīderlandes prakses – gadījumā, kad konstatējami apstākļi, kas liecina, ka naudas līdzekļi ir iegūti noziedzīgā ceļā, ne vienmēr tiek ierosināts kriminālprocess, proti, personai tiek dota iespēja 30 dienu laikā iesniegt pierādījumus par naudas līdzekļu izcelsmi. Ja persona pierāda, ka naudas līdzekļiem ir legāla izcelsme, tie tiek atgriezti personai, savukārt gadījumā, ja persona līdzekļu izcelsmi nespēj pierādīt, pret personu tiek uzsākts administratīvais process, naudas līdzekļus ieskaitot valsts budžetā, tādējādi ne tikai nenoslogojot izpildvaru un tiesu varu, bet arī ekonomējot valsts resursus. Vadoties no Nīderlandes prakses, arī nacionālajos tiesību aktos būtu integrējams līdzīgs mehānisms Administratīvās atbildības likumā, paredzot atbildību par noziedzīgi iegūtu naudas līdzekļu mantas legalizēšanu un nosakot noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas kārtību.
13. Turpināt pilnveidot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas mehānismu, nacionālo tiesību sistēmā integrējot starptautiskos tiesību aktus, veicot Eiropas Savienības dalībvalstu pieredzei un praksei atbilstošas apmācības, izveidojot neatkarīgu, specializētu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju uzraugošu struktūru, tādējādi panākot, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas mehānisms ne tikai nodrošina ātru un efektīvu noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju, bet arī aizsargā personas tiesiskās intereses, nodrošinot līdzsvaru starp valsts un personas tiesiskajām interesēm.

Publikāciju, ziņojumu un patentu saraksts par promocijas darba tēmu

Zinātniskās publikācijas izdevumos, kas iekļauti starptautiskajās datubāzēs (*ERLIH PLUS Web of Science*):

1. Neimane, L. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas problemātika un jaunākās tendences. Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskās fakultātes elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls "Socrates". 2022., 2 (23), 96–110. <https://doi.org/10.25143/socr.23.2022.2>
2. Neimane, L. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas ietekme uz Latvijas Ekonomiku. Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskās fakultātes elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls "Socrates". 2022., 3 (24), 41–61. <https://doi.org/10.25143/socr.24.2022.3>
3. Neimane, L. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas aktuālās problēmas Latvijā un to iespējamie risinājumi. Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskās fakultātes elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls "Socrates".

Zinātniski raksti Latvijā izdotos recenzējamos izdevumos:

1. Neimane, L. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tendences. Žurnāls "Forbes Latvija". 2022., 34, 10–11. <https://forbesbaltics.com/lv/viedokli/raksts/noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-tendences>
2. Neimane, L. Vai Covid-19 laikā var konstatēt Kriminālprocesa likuma piemērošanas problemātiku, izmeklēšanas darbību veikšanā, kad persona atrodas Latvijā un kad persona atrodas ārvalstī. Starptautiskā zinātniskā konference COVID-19. Rīga, 2022. 28.–29. aprīlis.
3. Neimane, L. Kas ir naudas mūlis, un kā par tādu neklūt. Žurnāls "Forbes Latvija". 2021., 27, 8–11. <https://forbesbaltics.com/lv/viedokli/raksts/kas-ir-naudas-mulis>.
4. Neimane, L. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas aktuālās problēmas Latvijā un to iespējamie risinājumi. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference "Mūsdienu sabiedrības nostiprināšanas izaicinājumi un risinājumi". Rīga, 2023. 27. aprīlis.

Uzstāšanās starptautiskā zinātniskajā konferencē ar mutisku referātu vai tēzes:

1. Neimane, L. Vai Covid-19 laikā var konstatēt Kriminālprocesa likuma piemērošanas problemātiku, izmeklēšanas darbību veikšanā, kad persona atrodas Latvijā un kad persona atrodas ārvalstī. Starptautiskā zinātniskā konference COVID-19. Rīga, 2022. 28.–29. aprīlis.

2. Neimane, L. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas aktuālās problēmas Latvijā un to iespējamie risinājumi. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference “Mūsdienu sabiedrības nostiprināšanas izaicinājumi un risinājumi”. Rīga, 2023. 27. aprīlis.

Literatūras saraksts

Normatīvie akti:

1. Latvijas Republikas Satversme: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 43, 01.07.1993.
2. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību: starptautisks dokuments. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 87, 06.06.2001.
3. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti: starptautisks dokuments. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 133, 26.09.2003.
4. United Nations Convention against transnational organized crime and the Protocols thereto. 2004. New York. Iegūts no: <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCEbook-e.pdf> [sk. 07.08.2023.].
5. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: starptautisks dokuments. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 143/144, 13.06.1997.
6. Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju: starptautisks dokuments. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 205, 30.12.2009.
7. Advokatūras likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs* Nr. 28, 19.08.1993.; *Diena* Nr. 99, 21.05.1993.
8. Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 110A, 09.06.2020.
9. Konvencija pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti. Starptautisks dokuments. Latvijas Republikas 11.05.1993. likums: *Latvijas Vēstnesis* Nr. 133, 26.09.2003.
10. Krimināllikums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 199/200 (1260/1261), 08.07.1998.
11. Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 132, 05.07.2017.
12. Kriminālprocesa likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 74 (3232), 11.05.2005.
13. Grozījumi Kriminālprocesa likumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 132, 04.07.2018.
14. Grozījumi Kriminālprocesa likumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 119C, 22.06.2020.
15. Grozījumi Kriminālprocesa likumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 204, 20.10.2022.

16. Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 252, 19.12.2017.
17. Likums “Par fizisko personu datu apstrādi kriminālprocesā un administratīvā pārkāpuma procesā”: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 147, 22.07.2019.
18. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 116, 30.07.2008.
19. Ministru kabineta 2018. gada 4. septembra noteikumi Nr. 558 “Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība” *Latvijas Vēstnesis* Nr. 177, 06.09.2018.
20. Ministru kabineta 2021. gada 17. augusta noteikumi Nr. 550 “Noteikumi par aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu”. *Latvijas Vēstnesis* Nr. 159, 19.08.2021.
21. Ministru kabineta 2022. gada 13. decembra rīkojums Nr. 940 “Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai 2023.–2025. gadam”. Iegūts no: <https://www.vestnesis.lv/op/2022/245.20> [sk. 28.03.2023.].
22. Ministru kabineta 02.11.2021. Protokols Nr. 73 28 §. *Latvijas pretterorisma stratēģija 2021.–2026. gadam*. Iegūts no: <https://vdd.gov.lv/uploads/materials/25/lv/latvijas-pretterorisma-strategija.pdf> [sk. 26.12.2022.].

Audio protokoli:

23. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=630/Lp12> [sk. 27.12.2022.].
24. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Iegūts no: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=630/Lp12> [sk. 28.12.2022.].
25. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=630/Lp12> [sk. 27.12.2022.].
26. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Iegūts no: [http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/4f09b9d91d560baac22583a800341ce7/\\$FILE/2019_02_26_8_30_JKKPA.pdf](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/4f09b9d91d560baac22583a800341ce7/$FILE/2019_02_26_8_30_JKKPA.pdf) [sk. 28.12.2022.].
27. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Iegūts no: [http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/4f7057c2b7579513c22583af0033e710/\\$FILE/2019_03_05_8_30_JKKPA.pdf](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/4f7057c2b7579513c22583af0033e710/$FILE/2019_03_05_8_30_JKKPA.pdf) [sk. 28.12.2022.].

28. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Iegūts no: [http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/480ca49080227306c22583bd00285c36/\\$FILE/2019_03_19_8_30_JKKPA.pdf](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/480ca49080227306c22583bd00285c36/$FILE/2019_03_19_8_30_JKKPA.pdf) [sk. 28.12.2022.].
29. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/555576BDD4D83D86C22583CA00343A28?OpenDocument&prevCat=13|Juridisk%C4%81s%20komisijas%20Krimin%C4%81lties%C4%ABbu%20politikas%20apak%C5%A1komisija> [sk. 28.12.2022.].
30. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/3B6C6F345BA52741C22583E60045609D?OpenDocument&prevCat=13|Juridisk%C4%81s%20komisijas%20Krimin%C4%81lties%C4%ABbu%20politikas%20apak%C5%A1komisija> [sk. 28.12.2022.].
31. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/312578214069F516C22583F5002D5CD5?OpenDocument&prevCat=13|Juridisk%C4%81s%20komisijas%20Krimin%C4%81lties%C4%ABbu%20politikas%20apak%C5%A1komisija> [sk. 28.12.2022.].
32. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/1493B4CCDCBD851EC22587DB0029DF4D?OpenDocument#B> [sk. 28.11.2022.].
33. Likumprojekta “Grozījumi Krimināllikumā” anotācija. Iegūts no: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/0B046EB8A012276EC225833E0037B320?OpenDocument#b> [sk. 20.12.2022.].
34. Likumprojekts “Grozījums Kriminālprocesa likumā”. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/webSasaiste?OpenView&restriectcategory=1230/Lp13> [sk. 20.12.2022.].

Starptautiskie tiesiskie akti:

35. Eiropas Kopienu Padomes 1991. gada 10. jūnija Direktīva 91/308/EEK par to, lai novērstu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:31991L0308> [sk. 15.09.2022.].
36. Eiropas Savienības Padomes 2006. gada 6. oktobra pamatlēmumā 2006/783/TI par savstarpējas atzīšanas principa piemērošanu konfiskācijas rīkojumiem. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32006F0783> [sk. 16.09.2022.].
37. Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa Direktīva 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā (2014). Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0042&from=RO> [sk. 15.06.2022.].

38. Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Direktīva (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK (dokuments attiecas uz EEZ). Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32015L0849> [sk. 07.11.2022.].
39. Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (dokuments attiecas uz EEZ). Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=celex:32016R0679> [sk. 07.11.2022.].
40. Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva (ES) 2018/843, ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES (dokuments attiecas uz EEZ). Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843> [sk. 17.12.2022.].
41. Eiropas Parlamenta 2020. gada 10. jūlija rezolūcija par visaptverošu Savienības politiku nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai – Komisijas rīcības plāns un nesenā notikumu attīstība (2020/2686(RSP)). Iegūts no: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0204_LV.html [sk. 27.12.2022.].
42. Eiropas Komisijas 2021. gada 20. jūlija priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai (dokuments attiecas uz EEZ). Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0420&from=EN#footnote4> [sk. 17.12.2022.].
43. Eiropas Revīzijas palāta. Īpašais ziņojums 13/2021. Iegūts no: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/fight-money-laundering-13-2021/lv/> [sk. 28.12.2022.].
44. German Criminal Code. 1998. Iegūts no: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html [sk. 13.06.2022.].
45. Igaunijas Republikas Sodū kodekss. Iegūts no: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521082014001/consolide> [sk. 22.12.2022.].
46. Lietuvas Republikas Kriminālkodekss: Nr. VIII-1968., 26.09.2000. Iegūts no: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=rivwzvpvg&documentId=a84fa232877611e5bca4ce385a9b7048&category=TAD> [sk. 22.12.2022.].
47. Eiropas Komisija. 12.03.2012. *Noziedzība neatmaksājas: noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana*. Iegūts no: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/IP_12_235 [sk. 29.12.2022.].

Literatūra:

48. Afanasjevs, I. 2020. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas sastāvs un tā pierādīšanas problemātika: bakalaura darbs*. Rīga. Gribonika, Ē. 2020. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pierādīšana: maģistra darbs*. Rīga.
49. Grozījumi likumā “Par policiju”. Likumprojekts. Iegūts no: https://www.saeima.lv/Likumdosana/8S_DK/lasa-dd=LP1361_0.htm [sk. 22.12.2022.].
50. Juriss, J. 2012. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana: promocijas darbs*. Rīga: Latvijas Universitāte, 118. Iegūts no: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5198/33657-juriss_juriss_2013.pdf?sequence=1 [sk. 16.12.2022.].
51. Kaclapa, K. 2020. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas sastāva pierādīšana: maģistra darbs*. Rīga, “Turība”. Iegūts no: <https://www.turiba.lv/lv/zinatne/studentu-petijumi#study-year-2018-2019> [sk. 22.02.2023.].
52. Kaija, S. 2013. *Kriminālprocesa tiesību transformācija Latvijā. Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā: 2021. gada 7. decembra starptautiskās zinātniski pētnieciskās konferences rakstu krājums*. Rīga: Baltijas starptautiskā akadēmija.
53. Krastiņš, U. 2018. *Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi. Problēmas. Risinājumi (2015–2017)*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
54. Krastiņš, U. 2017. *Novitātes Krimināllikuma 195. un 314. panta regulējumā. Jurista Vārds (49)*.
55. Ķinis, U. 2015. *Kibernoziedzība, kibernetizācija un jurisdikcija*. Rīga: Jumava.
56. Levits, E. 2000. *Eiropas Kopienas tiesību principi un to ieviešana Latvijas tiesību sistēmā*. Rīga: Latvijas Vēstnesis.
57. Lieljuskis, A. 2001. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. 1. daļa. Institucionālā sistēma*. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija.
58. Lieljuskis, A. 2002. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. 2. daļa. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu krimināltiesiskais, kriminoloģiskais un kriminālistiskais raksturojums*. Rīga: SIA “P&KO”.
59. Lieljuskis, A. 2004. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana. 3. daļa. Terorisma finansēšanas ierobežošana*. Rīga: SIA “P&KO”.
60. Lieljuskis, A. 2007. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana*. Rīga: SIA “P&Ko”.
61. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/1493B4CCDCBD851EC22587DB0029DF4D?OpenDocument#B> [sk. 28.11.2022.].
62. Likumprojekta “Grozījumi Krimināllikumā” anotācija. Iegūts no: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/0B046EB8A012276EC225833E0037B320?OpenDocument#b> [sk. 20.12.2022.].

63. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. 20.04.2003. Iegūts no: https://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP0286_0.htm [sk. 29.12.2022.].
64. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/1493B4CCDCBD851EC22587DB0029DF4D?OpenDocument#B> [sk. 29.12.2022.].
65. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. 15.09.2019. Iegūts no: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttocategory=315/Lp13> [sk. 27.12.2022.].
66. Likuma projekta teksts Saeimā. 2022. Iegūts no: https://www.saeima.lv/Likumdosana/9S_DK/lasa-dd=LP0581_0-1.htm [sk. 12.06.2022.].
67. Likuma projekta teksts Saeimā. 2021. Iegūts no: [https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/d1d91a786b6879dec225866300370d60/\\$FILE/2_pielikums_PR_2021_01_26_8_30_JKKPA.pdf](https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/d1d91a786b6879dec225866300370d60/$FILE/2_pielikums_PR_2021_01_26_8_30_JKKPA.pdf) [sk. 13.06.2022.].
68. Meikališa, Ā., Strada, K. 2000. *Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: RAKA.
69. Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. 2010. *Kriminālprocess. Raksti 2005–2010*. Rīga: Latvijas Vēstnesis.
70. Ovey, C. White, R. Jacobs and White. 2006. *The European Convention on Human Rights. Fourth Edition*. Oxford: Oxford University Press, 176, 35. Iegūts no: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/27665.pdf> [sk. 16.09.2022.].
71. Sorainen ZAB. 2021. *Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija*. Iegūts no: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Noziedz%C4%ABgi_nodar%C4%ABjumi_nodok%C4%BCu_jom%C4%81_PETIJUMS.pdf [sk. 22.02.2023.].
72. Stukāns, J. 2019. *Mantas atzīšanas par noziedzīgi iegūtu tiesiskais regulējums un tā piemērošanas problemātika: promocijas darbs*. Rīga. Iegūts no: <https://dspace.rsu.lv/jspui/handle/123456789/2343> [sk. 22.12.2022.].
73. Stukāns, J. 2014. *Pierādījumi un to pārbaude iztiesāšanā – krimināltiesiskās politikas attīstība. Tiesiskā politika sabiedrības attīstībai. Starptautiskās zinātniskās konferences (Rīgā 2014. gada 23. aprīlī) tēzes*. Rīga: RSU. Iegūts no: https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/Stukans_promocijas_darbs_LV.pdf [sk. 17.09.2022.].
74. Strada-Rozenberga, K. 2002. *Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa*. Rīga: Biznesa augstskola “Turība”.
75. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga, K. 2010. *Pierādīšana kriminālprocesā – aktualitātes Latvijas likumā, teorijā un praksē. Raksti. 2005–2010*. Rīgā: Latvijas Vēstnesis.

76. Latvijas Republikas Tiesībsargs. 2021. *Tiesībsargs atzinumā pārbaudes lietā Nr. 2020-48-4AD*. Iegūts no: https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/migrate_2022/content/atzinums_anonimizets_2020_48_4ad_1628144338.pdf [sk. 17.09.2022.].
77. Tieslietu ministrija. 2022. *Rokasgrāmata rīcībai ar mantu kriminālprocesā*. Iegūts no: <https://www.tm.gov.lv/lv/media/4207/download> [sk. 16.06.2022.].
78. Vilks, A. 2013. *Krimināltiesiskā politika: diskursa analīze un attīstības perspektīvas*. Rīga: Drukātava.
79. Gilmore, C. W. 1999. *Dirty Money: The Evolution of Money Laundering Countermeasures*. Belgium Council of Europe Publishing, 9.
80. Фентон, Б. *Тайны службы мира*. 1996. Москва: Интерпол.
81. Зубов, В. А., Осипов, С. К. 2007. *Российская Федерация в международной системе противодействия легализации (отмыванию) преступных доходов и финансированию терроризма*. 2-е изд., Москва: Спецкнига.

Periodiskie izdevumi:

82. Žurnāls "Sestdiena". 29.05.2020. *Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš. Juridiskā un reālā taisnība*.
83. Брянская, Е. В. 2014. *Исследование доказательств по уголовным делам в суде первой инстанции*. Сибирский юридический вестник N.3 (66), 85–91.
84. Baumanis, J. 2015. Ieskats krimināltiesību normu interpretācijas problemātikā. *Jurista Vārds*. 34 (886). Iegūts no: <https://m.juristavards.lv/doc/267149-ieskats-kriminaltiesibu-normu-interpretacijas-problematika/> [sk. 31.12.2022.].
85. Dundurs, Z. 2022. Pārdomas par mantas noziedzīguma prezumpciju piemērošanas pieļaujamību procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. *Jurista Vārds*. 49 (1263). Iegūts no: <https://juristavards.lv/eseja/279167-pardomas-par-mantas-noziedziguma-prezumpciju-piemerosanas-pielaujambu-procesa-par-noziedzigi-iegutu/> [sk. 29.12.2022.].
86. Iekšlietu ministrija. 2022. Valdība atbalsta Iekšējās drošības akadēmijas izveidi. *Jurista Vārds*. Iegūts no: <https://juristavards.lv/zinas/280580-valdiba-atbalsta-ieksejas-drosibas-akademijas-izveidi/> [sk. 22.12.2022.].
87. Krastiņš, U. 2017. *Novitātes Krimināllikuma 195. un 314. panta regulējumā*. *Jurista Vārds* (49).
88. Kūtris, G. 2022. Taisnīgums un nevainīguma prezumpcija procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. *Jurista Vārds*. 49 (1263). Iegūts no: <https://juristavards.lv/doc/282423-taisnigums-un-nevainiguma-prezumpcija-procesa-par-noziedzigi-iegutu-mantu/> [sk. 29.12.2022.].

89. Matule, S. 2022. Viedokļu krustugunīs – process par noziedzīgi iegūtu mantu. *Jurista Vārds*. 49 (1263). Iegūts no: <https://juristavards.lv/doc/282421-viedoklu-krustugunis-process-par-noziedzīgi-iegutu-mantu/> [sk. 27.12.2022.].
90. Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. 2017. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās – 2017. gada grozījumi. *Jurista Vārds*, 10.10.2017. (42). 17.10.2017. (43).
91. Meļķis, E. 2000. *Tiesību normu iztulkošana*. Rīga: Latvijas Universitāte.
92. *Skaidrojošā vārdnīca “Tēzauris”. Mākslīgā intelekta laboratorija*. Iegūts no: <https://tezaurs.lv/prat%C4%ABba> [sk. 21.02.2023.].
93. Rozenbergs, J. 2022. Par dažiem pierādīšanas jautājumiem procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. *Jurista Vārds*. 49 (1263). Iegūts no: https://juristavards.lv/doc/282407-par-daziem-pieradisanas-jautajumiem-procesa-par-noziedzīgi-iegutu-mantu/#ats_1 [sk. 24.12.2022.].
94. Siliņa, D., Baltiņa, L. 2020. Noziedzīga nodarījuma sastāvs kā priekšnoteikums mantas atzīšanai par noziedzīgi iegūtu KPL 59. nodaļas kārtībā. *Jurista Vārds*. 49 (1263). <https://juristavards.lv/doc/282410-noziedzīga-nodarījuma-sastavs-ka-prieksnoteikums-mantas-atzisanai-par-noziedzīgi-iegutu-kpl-59-nodal/> [sk. 22.12.2022.].
95. Stukāns, J. 2020. Prezumētā noziedzīgi iegūtā manta un procesa par noziedzīgi iegūtu mantu piemērošana. *Jurista Vārds*. 22 (1132), 19–23.
96. Stukāns, J. 06.12.2022. Pierādīšanas standarta nošķiršanas jautājumi – “ārpus saprātīgām šaubām” un “iespējamības pārsvars”. *Jurista Vārds*. 49 (1263). Iegūts no: <https://m.juristavards.lv/doc/282425-pieradisanas-standarta-noskirsanas-jautajumi-arpus-sapratigam-saubam-un-iespejamibas-parsvars/> [sk. 22.12.2022.].
97. Spūle, D. 2018. Aktuālie tiesību aktu grozījumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanā. *Jurista Vārds*, 10.07.2018. (28).
98. Znotiņa, I. 2022. Process par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju: priekšrocības un izaicinājumi. *Jurista Vārds*. 49 (1263). Iegūts no: <https://juristavards.lv/doc/282424-process-par-noziedzīgi-iegutas-mantas-konfiskāciju-priekšrocības-un-izaicinājumi/> [sk. 27.12.2022.].
99. Neimane, L. 2022. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tendences. *Forbes Latvija*. <https://forbesbaltics.com/lv/viedokli/raksts/noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-tendences> [sk. 27.12.2022.].

Interneta resursi:

100. Augstākās tiesas Senāts. *Augstākās tiesas darbības rādītāji 2020. gads: kopsavilkums*. Iegūts no: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/4_Tiesvediba/Statistika/2020/Senata_statistika_2020_gala_v_1.docx.pdf [sk. 24.12.2022.].

101. Augstākās tiesas Senāts. *Augstākās tiesas darbības rādītāji 2021. gadā: kopsavilkums*. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesvediba/statistika/2021> [sk. 24.12.2022.].
102. A&E Television Networks. Original posted: 2009. Updated: 2022. *Watergate Scandal*. Iegūts no: <https://www.history.com/topics/1970s/watergate> [sk. 05.03.2023.].
103. Apollo.lv. 09.01.2022. *Raidījums: Iespējams, tiks konfiscēti "ABLV Bank" miljoni. Likumsargi daļu vēlas arī sev*. Iegūts no: <https://www.apollo.lv/7426207/raidijums-iespejams-tiks-konfisceti-ablv-bank-miljoni-likumsargi-dalu-velas-ari-sev> [sk. 21.01.2022.].
104. Finanšu un kapitāla tirgus komisija. *Banka pārtrauc sadarbību*. Iegūts no: <https://www.fktk.lv/klientu-aizsardziba/banka-partrauc-sadarbibu/> [sk. 17.12.2022.].
105. Federal Financial Supervisory Authority (BaFin). Iegūts no: https://www.bafin.de/EN/DieBaFin/diebaфин_node_en.html [sk. 26.12.2022.].
106. Eiropas Cilvēktiesību tiesa. 26.06.2018. Confiscation of cash and property in bribery investigation was a reasonable measure. Iegūts no: <file:///C:/Users/Liene%20Krezevska/Downloads/Judgment%20Telbis%20and%20Viziteu%20v.%20Romania%20-%20confiscation%20of%20assets%20in%20bribery%20case%20against%20member%20of%20family.pdf> [sk. 15.06.2022.].
107. Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa Direktīva 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā (2014). *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0042&from=RO> [sk. 15.06.2022.].
108. Db.lv. Dienas Bizness. 24.03.2022. *Igaunijas Swedbank tur aizdomās par naudas atmazgāšanu 2014.–2016. gadā*. Iegūts no: <https://www.db.lv/zinas/igaunijas-swedbank-tur-aizdomas-par-naudas-atmazgasanu-20142016gada-506991> [sk. 19.12.2022.].
109. Dienas Bizness. 04.02.2020. *Sods bankai vai valstij?* Iegūts no: <http://tzpi.lu.lv/tzpi/files/2020/02/DB0402.pdf> [sk. 24.12.2022.].
110. Delfi.lv. 05.10.2020. *"No viena grāvja otrā" – Latvijas paveikto naudas "atmazgāšanas krāna aizdarīšanā" vērtē Levits*. Iegūts no: <https://www.delfi.lv/news/national/politics/no-viena-gravja-otra-latvijas-paveikto-naudas-atmazgasanas-krana-aizdarisana-verte-levits.d?id=52529367> [sk. 21.12.2022.].
111. Helmane, I. 2021. *Darbu sāk Ekonomisko lietu tiesa*. LV portāls. Iegūts no: <https://lvportals.lv/tiesas/326524-darbu-sak-ekonomisko-lietu-tiesa-2021> [sk. 15.06.2022.].

112. Eiropas Banku iestāde. 31.03.2020. *EBA statement on actions to mitigate financial crime risks in the COVID-19 pandemic*. Iegūts no: <https://www.eba.europa.eu/coronavirus> [sk. 27.12.2022.].
113. Eiropols. 27.03.2020. *Pandemic profiteering: how criminals exploit the COVID-19 crisis*. Iegūts no: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis> [sk. 27.12.2022.].
114. Eiropas Parlaments. Paziņojums presi. 15.12.2022. *Korupcijas skandāls: Eiropas Parlamenta deputāti uzsāk reformas, lai vairotu pārredzamību*. Iegūts no: <https://www.europarl.europa.eu/news/lv/press-room/20221212IPR64541/korupcijas-skandals-ep-uzsak-reformas-lai-vairotu-parredzamibu> [sk. 27.12.2022.].
115. Federal Act on Banks and Savings Banks. Iegūts no: https://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Act_on_Banks_and_Savings_Banks [sk. 15.12.2022.].
116. Finanšu un kapitāla tirgus komisija. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana*. Iegūts no: <https://www.ftk.lv/klientu-aizsardziba/noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizacijas-noversana/> [sk. 15.09.2022.].
117. Finanšu izlūkošanas dienests. 2020. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes: metodoloģisks materiāls*. Iegūts no: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Vadl%C4%ABnijas%2C%20rekomend%C4%81cijas/FID_Tipologiju_materials_2020.pdf [sk. 16.06.2022.].
118. Finanšu izlūkošanas dienests. Gada pārskati. Oficiālās statistikas programmas. 2020–2021. Iegūts no: <https://fid.gov.lv/lv/par-mums/gada-parskati/oficialas-statistikas-programmas> [sk. 24.12.2022.].
119. Latvijas Banka. *Klientu izpēte finanšu iestādēs*. 2022. Iegūts no: <https://www.bank.lv/darbibas-jomas/klientu-aizsardziba/jautajumi-un-atbildes/klientu-izpete-finansu-iestades#principi-zini-savu-klientu-un-bankas-jautajumi-klientam> [sk. 27.12.2022.].
120. Finanšu izlūkošanas dienests. 2021. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes: metodoloģisks materiāls*. 2. papildinātā redakcija. Iegūts no: https://fid.gov.lv/uploads/files/2021/FID_Tipologiju%20materials_II_red.pdf [sk. 15.09.2022.].
121. Finanšu un kapitāla tirgus komisija. Iegūts no: <https://www.ftk.lv/par-mums/> [sk. 10.09.2022.].
122. Financial Crimes Enforcement Network. 2018. *Proposal of Special Measure against ABLV Bank, as a Financial Institution of Primary Money Laundering Concern*. Iegūts no: https://www.fincen.gov/sites/default/files/federal_register_notices/2018-02-13/ABLV%20NPRM%2020180212%20%28Final%20for%20FR%20Submission%29.pdf [sk. 14.06.2022.].
123. Finanšu darījumu darba grupa. 2020. *COVID-19 related Money Laundering and Terrorist Financing – Risks and Policy Responses*. Iegūts no: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/COVID-19-AML-CFT.pdf> [sk. 27.12.2022.].

124. Finanšu izlūkošanas dienests. 27.08.2021. *Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija. Robežšķirtnie, tipoloģijas un tiesu prakse.* Iegūts no: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Noziedz%C4%ABgi_nodar%C4%ABjumi_nodok%C4%BCu_jom%C4%81_PET_IJUMS.pdf [sk. 24.12.2022.].
125. Finanšu darījumu darba grupa (FATF). 2019. *Latvia's progress in strengthening measures to tackle money laundering and terrorist financing.* Iegūts no: <https://www.fatf-gafi.org/countries/j-m/latvia/documents/fur1-latvia-2019.html> [sk. 17.12.2022.].
126. Finanšu un kapitāla tirgus komisija. *Finanšu pakalpojumu apturēšana: Finanšu un kapitāla tirgus komisija aptur finanšu pakalpojumu sniegšanu Baltic International Bank SE.* Iegūts no: <https://www.fktk.lv/jaunumi/fktk-aptur-finansu-pakalpojumu-sniegsanu-baltic-international-bank-se/> [sk. 17.12.2022.].
127. Finanšu nozares asociācija. *Finanšu pratība.* Iegūts no: <https://www.financelatvia.eu/izglitiba-un-apmacibas/finansu-pratiba/> [sk. 21.01.2022.].
128. Finanšu izlūkošanas dienests. 2022. *Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums.* Iegūts no: https://fid.gov.lv/uploads/files/2022/VVRN/VVRN%202022_FINAL%20%28002%29.pdf [sk. 22.12.2022.].
129. A&E Television Networks. *History. Watergate Scandal. A June 1972 break-in to the Democratic National Committee headquarters led to an investigation that revealed multiple abuses of power by the Nixon administration.* 21.06.2022. Iegūts no: <https://www.history.com/topics/1970s/watergate> [sk. 26.12.2022.].
130. Helmane, I. 2021. Akcents uz autonomiem naudas atmazgāšanas noziegumiem. *LV portāls.* Iegūts no: <https://lvportals.lv/norises/333786-akcents-uz-autonomiem-naudas-atmazgasanas-noziegumiem-2021> [sk. 17.12.2022.].
131. Iekšlietu ministrija. 06.10.2021. *Šonedēļ notiks vērienīgs starptautisks simpozījs tiesībsargājošajām iestādēm "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas aktuālās tendences un nākotnes izaicinājumi".* Iegūts no: https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/sonedel-notiks-verienigs-starptautisks-simpozijis-tiesibsargajosajam-iestadem-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-apkarošanas-aktualas-tendences-un-nakotnes-izaicinajumi?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.lv%2F [sk. 13.06.2022.].
132. Iekšlietu ministrija. 2021. *Jauna ziņošanas sistēma aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarāciju iesniegšanai FID.* Iegūts no: <https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/jauna-zinosanas-sistema-aizdomigu-darijumu-zinojumu-un-slieksna-deklaraciju-iesniegsanai-fid> [sk. 24.12.2022.].
133. Journal Media Ltd., 14.04.2021. *Lithuanian mafia gang "all but gone" in Ireland following garda clampdown.* <https://www.thejournal.ie/lithuanian-mafia-gang-dismantled-5404046-Apr2021/> [sk. 22.12.2022.].

134. Ķirsons, M. 2020. *Pagātnes darījumu pierādījumiem var būt zelta vērtība*. Iegūts no: <https://www.db.lv/zinas/pagatnes-darijumu-pieradijumiem-var-but-zelta-vertiba-49417> [sk. 12.06.2022.].
135. Papildināts Latvijas Nacionālais NILLTF risku novērtēšanas ziņojums. 2018. gada 22. jūnijs. FATF 40 Rekomendācijas. Iegūts no: <https://likumi.lv/ta/id/330241-par-pasakumu-planu-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizacijas-terorisma-un-prolifercijas-finansesanas-noversanai-2022-gadam> [sk. 26.12.2022.].
136. Latvijas Republikas Tiesībsargs. 09.07.2021. Atzinums Nr. 6-6/36 pārbaudes lietā Nr. 2020-48-4AD. Iegūts no: https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/migrate_2022/media/6cbff609549ad14d2933eb68f8c4f9e9dbe2a965.pdf [sk. 24.12.2022.].
137. Latvijas Republikas Tiesībsargs. 2022. *2021. gada ziņojums*. Iegūts no: https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/migrate_2022/content/tiesibsargs_2021gada_zinojums_final_1650487523.pdf [sk. 24.12.2022.].
138. LSM.lv. 16.03.2021. *Ruks: Arī Latvijā būs “universālie policisti”* Iegūts no: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/ruks-ari-latvija-bus-universalie-policisti.a396921/> [sk. 15.06.2022.].
139. Ziņu aģentūra LETA. 25.12.2022. *Kriminālietu pret vairākiem “ABLV Bank” vadošiem darbiniekiem sāks iztiesāt nākošgad*. Iegūts no: <https://nra.lv/latvija/400953-kriminallietu-pret-vairakiem-ablv-bank-vadosiem-darbiniekiem-saks-iztiesat-nakamgad.htm> [sk. 28.12.2022.].
140. LSM.lv. Ella Semjonova. 01.03.2019. *Aizvien gaida “zaļo gaismu” “ABLV Bank” pašlikvidācijai; Latvija lūgs ASV atsaukt “FinCEN” ziņojumu*. Iegūts no: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/aizvien-gaida-zalo-gaismu-ablv-bank-paslikvidacijai-latvija-lugs-asv-atsaukt-fincen-zinojumu.a311252/> [sk. 28.12.2022.].
141. LSM.lv. 21.11.2018. *Igaunijā plašumā vēršas naudas atmazgāšanas skandāls “Danske Bank”*. Iegūts no: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/reportaza-igaunija-plasuma-versas-naudas-atmazgasanas-skandals-danske-bank.a300413/> [sk. 26.12.2022.].
142. Helmane, I. 03.02.2021. *Vai vajadzīga kasācijas instance, lai pārsūdzētu lēmumu par mantas konfiskāciju. LV portāls*. Iegūts no: <https://lvportals.lv/norises/324471-vai-vajadziga-kasacijas-instance-lai-parsudzetu-lemumu-par-mantas-konfiskaciju-2021> [sk. 13.06.2022.].
143. Latvijas Republikas Tiesībsargs. 26.01.2021. *Vai pastāv problēma ar privātpersonu piekļuvi finanšu pakalpojumiem sakarā ar kredītiestāžu prasībām?* Iegūts no: <https://www.tiesibsargs.lv/news/lv/vai-pastav-problema-ar-privatpersonu-piekluvi-finansu-pakalpojumiem-sakara-ar-kreditiestazu-prasibam> [sk.16.09.2022.].
144. Lietuvas valdības 2019. gada stratēģija. Iegūts no: <https://lithuaniatribune.com/fintech-in-lithuania-can-we-take-the-leading-position-already/> [sk. 22.12.2022.].

145. Latvijas Republikas Tiesībsargs. Vēstule Nr. 1-6/7 par viedokli lietā Nr. 2022-01-01. Iegūts no: https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/migrate2022/content/st_viedoklis_2022_01_01_1652188598.pdf [sk. 20.12.2022.].
146. TVNET.lv. 23.07.2020. “Wirecard” skandāls: Vācijā aizturēti trīs bijušie vadītāji. Iegūts no: <https://www.tvnet.lv/7023664/wirecard-skandals-vacija-aiztureti-tris-bijusie-vaditaji> [sk. 26.12.2022.].
147. Ministru kabineta 2016. gada 8. novembra rīkojums Nr. 667 “Par Latvijas mediju politikas pamatnostādnēm 2016.–2020. gadam”. Iegūts no: <https://www.vestnesis.lv/op/2016/221.3> [sk. 22.12.2022.].
148. Neatkarīgā Rīta Avīze. 27.12.2021. *Robežsardzes priekšniekam par izbeigto kriminālprocesu atvainosies un izmaksās 32 eiro kompensāciju*. Iegūts no: <https://nra.lv/latvija/367551-robezsardzes-prieksniekam-par-izbeigto-kriminalprocesu-atvainosies-un-izmaksas-32-eiro-kompensaciju.htm> [sk. 17.09.2022.].
149. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests. 2018. gada pārskats. 31.03.2019. Iegūts no: https://fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Gada%20p%C4%81rskati/Vecie/KD_2018_g_atksaite.pdf [sk. 22.12.2022.].
150. Finanšu izlūkošanas dienests. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana*. Iegūts no: <https://www.fid.gov.lv/lv/darbibas-jomas/noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizacijas-noversana> [sk. 20.12.2022.].
151. Finanšu ministrija. 31.08.2022. *Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmam līdz 2019. gada 31. decembrim*. Iegūts no: <https://www.fm.gov.lv/lv/pasakumu-plans-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizacijas-un-terorisma-finansesanas-noversanai-laikposmam-lidz-2019-gada-31-decembrim> [sk. 17.12.2022.].
152. Finanšu un kapitāla tirgus komisija. *Princips “Zini savu klientu” un bankas jautājumi klientam*. Iegūts no: <https://www.fktk.lv/klientu-aizsardziba/principsi-zini-savu-klientu-un-bankas-jautajumi-klientam/> [sk. 21.01.2022.].
153. Finanšu izlūkošanas dienests. *Par Finanšu izlūkošanas dienestu*. Iegūts no: <https://www.fid.gov.lv/lv/par-mums> [sk. 21.01.2022.].
154. Rīgas Stradiņa universitāte. *Pētniecības terminu vārdnīca. Metodoloģija*. Iegūts no: <https://www.rsu.lv/petniecibas-terminu-vardnica/metodologija> [sk. 27.12.2022.].
155. Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības stratēģija 2021.–2027. gadam. 03.01.2022. Iegūts no: <https://www.finansupratiba.lv/strategija/> [sk. 21.01.2022.].
156. Valsts ieņēmumu dienests. 02.10.2022. *Skaidras naudas deklarēšana*. Iegūts no: <https://www.vid.gov.lv/lv/skaidras-naudas-deklarešana> [sk. 27.12.2022.].

157. Valsts policija. 2022. *Jomas eksperti apspriež aktualitātes konferencē par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanu*. Iegūts no: <https://www.vp.gov.lv/lv/jaunums/jomas-eksperti-apspriez-aktualitates-konference-par-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanas-apkarosanu> [sk. 27.12.2022.].
158. Latvijas Republikas Tiesībsargs. 26.01.2021. *Vai pastāv problēma ar privātpersonu piekļuvi finanšu pakalpojumiem sakarā ar kredītiestāžu prasībām?* Iegūts no: <https://www.tiesibsargs.lv/news/lv/vai-pastav-problema-ar-privatpersonu-piekluvi-finansu-pakalpojumiem-sakara-ar-kreditiestazu-prasibam> [sk. 21.01.2022.].
159. Kārklīņš, J. Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte. 2020. *Tiesu prakses apkopojums. Tiesu prakse kaitējuma kompensāciju lietās. Eiropas Savienības tiesību un tiesu prakses salīdzinājums 4. Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšana 4.2. Civiltiesību joma 2013.–2020. gads*. Iegūts no: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2021/4_2%20Noziedz_igu-lidzeklu-legaliz_civilties_Kaklins_2020.pdf [sk. 28.12.2022.].
160. Chapter 373. Prevention of money laundering act. Malta's likums par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanu. Iegūts no: <https://legislation.mt/eli/cap/373/eng> [sk. 27.12.2022.].
161. Anti-money laundering and terrorist financing law. Horvātijas Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums. Iegūts no: https://www.legislationline.org/download/id/8465/file/Croatia_antimoney_laundering_terrorist_financing_1_aw_2017_en.pdf [sk. 28.12.2022.].
162. Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act. Igaunijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums. Iegūts no: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/517112017003/consolide> [sk. 28.12.2022.].
163. Šveices Federālās Augstākās tiesas Civillietu nodaļas 2017. gada 20. novembra spriedums lietā 4A_455/2016 *B.a.* Iegūts no: https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F20-11-2017-4A_455-2016&lang=de&type=show_document&zoom=YES& [sk. 27.12.2022.].
164. General Assembly. 2000. *Tenth United Nations Congress On the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders*. Iegūts no: <https://digitallibrary.un.org/record/404748> [sk. 15.12.2022.].
165. Vaisla, E., Petrovs, S. 09.12.2020. *Balto apkaklīšu noziegumi*. Iegūts no: <https://www.njordlaw.com/lv/balto-apkaklisu-noziegumi> [sk. 05.03.2023.].
166. Valsts ieņēmumu dienests. 27.09.2022. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana*. Iegūts no: <https://www.vid.gov.lv/lv/noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-noversana> [sk. 05.03.2023.].
167. Judins, A. 2008. Kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. *Jurista Vārds*. 3 (507). Iegūts no: <https://juristavards.lv/doc/169498-kriminalatbildiba-par-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanu/> [sk. 29.12.2022.].

Tiesu prakse un citi nepublicēti materiāli:

168. Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta 2021. gada [...] lēmums lietā Nr. [...], SKK [G]/2021. Slēgtas lietas statuss. Publicēti izvilkumi no nolēmuma. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2021> [sk. 22.12.2022.].
169. Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta 2009. gada 19. februāra lēmums lietā Nr. SKK-2/2009, kriminālietā Nr. 11810028707. Iegūts no: http://atprod.dev6.case.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminalprocesa-likums/59nodala-process-par-noziedzigi-iegotu-mantu-626_631pants [sk. 20.12.2022.].
170. Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta 2022. gada 31. oktobra lēmums lietā Nr. 11380007919, SKK-104/2022. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba> [sk. 20.12.2022.].
171. Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta 2019. gada 31. oktobra lēmums lietā Nr. 11410086515, SKK-384/2019. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2019> [sk. 20.12.2022.].
172. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2018. gada 16. aprīļa lēmums lietā Nr. SKA-1054/2018 Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5509> [sk. 22.05.2022.].
173. Augstākās tiesas 2011. gada 24. novembra lēmums lietā Nr. SKK-609/2011 (kriminālieta Nr. 11355013010) Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2011> [sk. 22.12.2022.].
174. Augstākās tiesas 2014. gada 22. maija lēmums lietā Nr. SKK-241/2014 (kriminālieta Nr. 11400030812) Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/judikaturas-nolemumu-arhivs-old/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2014> [sk. 22.12.2022.].
175. Augstākās tiesas 2021. gada 9. decembra lēmums lietā Nr. SKK-561/2021 un Augstākās tiesas 2022. gada 30. marta lēmums lietā Nr. SKK-30/2022. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [sk. 23.11.2022.].
176. Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 1998. gada 27. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-3/1998. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/latvijas-kriminalprocesa-kodekss/divdesmit-piekta-nodala-tiesas-izmeklesana> [sk. 20.12.2022.].

177. Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 2018. gada 4. oktobra lēmums lietā Nr. 11520035214. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminalprocesa-likums/9nodala-pieradisana-un-pieradijumi-123-137pants> [sk. 25.11.2022.].
178. Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 2021. gada 13. maija spriedums kriminālietā Nr. 11091099518. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminalprocesa-likums/9nodala-pieradisana-un-pieradijumi-123-137pants> [sk. 25.11.2022.].
179. Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta 2012. gada 19. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-234/2012 (kriminālieta Nr. 11221096310). Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/judikaturas-nolemumu-arhivs-old/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2012> [sk. 01.11.2022.].
180. Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta 2022. gada 20. janvāra lēmums lietā Nr. 11380033718, SKK-22/2022. Iegūts no: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba> [sk. 22.12.2022.].
181. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1979. gada 26. aprīļa spriedums lietā *The Sunday Times v. The United Kingdom*, pieteikums Nr. 6538/74, 49. punkts. Iegūts no: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57584%22%5D%7D> [sk. 15.09.2022.].
182. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1993. gada 25. maija spriedums lietā *Kokkinakis v. Greece*, pieteikums Nr. 14307/88, 40. punkts. Iegūts no: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-57827&filename=CASE%20OF%20KOKKINAKIS%20v.%20GREECE.docx&logEvent=False> [sk. 15.09.2022.].
183. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2020. gada 14. janvāra spriedums lietā: *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia* (Nr. 2) (iesniegums Nr. 51111/07 un 42757/07), 473. punkts. Iegūts no: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appid%22:%5B%22242757/07%22%22%22itemid%22:%5B%22001-200333%22%5D%7D> [sk. 22.11.2022.].
184. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991. gada 28. augusta spriedums lietā *Brandstetter v. Austria*, pieteikumi Nr. 11170/84, Nr. 12876/87 un Nr. 13468/87, 67. punkts.
185. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021. gada 4. februāra spriedums lietā *Vorotņikova v. Latvia*, 25.–26. punkts. Iegūts no: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%22%22itemid%22:%5B%22001-207632%22%7D> [sk. 20.12.2022.].
186. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 26. jūnija spriedums lietā *Telbis and Viziteu v. Romania*, pieteikums Nr. 47911/15. Iegūts no: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-184058%22%5D%7D> [sk. 15.09.2022.].
187. Ekonomisko lietu tiesas 2022. gada 13. jūnija lēmums kriminālietā Nr. 11112012217, nav publicēts.

188. Ekonomisko lietu tiesas 2022. gada 24. maija lēmums kriminālprocesā Nr. 11905002520, nav publicēts.
189. Ekonomisko lietu tiesas 2022. gada 25. aprīļa lēmums krimināllietā Nr. 11513000720, nav publicēts.
190. Harju apriņķa tiesas Tallinas tiesu nama 2019. gada 13. marta lēmums lietā Nr. 1-19-1400. Iegūts no: <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/fail.html?id=244704922> [sk. 24.12.2022.].
191. Lieta Nr. 11513001420, materiāli nav publicēti.
192. Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Interpola birojs. 1996. Interpola Ģenerālā sekretariāta vērtējums jautājumā par nelegālā ceļā iegūto finanšu legalizēšanu Latvijā, nav publicēts.
193. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021. gada 20. maija lēmums krimināllietā Nr. 15850000518, nav publicēts.
194. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2021. gada 21. jūnija lēmums krimināllietā Nr. 15850000518, nav publicēts.
195. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2022. gada 31. augusta lēmums krimināllietā Nr. 11513000720, nav publicēts.
196. Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija spriedums lietā Nr. 2016-13-01. Iegūts no: https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/07/2016-13-01_Spriedums.pdf [sk. 05.11.2022.].
197. Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra spriedums lietā Nr. 2005-12-0103. Iegūts no: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2005-12-0103_spriedums.pdf#search= [sk. 09.11.2022.].
198. Satversmes tiesas 2002. gada 20. jūnija spriedums lietā Nr. 2001-17-0106. Iegūts no: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2001-17-0106_Spriedums.pdf#search= [sk.01.12.2022.].
199. Viļņas apgabaltiesas 2016. gada 4. aprīļa nolēmums lietā Nr. 1N-2-483/2016 [sk. 24.12.2022.].